
Τ.Ε.Ι. ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

*Τμήμα Διοίκησης Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων και
Οργάνωσης - ΔΙ.Κ.Σ.Ε.Ο.*

Θέμα Πτυχιακής Εργασίας:

**«ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ; ΠΟΙΑ
Η ΣΧΕΣΗ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΕΚΜΕΤΑΛΛΕΥΣΗ;»**

Φοιτήτριες: Γιαμαρέλου Μαρία (Α.Μ.15819)
Γκριζή Χριστίνα (Α.Μ. 15888)

Ο επιβλέπων, Πολίτης – Στεργίου Ευάγγελος, Καθηγητής

Μεσολόγγι, 2016

Ευχαριστίες

Για τη διεκπεραίωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας θα θέλαμε να εκφράσουμε τις θερμές ευχαριστίες μας σε όλους όσους βρέθηκαν δίπλα μας και μας στήριξαν όλο αυτό το διάστημα, ο καθένας με τον δικό του τρόπο. Ιδιαίτερα θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον καθηγητή μας, κ. Πολίτη – Στεργίου Ευάγγελο, ο οποίος με τις πολύτιμες συμβουλές του και με τη σωστή καθοδήγησή του μας βοήθησε να καταλήξουμε σε αυτό το επιθυμητό αποτέλεσμα και παράλληλα να διευρύνουμε τους ορίζοντες του γνωστικού μας πεδίου για τη μετέπειτα ζωή μας. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα θέλαμε να εκφράσουμε σε όλους τους αρμόδιους, οι οποίοι δέχτηκαν και αφιέρωσαν πολύτιμο χρόνο για τη διαπροσωπική συνέντευξη, συμβάλλοντας με τον καλύτερο δυνατό τρόπο στην άντληση σημαντικών στοιχείων. Πιο συγκεκριμένα, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τον κ. Μπένο Σταύρο, τον κ. Ζαγάκο Ανδρέα, τον κ. Μανδηλάρη Δημήτριο, τον Πρωτοπρεσβύτερο Κωνσταντίνο Γιαννακόπουλο, τον κ. Μαρτίνο Σταύρο, τον κ. Ανδριανόπουλο Κωνσταντίνο, τον κ. Αντωνίου Γεώργιο, τον κ. Κουτσοκόστα Γεώργιο, την κα. Λαμπροπούλου Ευγενία και την κα. Πατριαρχέα Σοφία και τη γραμματέα του Δημοτικού Λιμενικού Ταμείου για τις χρήσιμες πληροφορίες που μας παρείχαν.

Γιαμαρέλου Μαρία

Γκρίζη Χριστίνα

Μεσολόγγι, Φεβρουάριος 2016

Περίληψη

Η παρούσα εργασία πραγματεύεται την εξελεγκτική πορεία της πόλης της Καλαμάτας γενικά και ειδικότερα την ανάπτυξή της στον αγροτικό και τουριστικό κλάδο. Παράλληλα, εξετάζεται η σχέση που συνδέει αυτούς τους δύο παραγωγικούς κλάδους και οι δυνατότητες της πόλης να δημιουργήσει μία σύζευξη αυτών των δύο. Η παρούσα μελέτη περιλαμβάνει την εξέταση της έννοιας της ανάπτυξης και ταυτόχρονα παρουσιάζονται κάποιες θεωρίες που έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς. Ταυτόχρονα, παρουσιάζεται η πόλη της Καλαμάτας και εξετάζονται οι αναπτυξιακοί άξονες του αγροτικού και του τουριστικού κλάδου.

Αναλυτικότερα, παρουσιάζεται η πόλη της Καλαμάτας, προσδιορίζεται η γεωγραφική τοποθεσία της και ταυτόχρονα, παρουσιάζεται η εξέλιξη της πόλης της τελευταίες δεκαετίες. Γίνεται ιδιαίτερη μνεία στις υποδομές που διαθέτει η πόλη, και ειδικότερα στο νέο αυτοκινητόδρομο που τη συνδέει με την πρωτεύουσα, στον Αερολιμένα της πόλης που γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση τα τελευταία χρόνια, στο Λιμάνι της μεσσηνιακής πρωτεύουσας που έχει γίνει πόλος έλξης των κρουαζιερόπλοιων που ταξιδεύουν στη Μεσόγειο, στη Μαρίνα της Καλαμάτας, στην οποία φιλοξενούνται σκάφη αναψυχής και τέλος, στον Ποδηλατόδρομο που διασχίζει την πόλη από το βορά μέχρι το νότο, ενδυναμώνοντας την οικολογική συνείδησή της.

Ταυτόχρονα, παρουσιάζονται οι ιδιαίτεροι αρχαιολογικοί τόποι της περιοχής, οι αρχαιολογικοί χώροι που βρίσκονται είτε μέσα, είτε περιμετρικά στην πόλη, τα εξέχουσας σημασίας μνημεία και μουσεία που μπορεί κάποιος να επισκεφθεί για να αντιληφθεί την ιστορική σημασία του τόπου αυτού και οι θρησκευτικοί χώροι. Ακόμα, παρουσιάζονται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις και τα αθλητικά δρώμενα που λαμβάνουν χώρα στην Καλαμάτα και προσελκύουν ανθρώπους διαφόρων ειδικοτήτων και ενδιαφερόντων.

Στη συνέχεια, εξετάζεται ο αγροτικός και ο τουριστικός τομέας στην πόλη της Καλαμάτας, αφού πρώτα παρουσιάζονται κάποια βασικά στοιχεία για τον κάθε κλάδο συνολικά. Ειδικότερα, στον αγροτικό τομέα παρουσιάζονται τα φημισμένα αγροτικά προϊόντα, όπως ελιές, λάδι, σύκα, εσπεριδοειδή κ.ά. και η εξέλιξη της παραγωγής αυτών ανά τις δεκαετίες. Σχετικά με τον τουριστικό κλάδο, εξετάζεται η εξέλιξη του μέσα από τη δυναμικότητα των ξενοδοχειακών υποδομών και παράλληλα από τις αφίξεις του επιβατικού κοινού, τόσο μέσω του Αερολιμένα Καλαμάτας, όσο και μέσω του Λιμένα Καλαμάτας. Σημαντική παρουσίαση αποτελεί η συγκεντρωτική ανάλυση των μορφών τουρισμού που υποστηρίζει η Καλαμάτα. Εξέχουσας σημασίας είναι η παρουσίαση της μεγάλης επένδυσης της Costa Navarino, η οποία ήταν η αρχή για την ραγδαία τουριστική ανάπτυξη του τόπου και την τοποθέτησή του στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη.

Τέλος, η παρούσα μελέτη ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της σχέσης των δύο σημαντικών παραγωγικών κλάδων, του αγροτικού και του τουριστικού. Πιο συγκεκριμένα, αναλύεται συνοπτικά η έννοια του Αγροτουρισμού και επισημαίνεται η συμβολή του στην περιφερειακή ανάπτυξη και παρουσιάζονται οι πρώτες δράσεις που έχουν πραγματοποιηθεί στην Καλαμάτα αγροτουριστικού ενδιαφέροντος.

Λέξεις – Κλειδιά: τοπική ανάπτυξη, περιφερειακή ανάπτυξη, Καλαμάτα, υποδομές, αγροτικός τομέας, ελαιόλαδο, αγροτικά προϊόντα, τουριστικός κλάδος, αγροτουρισμός

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	9
Κεφάλαιο 1. Θεωρητικό Υπόβαθρο - Θεωρίες της Ανάπτυξης	12
1.1 Η έννοια της ανάπτυξης.....	12
1.2 Περιφερειακή Ανάπτυξη.....	14
1.3 Τοπική Ανάπτυξη.....	15
1.4 Βιώσιμη Ανάπτυξη	18
Κεφάλαιο 2. Η πόλη της Καλαμάτας	19
2.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός.....	19
2.2 Ιστορική Εξέλιξη και Παρούσα Κατάσταση	19
2.3 Υποδομές	22
2.3.1 Αυτοκινητόδρομος	23
2.3.2 Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας	24
2.3.3 Λιμάνι Καλαμάτας	24
2.3.4 Μαρίνα Καλαμάτας	26
2.3.5 Ποδηλατόδρομος	26
2.4 Ιστορικοί Τόποι – Αρχαιολογικοί Χώροι – Μνημεία – Μουσεία	27
2.4.1 Το Κάστρο της Καλαμάτας	27
2.4.2 Αρχαία Μεσσήνη.....	28
2.4.3 Μνημεία.....	29
2.4.4 Μουσεία.....	29
2.5 Θρησκευτικοί Χώροι και Μνημεία.....	30
2.5.1 Ο Ναός της Υπαπαντής	30
2.5.2 Ιστορικός Ναός Αγίων Αποστόλων	31
2.5.3 Ιερός Ναός Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης –Μονή Καλογραιών.....	31
2.6 Πολιτιστικές Εκδηλώσεις - Δρώμενα	32
2.6.1 Διεθνές Φεστιβάλ Χορού	33

2.6.2 Διεθνές Φεστιβάλ Χορωδιών Καλαμάτας	34
Κεφάλαιο 3. Ο Αγροτικός Τομέας στην Καλαμάτα	34
3.1 Γενικά Στοιχεία για τον Αγροτικό Τομέα	34
3.1.1 SWOT Analysis Αγροτικού Τομέα	35
3.2 Η εξέλιξη του Αγροτικού Τομέα στην Καλαμάτα.....	38
3.2.1 Τα Αγροτικά Προϊόντα της Καλαμάτας.....	38
3.2.2 Απασχόληση και επιχειρήσεις στον Αγροτικό Τομέα στην Καλαμάτα	42
3.3 Απόψεις για τον Αγροτικό Τομέα στην Καλαμάτα	44
Κεφάλαιο 4. Ο Τουριστικός Κλάδος στην Καλαμάτα.....	45
4.1 Γενικά στοιχεία για τον Κλάδο του Τουρισμού.....	45
4.1.1 SWOT Analysis Τουριστικού Κλάδου	48
4.2 Η εξέλιξη του κλάδου του Τουρισμού στην Καλαμάτα	51
4.2.1 Το Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Καλαμάτας	51
4.2.2 Αφίξεις – Αναχωρήσεις Τουριστών από τον Αερολιμένα Καλαμάτας	54
4.2.3 Αφίξεις Κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας.....	58
4.3 Μορφές Τουρισμού στην Καλαμάτα	61
4.4 Costa Navarino, η επένδυση που άλλαξε τον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη.....	63
4.5 Απόψεις για τον Τουριστικό Κλάδο στην Καλαμάτα.....	65
Κεφάλαιο 5. Σύζευξη του Αγροτικού και του Τουριστικού τομέα στην Καλαμάτα...	66
5.1 Η έννοια του Αγροτουρισμού	67
5.1.1 Ανάπτυξη του Αγροτουρισμού	68
5.2 Ο Αγροτουρισμός στην Ευρώπη και την Αμερική	68
5.3 Ο Αγροτουρισμός στην Ελλάδα	69
5.4 Προγράμματα Αγροτουρισμού στην Καλαμάτα.....	70
5.5 Απόψεις για τη σύζευξη του Αγροτικού και του Τουριστικού Τομέα στην Καλαμάτα.....	71
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	73
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	76
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	82
A) Απομαγνητοφώνηση Συνεντεύξεων	82
1. Μπένος Σταύρος – Πρόεδρος του σωματείου “ΔΙΑΖΩΜΑ”, πρώην Δήμαρχος Καλαμάτας	82
2. Ζαγάκος Ανδρέας – Πρόεδρος του συλλόγου Ιδιοκτητών Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος.....	93

3. Μανδηλάρης Δημήτριος – Αερολιμενάρχης Καλαμάτας	97
4. Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντίνος Γιαννακόπουλος – Ιερός Ναός της Υπαπαντής	99
5. Μαρτίνος Σταύρος – Δημοσιογράφος, Υπεύθυνος Ηλεκτρονικής Εφημερίδας kalamatajournal.gr	100
6. Ανδριανόπουλος Κωνσταντίνος – Διευθυντής Elektra Hotel & Spa, Πρόεδρος του Σωματείου Ξενοδοχοϋπαλλήλων Μεσσηνίας	101
7. Αντωνίου Γεώργιος – Hotel Manager, Pharae Palace Hotel	104
8. Κουτσοκόστας Γεώργιος – Training Coordinator, Costa Navarino.....	107
9. Πατριαρχέα Σοφία – Ιδιοκτήτρια Comfy Hotel.....	109
10. Λαμπροπούλου Ευγενία – Υπεύθυνη Λογιστηρίου, Kalamata Filoxenia Hotel	110
B) Φωτογραφικό Υλικό	111

Περιεχόμενα Πινάκων

Πίνακας 1. Το Χρονολόγιο της Καλαμάτας (1769 - 1986), Ημερομηνίες σταθμοί	20
Πίνακας 2. Χρονικά Οφέλη Αυτοκινητόδρομου “Καλαμάτα – Τρίπολη - Κόρινθος”	23
Πίνακας 3. SWOT Analysis του Αγροτικού Τομέα	37
Πίνακας 4. Παραγωγή ελαιολάδου και μούστου στο Δήμο Καλαμάτας (1980 - 1984)	39
Πίνακας 5. Κατανομή εκτάσεων ανά κατηγορίες καλλιεργειών στο Δήμο Καλαμάτας (1980 - 1984).....	39
Πίνακας 6. Η Ελαιοκαλλιέργεια στο Δήμο Καλαμάτας	40
Πίνακας 7. Η καλλιέργεια πατάτας στο Δήμο Καλαμάτας	41
Πίνακας 8. Η Ζωική Παραγωγή στο Δήμο Καλαμάτας	41
Πίνακας 9. Η παραγωγή μελιού στο Δήμο Καλαμάτας.....	42
Πίνακας 10. Πλήθος Επιχειρήσεων σε δραστηριότητες του αγροτικού τομέα	42
Πίνακας 11. Βασικά Μεγέθη του Ελληνικού Τουρισμού (2012 - 2014).....	48
Πίνακας 12. SWOT Analysis Τουριστικού Κλάδου.....	50
Πίνακας 13. Το Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Μεσσηνίας (1996, 2005 – 2015)	52
Πίνακας 14. Αεροδρόμιο Καλαμάτας - Κίνηση Εσωτερικού (1994 - 2014).....	54

Πίνακας 15. Αεροδρόμιο Καλαμάτας - Κίνηση Εξωτερικού (1994 - 2004)	56
Πίνακας 16. Αεροπορικές Συνδέσεις της Καλαμάτας (2016)	58
Πίνακας 17. Αφίξεις Κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας (2012 - 2015) .	60
Πίνακας 18. Αναλυτική Παρουσίαση Αφίξεων των Κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας το 2015	60

Περιεχόμενα Σχημάτων

Σχήμα 1. Παράγοντες Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης	47
Σχήμα 2. Πλήθος ξενοδοχειακών μονάδων στο νομό Μεσσηνίας (1996, 2005-2015)	53
Σχήμα 3. Ξενοδοχειακό Δυναμικό (Δωμάτια, Κλίνες) στο νομό Μεσσηνίας (1996, 2005 - 2015)	53
Σχήμα 4. Αεροδρόμιο Καλαμάτας - Κίνηση Επιβατών Εσωτερικού (1994 - 2014) ...	55
Σχήμα 5. Αεροδρόμιο Καλαμάτας - Κίνηση Επιβατών Εξωτερικού (1994 - 2014)....	57
Σχήμα 6. Αριθμός Κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας (2012 - 2015)	59
Σχήμα 7. Πλήθος επισκεπτών μέσω κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας (2012 - 2015).....	59
Σχήμα 8. Τα 5 κρουαζιερόπλοια που προσεγγίζουν το Λιμάνι της Καλαμάτας (2014)	62

Περιεχόμενα Εικόνων

Εικόνα 1. Στιγμιότυπο από το Πρόγραμμα "Λιομάζωμα στη Μεσσηνία" από Δανούς Τουρίστες	111
Εικόνα 2. Στιγμιότυπο από το Διεθνές Φεστιβάλ Χορωδιών Καλαμάτας	112
Εικόνα 3. Στιγμιότυπο από το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας.....	112
Εικόνα 4. Ο Μητροπολιτικός Ναός της Υπαπαντής.....	113

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η έννοια της ανάπτυξης και ειδικότερα της περιφερειακής ανάπτυξης χαρακτηρίζεται για την πολυπλοκότητά της καθώς είναι συνυφασμένη και αλληλοεξαρτώμενη με τους παραγωγικούς τομείς του κάθε τόπου στον οποίο αναφέρεται. Η ανάπτυξη της Καλαμάτας, μέχρι την τελευταία δεκαετία ήταν άμεσα εξαρτώμενη περισσότερο από την αγροτική παραγωγή και λιγότερο από τον δευτερογενή και τον τριτογενή τομέα. Την τελευταία δεκαετία, όμως, αναπτύσσεται και σε ένα κλάδο που μέχρι πρότινος δεν απέβλεπε. Ο λόγος γίνεται για τον κλάδο του τουρισμού, ο οποίος έχει αναπτυχθεί ραγδαία στην περιοχή, γεγονός που οφείλεται αφενός στην ίδια τη δυναμική του τόπου και αφετέρου στην προώθηση του τόπου. Το ζήτημα της προώθησης της Μεσσηνίας γενικότερα και της Καλαμάτας ειδικότερα, υστερούσε όλα αυτά τα χρόνια και οδηγούσε τους τουρίστες σε μέρη περισσότερο αναγνωρίσιμα. Η επένδυση της Costa Navarino σε συνδυασμό και με άλλους παράγοντες, όπως η ανάπτυξη των υποδομών, λειτούργησε ανασταλτικά για την τουριστική ανάπτυξη του τόπου. Τα τελευταία χρόνια, γίνονται έντονες προσπάθειες για τη διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος που πρεσβεύει και πωλεί η πόλη. Για το λόγο αυτό, δημιουργούνται προγράμματα αγροτουριστικού ενδιαφέροντος, τα οποία βέβαια, βρίσκονται σε πολύ πρώιμο στάδιο.

Σκοπός της παρούσας μελέτης είναι η ερμηνεία της έννοιας της ανάπτυξης αλλά και παράλληλα η διερεύνηση της εξελεγκτικής πορείας της πόλης της Καλαμάτας, η ανάλυση της παρούσας κατάστασης και η αναπτυξιακή της πολιτική στον αγροτικό και τον τουριστικό κλάδο. Οι δύο αυτοί κλάδοι δεν επιλέχθηκαν τυχαία, καθώς η Καλαμάτα από τη μία πλευρά φημίζεται για το αγροτικά προϊόντα της και συγκεκριμένα για το ελαιόλαδό της, τις ελιές τα σύκα της και από την άλλη στο χώρο του τουρισμού έχει αρχίσει τα τελευταία χρόνια να δημιουργεί το δικό της brand στην τουριστική βιομηχανία. Το ερευνητικό μέρος της παρούσας μελέτης βασίζεται τόσο σε πρωτογενή στοιχεία όσο και σε δευτερογενή στοιχεία. Τα

πρωτογενή στοιχεία συλλέχθηκαν μέσω προσωπικών συνεντεύξεων με ανθρώπους που ασχολούνται με τα κοινά της πόλης και έχουν γνώση αλλά και γνώμη πάνω στους αναπτυξιακούς άξονες της αγροτικής παραγωγής και του τουριστικού προϊόντος αλλά και με ανθρώπους οι οποίοι ασχολούνται αποκλειστικά με τον τουριστικό και συγκεκριμένα τον ξενοδοχειακό κλάδο. Οι συνεντεύξεις διενεργήθηκαν είτε με διαπροσωπική επαφή, είτε μέσω διαδικτύου και πιο συγκεκριμένα μέσω Skype, από το Μάιο του 2015 και ολοκληρώθηκαν τον Ιανουάριο του 2016. Όπως γίνεται σαφές το περιεχόμενο του ερωτηματολογίου ήταν διαφορετικό για τον κάθε ερωτηθέντα και σχετιζόταν ανάλογα με τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται και εργάζεται αλλά και σύμφωνα με την ιδιότητά του.

Αναλυτικότερα, υλοποιήθηκαν 10 συνεντεύξεις με ανθρώπους που ασχολούνται με τα κοινά της πόλης, που εργάζονται στον τουριστικό κλάδο και γενικότερα με ανθρώπους που έχουν γνώμη πάνω στο εξεταζόμενο ζήτημα και κρίθηκε ότι η συνεισφορά τους θα είναι πολύτιμη. Οι 5 από τις συνεντεύξεις είναι από ανθρώπους που εργάζονται σε ξενοδοχεία του τόπου, και συγκεκριμένα από την κα. Λαμπροπούλου Ευγενία από το Kalamata Filoxenia Hotel, τον κ. Αντωνίου Γιώργο από το Pharae Palace, τον κ. Ανδριανόπουλο Κων/νο από το Elektra Hotel & Spa, ο οποίος είναι και Πρόεδρος του Σωματείου Ξενοδοχοϋπαλλήλων Μεσσηνίας, τον κ. Κουτσοκόστα Γιώργο από την Costa Navarino και την κα. Πατριαρχέα Σοφία από το Comfy Hotel.

Σημαντική ήταν η συνέντευξη και του πρώην Δημάρχου Καλαμάτας κου. Μπένου Σταύρου, ο οποίος έδωσε πολλές πληροφορίες και για την πόλη γενικότερα. Ακόμα, σχετικά με την κίνηση του Αερολιμένα Καλαμάτας και τις αφίξεις αλλά και τις αναχωρήσεις των επιβατών, μας πληροφόρησε ο κ. Μανδηλάρης Δημήτριος, ο οποίος είναι ο Αερολιμενάρχης. Σχετικά με τον θρησκευτικό τουρισμό και το Ναό της Υπαπαντής μας ενημέρωσε ο Πρωτοπρεσβύτερος Κων/νος Γιαννακόπουλος. Επίσης, σημαντική ήταν η συμβολή του κ. Μαρτίνου Σταύρου, ο οποίος είναι δημοσιογράφος και υπεύθυνος για την ηλεκτρονική εφημερίδα kalamatajournal.gr. Τέλος, ο κ. Ζαγάκος Ανδρέας, Πρόεδρος του συλλόγου Ιδιοκτητών Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος, ο οποίος μας παρείχε σημαντικές πληροφορίες τόσο για την πόλη, όσο και για τον κλάδο στον οποίο δραστηριοποιείται ο ίδιος και έχει άμεση σχέση με τον τουριστικό κλάδο. Στο Παράρτημα Α επισυνάπτονται αυτούσιες οι συνεντεύξεις και καταγράφονται οι ερωταπαντήσεις με τον κάθε ερωτώμενο

ξεχωριστά. Αξίζει να αναφερθεί ότι σημαντικά στοιχεία για το Λιμάνι της Καλαμάτας αντλήθηκαν από το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Καλαμάτας.

Σχετικά με τα δευτερογενή στοιχεία, αυτά αντλήθηκαν από τον τοπικό τύπο, από ειδικά ένθετα είτε αγροτικού, είτε τουριστικού ενδιαφέροντος και από επίσημες ιστοσελίδες των φορέων, όπως για παράδειγμα του Δήμου Καλαμάτας, του Ξενοδοχειακού Επιμελητήριο Ελλάδος κ.ά. Παράλληλα, αντλήθηκαν και σχετικές με το υπό εξέταση θέμα συνεντεύξεις από τον τοπικό τύπο. Στην έρευνά μας αυτή, εξίσου σημαντικό ρόλο στην άντληση των δευτερογενών στοιχείων διαδραμάτισε ένα ειδικό τεύχος (No. 517, 28/04/2013) του έντυπου περιοδικού της εφημερίδας Καθημερινής, το οποίο είναι αφιερωμένο στη Μεσσηνία. Τέλος, σημαντικά στοιχεία αντλήθηκαν από τα αρχεία του Δημοτικού Λιμενικού Ταμείου Μεσσηνίας, από τα οποία αντλήσαμε την κίνηση των κρουαζιερόπλοιων, τα τελευταία χρόνια, στο λιμάνι της Καλαμάτας.

Κεφάλαιο 1. Θεωρητικό Υπόβαθρο - Θεωρίες της Ανάπτυξης

1.1 Η έννοια της ανάπτυξης

Αναμφισβήτητα, η ανάπτυξη διακρίνεται για τον πολύπλευρο χαρακτήρα της και για την έντονη πολυπλοκότητά της, καθώς αποτελεί μία έννοια η οποία έχει απασχολήσει για πολλές δεκαετίες πολλούς θεωρητικούς αλλά και ερευνητές. Όπως γίνεται σαφές, δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός που να οριοθετεί την έννοια της ανάπτυξης. Σύμφωνα με τον Αποστολόπουλο (2006), τόσο η έννοια όσο και το περιεχόμενο του όρου υπόκεινται σε αναπροσαρμογές και διευρύνεται ανάλογα με την εποχή. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει *“η σύγχυση που επικρατεί στον προσδιορισμό του όρου οφείλεται στις διάφορες επιστημονικές σημασίες που του αποδίδονται, ανάλογα με το κοινωνικό υπόβαθρο, τις διανοητικές εμπειρίες και τους πολιτικούς στόχους του ανθρώπου που κάνει χρήση του όρου αυτού”* (Αποστολόπουλος, 2006).

Μία εννοιολογική προσέγγιση του όρου ανάπτυξη πραγματοποιήθηκε από τους Obrle, Stowers και Darby, σύμφωνα με τους οποίους ο όρος περιπλέκεται από την Οικονομική Επιστήμη, την Κοινωνιολογία και την Ηθική. Η ανάπτυξη, λοιπόν, χαρακτηρίζεται ως *“μία διαδικασία σύμφωνα με την οποία ολοένα και μεγαλύτερος αριθμός ατόμων μίας συγκεκριμένης περιοχής ή ενός συγκεκριμένου περιβάλλοντος, λαμβάνει και υλοποιεί κοινωνικά υπεύθυνες αποφάσεις, η συνέπεια των οποίων είναι η καλύτερευση των συνθηκών διαβίωσης μερικών ατόμων, χωρίς, όμως, να δυσχεραίνουν τις συνθήκες ζωής των άλλων”* (Λεουτσάκου, 2009). Όπως γίνεται σαφές από τον παραπάνω ορισμό, μέσω της διαδικασίας της ανάπτυξης μεταλλάσσονται και εξελίσσονται παράγοντες εξέχουσας σημασίας.

Σύμφωνα με το Οικονομικό και Κοινωνικό Συμβούλιο των Ηνωμένων Εθνών, η ανάπτυξη αποτελεί την ολοκληρωμένη διαδικασία στην οποία εμπεριέχονται οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές μεταβλητές με ενδογενή χαρακτήρα ανάλογο με τις αξίες, τα προβλήματα και τις επιδιώξεις κάθε λαού και εντάσσεται στο παγκόσμιο πλαίσιο και τον διεθνή καταμερισμό της εργασίας (UNESCO, 1980). Από

την εννοιολογική προσέγγιση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου των Ηνωμένων Εθνών, παρατηρείται ότι η έννοια της ανάπτυξης από τη δεκαετία του 1960 μέχρι σήμερα έχει υποστεί παραλλαγές του βαθύτερου νοήματός της και του περιεχομένου της.

Όπως γίνεται σαφές, η έννοια της ανάπτυξης χαρακτηρίζεται τόσο για την πολυπλοκότητά της, όσο και για την πολυμορφία της. Αξίζει να σημειωθεί ότι από τη δεκαετία του 1960 το περιεχόμενο της ανάπτυξης ταυτιζόταν με την οικονομική ανάπτυξη και την οικονομική μεγέθυνση. Αναλυτικότερα, οι έννοιες της μεγέθυνσης του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ), της εκβιομηχάνισης και της ανάπτυξης ήταν εννοιολογικά ταυτόσημες, γεγονός που δικαιολογείται από την μη εμφάνιση των ενδογενών κρίσεων της ανάπτυξης μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1960 (Λεουτσάκου, 2009). Σε γενικές γραμμές, τη δεκαετία του 1960 ένα μεγάλο μέρος της οικονομικής σκέψης και επιστήμης αφορούσε τη σχέση της οικονομίας με το περιβάλλον (Μοσχογιάννη, 2013). Η σχέση αυτή αφορούσε τις επιπτώσεις της οικονομικής δραστηριότητας στο περιβάλλον αλλά και της περιβαλλοντικής πολιτικής στην οικονομία (Μοσχογιάννη, 2013). Σημαντικό παράγοντα στα παραπάνω διαδραματίζει το γεγονός ότι μέχρι τη δεκαετία του 1960 το επιτυχημένο μοντέλο και το μοντέλο πρότυπο ήταν αυτό των αναπτυγμένων και εκβιομηχανισμένων χωρών (Λεουτσάκου, 2009).

Τις δεκαετίες του 1970 και του 1980, η ανάπτυξη αποτελούσε μία έννοια η οποία ήταν υπό σοβαρές αμφισβητήσεις, καθώς η ιδεολογία περί της ανάπτυξης βασιζόταν σε τρεις βασικές υποθέσεις, οι οποίες ήταν η απειρότητα των φυσικών πόρων, η οικονομική στενότητα και η άποψη ότι ο ανταγωνισμός και η ανάπτυξη αποτελούν το όχημα της κοινωνικής και οικονομικής εξέλιξης του ανθρώπου (Λεουτσάκου, 2009). Στις αρχές της δεκαετίας του 1970, ξέσπασε η περιβαλλοντική κρίση της ανάπτυξης και άρχισαν να γίνονται ξεκάθαρα τα μελανά σημεία στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων, τα οποία προέκυψαν από την αλόγιστη εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και την κατανάλωση πολλών επιβλαβών αποβλήτων. Από αυτό διαφάνηκε η ανάγκη για σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων, για περισσότερο οργανωμένη κατανομή της χρήσης της γης και των αγαθών και γενικότερα μία περισσότερο οργανωμένη κοινωνία (Φλογαίτη, 1998).

Σύμφωνα με τον Παπαϊωάννου (1991), από τη δεκαετία του 1980 και μετά η έννοια της ανάπτυξης άρχισε να διευρύνει τα στενά όρια της οικονομικής πολιτικής και να εμπλουτίζεται με έννοιες όπως ολοκλήρωση, αειφορία κ.ά (Μοσχογιάννη, 2013). Ο επιστημονικός κόσμος άρχισε να στρέφει το ερευνητικό του ενδιαφέρον περισσότερο στο ανθρώπινο ον συγκριτικά με το οικονομικό κέρδος. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η έννοια της ανάπτυξης εισέβαλλε, εκτός από την οικονομική επιστήμη, και στην κοινωνική (Μοσχογιάννη, 2013).

Σήμερα η έννοια της ανάπτυξης περιλαμβάνει πολλών ειδών περιεχόμενα και διακρίνεται σε μορφές ανάλογα με το κατά περίπτωση εξεταζόμενο ζήτημα. Στα πλαίσια της παρούσας εργασίας παρουσιάζονται συνοπτικά μερικές από τις μορφές της ανάπτυξης, όπως η περιφερειακή ανάπτυξη, η τοπική και η βιώσιμη με σκοπό την βαθύτερη και καλύτερη κατανόηση του εξεταζόμενου θέματος.

1.2 Περιφερειακή Ανάπτυξη

Όπως προκύπτει και από την εννοιολογική προσέγγιση του γενικευμένου όρου της ανάπτυξης, έτσι και η περιφερειακή ανάπτυξη χαρακτηρίζεται για τον πολυδιάστατο χαρακτήρα της. Μέχρι και κάποιες δεκαετίες πριν, η οικονομική επιστήμη δεν λάμβανε υπόψη την παράμετρο της χωρικής διάστασης της αναπτυξιακής πολιτικής.

Στη διαδικασία της ανάπτυξης είναι αναγκαίο να λαμβάνεται υπόψη το γεγονός ότι αφορά συγκεκριμένο χώρο και ειδικότερα συγκεκριμένη περιοχή, η οποία είναι ο αποδέκτης των μεταβολών που φέρει ως συνέπεια η διαδικασία της ανάπτυξης (Λεουτσάκου, 2009). Όπως γίνεται σαφές από αυτή την επισήμανση, η διάσταση του χώρου αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις μεταβλητές στη συνάρτηση της κοινωνικής ευημερίας.

Μέσω της περιφερειακής ανάπτυξης επιτυγχάνεται *“η καθολική ανάπτυξη όλων των περιφερειών μιας χώρας, είτε αυτή είναι οικονομική, είτε κοινωνική, είτε πολιτιστική, γιατί αυξάνεται αλλά και διαφοροποιείται η παραγωγική ικανότητα και εξελίσσεται η κοινωνική, θεσμική και χωροταξική οργάνωση”* (Κονσόλας, 1985). Σύμφωνα με τον Κονσόλα (1997), η περιφερειακή ανάπτυξη μπορεί να οριστεί ως η

διαδικασία για την οικονομική, κοινωνική και πολιτιστική ανάπτυξη των επιμέρους περιφερειών μιας χώρας.

Ταυτόχρονα, ο Boudeville εκφράζει την άποψη ότι, οι πόλοι ανάπτυξης δεν είναι άλλοι από αστικές περιοχές με αναπτυγμένη τη βιομηχανική δραστηριότητα, οι οποίες συντελούν στην οικονομική ανάπτυξη και ενεργοποίησης των περιφερειακών ζωνών επιρροής τους (Παπαδασκαλόπουλος, 1995).

Οι θεωρητικές προσεγγίσεις σχετικά με την περιφερειακή ανάπτυξη ποικίλλουν σύμφωνα με τις διάφορες σχολές οικονομικής σκέψης. Οι διαφοροποιήσεις αυτές έγκεινται στο γεγονός ότι η κάθε σχολή προσεγγίζει διαφορετικά τη σχέση κέντρου και περιφέρειας αλλά τις υφιστάμενες ανισότητες (Λεουτσάκου, 2009). Ενδεικτικά αναφέρονται οι διαφορές που παρατηρούνται μεταξύ των περιφερειών ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε οικονομικό, κοινωνικό, περιβαλλοντικό, πολιτισμικό και πολιτικό επίπεδο. Οι διαφοροποιήσεις αυτές δημιουργούν το περιφερειακό πρόβλημα, όπως χαρακτηριστικά ονομάζεται (Μοσχογιάννη, 2013). Αναλυτικότερα, οι παράγοντες που συμβάλλουν στη δημιουργία των περιφερειακών προβλημάτων και ανισοτήτων σχετίζονται με τις αδυναμίες του μηχανισμού αγοράς, την ανισοκατανομή του φυσικού πλούτου, την οικονομική διαστρωμάτωση, τους γεωγραφικούς παράγοντες, την ίδια τη δομή της περιφερειακής οικονομίας, την κινητικότητα εργασίας και κεφαλαίου κ.ά. Ακόμα, είναι άμεσα συνδεδεμένοι και με θεσμικούς, πολιτικούς, πολιτιστικούς και περιβαλλοντικούς παράγοντες (Κονσόλας, 1997).

1.3 Τοπική Ανάπτυξη

Για την καλύτερη και αποδοτικότερη λειτουργία της διαδικασίας της ανάπτυξης, παρατηρήθηκε ότι δεν επαρκεί να συντονίζεται και να προγραμματίζεται από τους κεντρικούς – κρατικούς φορείς (Λεουτσάκου, 2009). Για το λόγο αυτό, κρίθηκε αναγκαία η θεσμική αποκέντρωση και η συμμετοχή της τοπικής αυτοδιοίκησης στη διαδικασία της τοπικής ανάπτυξης (Παπαδασκαλόπουλος, 1995).

Η τοπική ανάπτυξη αποτελεί μια μορφή της περιφερειακής ανάπτυξης, κατά την οποία οι τοπικοί παράγοντες, και ειδικότερα οι τοπικοί οργανισμοί, οι τοπικοί

φορείς, οι τοπικές επιχειρήσεις και η τοπική επιχειρηματικότητα αποτελούν τη ραχοκοκαλιά της αναπτυξιακής διαδικασίας (Μοσχογιάννη, 2013). Οι τοπικοί αυτοί παράγοντες δεν περιορίζονται στα γεωγραφικά και φυσικά χαρακτηριστικά των χωρικών μονάδων αλλά και στα κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά της τοπικής παραγωγής. Έτσι, λοιπόν, η τοπική ανάπτυξη αποτελεί μια διαδικασία διαρθρωτικής, όπως χαρακτηριστικά επονομάζεται, αλλαγής, η οποία έχει σημαντικό αντίκτυπο σε μια καθορισμένη χωρικά κοινότητα (Μοσχογιάννη, 2013).

Ο βασικός σκοπός της τοπικής ανάπτυξης είναι, μεταξύ άλλων δευτερευόντων, η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των κατοίκων της συγκεκριμένης χωρικής κοινότητας (Μοσχογιάννη, 2013). Άλλωστε, η τοπική ανάπτυξη θεωρείται μία διαδικασία οικονομικής ανάπτυξης και διαρθρωτικών αλλαγών που συμβάλλει στη βελτίωση του επιπέδου ζωής του τοπικού πληθυσμού (Λεουτσάκου, 2009).

Η τοπική ανάπτυξη αφορά το χαμηλότερο ιεραρχικά επίπεδο από το κρατικό και το περιφερειακό. Σύμφωνα με το Χριστοφάκη (2004), η διαδικασία της τοπικής ανάπτυξης υλοποιείται μέσα στα όρια μία τοπικής αγοράς εργασίας και *“συχνά καλύπτει μια επιφάνεια μεγαλύτερη ή ίση από μία περιοχή τοπικής εξουσίας, αλλά με δραστηριότητα πάντοτε εστιασμένη σε ειδικές θέσεις, τομείς ή κοινωνικές ομάδες”*.

Η τοπική ανάπτυξη αποσκοπεί στην τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας μίας περιοχής και οι στρατηγικές που ακολουθούνται επικεντρώνονται κυρίως σε τέσσερις πυλώνες (Λεουτσάκου, 2009):

1. Στην ενθάρρυνση του επιχειρείν και του επιχειρηματικού πνεύματος, των γνώσεων, της πληροφόρησης, της ενημέρωσης, της ικανότητας διαχείρισης και του πολιτιστικού υποβάθρου των τοπικών παραγόντων.
2. Στην ανάδειξη και εκμετάλλευση των τοπικών πόρων για τη δημιουργία απασχόλησης και ειδικότερα στο ανθρώπινο δυναμικό που συμμετέχει ενεργά στις τοπικές παραγωγικές διαδικασίες.
3. Στην προώθηση της ανάπτυξης των υφιστάμενων επιχειρήσεων αλλά και στη δημιουργία νέων.

4. Στη δημιουργία δικτύων συνεργασίας μεταξύ των τοπικών επιχειρήσεων, μεταξύ των φορέων, μεταξύ των ατόμων με απώτερο σκοπό το συντονισμό των δράσεών τους.

Σύμφωνα με τον Garofoli (1991), οι αντικειμενικοί σκοποί της τοπικής ανάπτυξης εστιάζουν στα παρακάτω (*Garofoli, 1991*):

- Στη βελτίωση των εξωτερικών οικονομιών του τοπικού συστήματος μέσω της ενδυνάμωσης των διασυνδέσεων των τοπικών επιχειρήσεων.
- Στη βελτίωση της παραγωγικότητας των τοπικών πόρων.
- Στην ενσωμάτωση των τεχνολογικών και οργανωτικών καινοτομιών και στη διευκόλυνση της μεταφοράς της τεχνογνωσίας.
- Στη βελτίωση των σχέσεων με την ευρύτερη εξωτερική αγορά.
- Στη διαφοροποίηση της τοπικής οικονομίας κυρίως μέσω της δημιουργίας και της ανάπτυξης υπηρεσιών που στηρίζουν και προωθούν την επιχειρηματική δραστηριότητα.
- Στη βελτίωση των διαδικασιών της οικονομικής, τεχνολογικής και κοινωνικής μάθησης.
- Στην προώθηση της τοπικής αλληλεγγύης και της επιχειρηματικής συνεργασίας.

Σημαντικό ζήτημα στην εξέταση της τοπικής ανάπτυξης διαδραματίζει το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης, καθώς ενδυναμώνει τη σημαντικότητα της τοπικής οικονομικής ανάπτυξης. Η αναγκαιότητα, λοιπόν, της τοπικής οικονομίας μέσα σε ένα έντονα παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον γίνεται σαφής (*Λεουτσάκου, 2009*). Σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι τοπικές οικονομίες γίνονται ολοένα και περισσότερο εξέχουσας σημασίας λόγω παγκοσμιοποίησης, καθώς η παγκόσμια αγορά δεν μπορεί να συμπεριλάβει το κάθε τι, όμως η τοπική ανάπτυξη μπορεί να παρέχει πάσης φύσεως ευκαιρίες (*Λεουτσάκου, 2009*).

Παράλληλα, η παγκοσμιοποιημένη αγορά δημιουργεί κοινωνική απομάκρυνση, πολιτιστική ομογενοποίηση και οικονομική ευπάθεια, όμως η τοπική οικονομική ανάπτυξη διατηρεί τόσο την τοπική οικονομία, όσο και τη συνοχή της

τοπικής κοινωνίας και την τοπική ιδιαιτερότητα (Λεουτσάκου, 2009). Σε γενικές γραμμές, η τοπική οικονομική ανάπτυξη λειτουργεί σαν αντίβαρο των αρνητικών συνεπειών της παγκοσμιοποίησης στην αγορά.

1.4 Βιώσιμη Ανάπτυξη

Την τελευταία δεκαετία έχει προκύψει η ανάγκη για την εναρμόνιση της πολιτικής οικονομικής ανάπτυξης με την περιβαλλοντική πολιτική που ακολουθείται. Έτσι, λοιπόν, έχει εμφανιστεί η έννοια της Βιώσιμης Ανάπτυξης, σύμφωνα με την οποία η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί προϋπόθεση για την μακρόχρονη οικονομική ανάπτυξη (Μοσχογιάννη, 2013). Ο όρος βιώσιμη ανάπτυξη εμφανίστηκε για πρώτη φορά σε έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του ΟΗΕ, το 1987 (Λεουτσάκου, 2009).

Σύμφωνα, λοιπόν, με την επιτροπή αυτή, ως βιώσιμη χαρακτηρίζεται *“η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς όμως να υποθηκεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες”* (Λεουτσάκου, 2009). Ο ορισμός αυτός βρίσκει εφαρμογή ακόμα και σήμερα. Ωστόσο, κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί και άλλοι, οι οποίοι πολλές φορές είναι αντικρουόμενοι. Σύμφωνα με τον Σκιάρδο (2004), αειφόρος ανάπτυξη καλείται η εξακολουθητική δυναμική διαδικασία των συνεχών επιτυχών αποτελεσμάτων των αναπτυξιακών δραστηριοτήτων. Από τις παραπάνω εννοιολογικές προσεγγίσεις παρατηρείται ότι για την οριοθέτηση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης λαμβάνονται υπόψη παράγοντες οικονομικοί, τεχνολογικοί, κοινωνικοί και περιβαλλοντικοί.

Στην εποχή που ζούμε, η βιώσιμη ανάπτυξη παρουσιάζει τη δική της δυναμική, καθώς είναι πολλοί οι οργανισμοί και οι φορείς, τόσο σε εθνικό, όσο και σε ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο, που ασχολούνται και δραστηριοποιούνται σχετικά με το ζήτημα αυτό. Βέβαια, κάθε οργανισμός και κάθε φορέας θέτει τους δικούς του στόχους και σκοπούς, έχοντας όμως πάντα σαν κεντρικό άξονα την παγκόσμια βιώσιμη ανάπτυξη, η οποία, αναμφισβήτητα, αποτελεί μελλοντική πρόκληση για τις οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές πολιτικές που ακολουθούνται (Λεουτσάκου, 2009).

Κεφάλαιο 2. Η πόλης της Καλαμάτας

Η πόλη της Καλαμάτας είναι κτισμένη στο μέσο του Μεσσηνιακού Κόλπου και αποτελεί τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Πελοποννήσου μετά την Πάτρα. Σύμφωνα με την Καμπίτη (2013), η Καλαμάτα είναι φτιαγμένη για μεγάλα πράγματα, ωστόσο είναι ικανή να απολαμβάνει και τα πολύτιμα "μικρά", με τους πεζόδρομους, τους ποδηλατόδρομους, τις ζωντανές πλατείες της και την ανεκτίμητη παραλία της. Είναι από τις ομορφότερες και τις πιο ενδιαφέρουσες πόλεις της Ελλάδας, καθώς έχει τη δική της δυναμική, είναι δραστήρια και ανοιχτή πόλη και φυσικά ηλιόλουστη (Καμπίτη, 2013).

2.1 Γεωγραφικός Προσδιορισμός¹

Η Καλαμάτα βρίσκεται στη νοτιοδυτική Πελοπόννησο και είναι πρωτεύουσα του Νομού Μεσσηνίας και λιμάνι της Νότιας Ηπειρωτικής Ελλάδας. Είναι χτισμένη στους πρόποδες του όρους Καλάθι, το οποίο είναι παρυφή του Ταυγέτου. Η απόστασή της από την Πρωτεύουσα της χώρας, την Αθήνα είναι 239km, και από το πρώτο μεγάλο αστικό κέντρο της Πελοποννήσου, την Πάτρα, 215km. Από τη Συμπρωτεύουσα, τη Θεσσαλονίκη, απέχει 715Km.

Σύμφωνα με στοιχεία από το Δήμο Καλαμάτας, ο Καλλικρατικός Δήμος της Καλαμάτας έχει έκταση 440,3 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ο πληθυσμός της ανέρχεται σε 69.849 κατοίκους, σύμφωνα με τα στοιχεία της τελευταίας απογραφής του 2011.

¹ Ανακτήθηκε από τον Επίσημο Διαδικτυακό Ιστότοπο του Δήμου Καλαμάτας <http://www.kalamata.gr/perioxi/geografia.html>

2.2 Ιστορική Εξέλιξη και Παρούσα Κατάσταση²

Η ιστορία της Καλαμάτας χάνεται στα βάθη των αιώνων. Ξεκινά από τον Όμηρο, ο οποίος την αναφέρει ως Φαρρές, την αρχαία πόλη χτισμένη εκεί που βρίσκεται σήμερα το φράγκικο κάστρο της πόλης. Η Καλαμάτα είχε περιορισμένη σημασία κατά την αρχαία περίοδο, καθώς βρισκόταν υπό λακωνική κυριαρχία από τα μέσα του 8^{ου} αιώνα π.Χ. μέχρι τα μέσα του 4^{ου} αιώνα π.Χ.

Μετά την τέταρτη σταυροφορία (1204μ.Χ.) αποκτά την αίγλη που της αρμόζει και την κατακτούν οι Φράγκοι. Την περίοδο εκείνη χτίζεται και το κάστρο από τον Γοδεφρείδο Βιλλεαρδουίνο και ξεκινά η οικονομική ακμή της πόλης. Το 1459 καταλαμβάνεται από τους Τούρκους και εναλλάσσονται στην ηγεμονία με τους Ενετούς. Τελικά, το 1715 επικρατούν οι Τούρκοι μέχρι το 1821 που απελευθερώθηκε. Η απελευθέρωση της Καλαμάτας αποτελεί το σημαντικότερο γεγονός της μακραίωνης ιστορίας της, η οποία πραγματοποιήθηκε στις 23 Μαρτίου 1821.

Πίνακας 1. Το Χρονολόγιο της Καλαμάτας (1769 - 1986), Ημερομηνίες σταθμοί

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ (1769 – 1986)	
1769	Η Καλαμάτα πρωταγωνιστεί στην εξέγερση των Ορλοφικών
1821	Στις 23 Μαρτίου, οι Έλληνες οπλαρχηγοί απελευθερώνουν την πόλη, προάγγελο της 25 ^{ης} Μαρτίου
1833	Μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, η Καλαμάτα αναδεικνύεται σε εμπορικό και ναυπηγικό κέντρο του νεοσύστατου βασιλείου
1843	Σεισμός θα προκαλέσει εκτεταμένες καταστροφές, μεταξύ άλλων και στο ναό της Υπαπαντής
1851	Καλαματιανό μετάξι και μαντήλια από μοναχές της Μονής του Αγ. Κωνσταντίνου, προβάλλονται ανάμεσα σε ελληνικά προϊόντα στη Διεθνή Έκθεση του Λονδίνου
1858	Η πόλη κατέχει την 9 ^η θέση ανάμεσα στα ναυτιλιακά κέντρα της χώρας από άποψη δυναμικότητας του εμπορικού στόλου της.
1865	Ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, αντιστασιακός Καλαμάτας, αναλαμβάνει για πρώτη φορά Πρωθυπουργός της Ελλάδας
1876	Στην πόλη λειτουργούν 3 ατμοκίνητα εργοστάσια συνολικής δύναμης 58 ίππων και 5 μεταξουργεία
1902	Εγκρίνεται η δημιουργία Τραμ στην πόλη, ενώ η οινόποιητική βιομηχανία της Καλαμάτας συνιστά ένα από τους δυναμικότερους κλάδους της ελληνικής βιομηχανίας
1910	Ξεκινά το ηλεκτρικό τραμ της Καλαμάτας με δύο γραμμές δια μέσου των οδών Φαρών και Αριστομένους που κατέληγαν στην παραλία και αργότερα ενώθηκαν

² Ανακτήθηκε από τον Επίσημο Διαδικτυακό Ιστότοπο του Δήμου Καλαμάτας
<http://www.kalamata.gr/perioxi/istoria.html>

	μεταξύ τους. Το τραμ σταμάτησε να λειτουργεί στις αρχές του 1940.
1912	Φτάνουν στην πόλη το πρώτο αυτοκίνητο και το πρώτο αεροπλάνο
1932	Η Καλαμάτα αποτελεί το 7 ^ο λιμάνι από άποψη όγκου εισαγωγών εμπορευμάτων της χώρας.
1941	Στις 28 Απριλίου γερμανικά στρατεύματα καταλαμβάνουν την πόλη, ενώ απελευθερώνεται στις 6 Σεπτεμβρίου
1945 - 1955	Προσπάθειες ανόρθωσης του εμπορίου της πόλης, ενώ το λιμάνι αρχίζει να φθίνει
1959	Βασιλικό Διάταγμα μετονομάζει την πόλη από Καλαμαί σε Καλαμάτα
1960 – 1980	Η πόλη αρχίζει να χάνει την παλιά της οικονομική ευρωστία και αποβιομηχανοποιείται (Εργοστάσιο Οίνων και Οινοπνευμάτων, Γεωργική Βιομηχανία, Κυλινδρόμυλοι Μεσσηνίας, Βιομηχανία επεξεργασίας αγροτικών προϊόντων κ.ά.)
1986	Στις 13 Σεπτεμβρίου, ένα καταστρεπτικός σεισμός δίνει την χαριστική βολή στην πόλη. Αρχίζει νέα προσπάθεια για την ανόρθωσή της.

Πηγή: Αφιέρωμα εφημερίδα Ελευθεροτυπία, 2001, "Καλαμάτα: Αστικός Μετασχηματισμός"

Προς το τέλος του 19^{ου} αιώνα χτίζεται το λιμάνι της πόλης, το οποίο λειτουργεί μέχρι και σήμερα και η πόλη γνωρίζει μεγάλη άνθηση και ανάπτυξη και χαρακτηριζόταν η Μασαλία του Μωριά. Τα επόμενα χρόνια η πόλη γνωρίζει τη Δύση και την κουλτούρα αυτής με αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας αστικής τάξης που διαμορφώνει μια σημαντική πολιτιστική βάση και κληρονομιά. Από το 1920 και μετά αρχίζει μια περίοδος οικονομικής ύφεσης, με αποκορύφωμα τον καταστροφικό σεισμό του 1986, ο οποίος προκάλεσε εκτεταμένες ζημιές και ανθρώπινα θύματα. Από τότε και μετά, η ανασυγκρότηση της πόλης έγινε γρήγορα.

Σύμφωνα με τον κ. Σταύρο Μπένο (συνέντευξη 2016), η ανασυγκρότηση της πόλης είχε ξεκινήσει πριν τον καταστροφικό σεισμό του 1986, καθώς είχε αναλάβει ο ίδιος τη Δημοτική Αρχή της πόλης και αναζητούσε τρόπους και ειδικούς συνεργάτες για την εξέλιξή της. Μετά τον καταστροφικό σεισμό του 1986, όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο ίδιος στη συνέντευξη που μας παραχώρησε, η κατάσταση ήταν έκρυθμη, όμως ανατάχθηκαν όλες οι πολιτικές δυνάμεις μαζί και με ομοψυχία συνέβαλαν όλοι στη δημιουργία ενός προγράμματος για την ανασυγκρότηση της πόλης, το οποίο ήταν οραματικό και το οποίο αποτύπωνε την πόλη όπως είναι σήμερα. Σαν απολογισμό των συνεπειών του σεισμού, πέρα από τα ανθρώπινα θύματα, ο ίδιος καταλήγει ότι λειτούργησε ανασταλτικά για την πόλη, καθώς μέσω του σεισμού η Καλαμάτα αναδύθηκε. Παράλληλα, χρηματοδοτήθηκαν και πολλές υποδομές, όπως το νέο Νοσοκομείο, το Αεροδρόμιο, ο Αυτοκινητόδρομος κ.ά.

Σήμερα, λοιπόν, η Καλαμάτα χαρακτηρίζεται ως μια σύγχρονη πόλη, χτισμένη από την αρχή με βάση το Πολεοδομικό Σχέδιο που συντάχθηκε μετά τον σεισμό του 1986 και το οποίο βραβεύτηκε από την Ένωση Ευρωπαίων Πολεοδόμων για την πρωτοτυπία του και την ανθρωποκεντρική προσέγγιση της ανασυγκρότησης της πόλης (*συνέντευξη Μπένος, 2016*). Η Καλαμάτα αποτελεί σημαντικό αστικό, οικονομικό και εμπορικό κέντρο της περιοχής. Έχει έντονη νυχτερινή ζωή όλες τις εποχές του χρόνου καθώς συνδυάζει το βουνό με την θάλασσα. Ακόμα, στην Καλαμάτα εδρεύει το ΤΕΙ Πελοποννήσου, που πρόσφατα μετονομάστηκε σε ΤΕΙ Καλαμάτας και οι θεωρητικές Σχολές του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, με τμήματα όπως Φιλολογίας, Αρχαιολογίας κ.λπ.

Από την εποχή του σεισμού και μετά έχουν γίνει εκτεταμένες αναπλάσεις που έχουν αλλάξει τόσο την εικόνα της πόλης, όσο και τη λειτουργία της. Έχουν αναπλασθεί η Κεντρική Πλατεία της πόλης, η οδός Φαρών, το Ιστορικό Κέντρο, η παραλιακή οδός, έχουν κατασκευαστεί πεζόδρομοι και ένας ποδηλατόδρομος, ο οποίος αρχίζει από το ένα άκρο της πόλης και φτάνει μέχρι το άλλο κατακόρυφα. Παράλληλα, η πόλη διαθέτει πλήρεις και σύγχρονες αθλητικές εγκαταστάσεις, οι οποίες είναι ελεύθερες στους πολίτες. Όπως προαναφέρθηκε, η Καλαμάτα διαθέτει και ένα νέο σύγχρονο Νοσοκομείο και ο Αερολιμένας της πόλης έχει χαρακτηριστεί διεθνής. Παράλληλα, το Λιμάνι της πόλης τα τελευταία χρόνια έχει επιστρέψει δυναμικά στην αγορά της κρουαζιέρας, καθώς χρόνο με το χρόνο αυξάνεται το πλήθος των κρουαζιερόπλοιων που επισκέπτονται την πόλη.

2.3 Υποδομές

Η Καλαμάτα συνδέεται με την υπόλοιπη χώρα μέσω ενός νέου αυτοκινητόδρομου ευρωπαϊκών προδιαγραφών και παράλληλα διαθέτει αεροδρόμιο και λιμάνι. Ο Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας συνδέει τη Μεσσηνιακή πρωτεύουσα με χώρες της Ευρώπης και της Μεσογείου αλλά παράλληλα λειτουργεί και πτήση για τη Θεσσαλονίκη. Σχετικά με τη θαλάσσια σύνδεσή της, διαθέτει ένα λιμάνι μεσαίου μεγέθους το οποίο είναι προσβάσιμο και για κρουαζιερόπλοια. Το Σιδηροδρομικό δίκτυο της πόλης πριν κάποια χρόνια συνέβαλε στη σύνδεση της πόλης με άλλες ελληνικές, τα τελευταία χρόνια, όμως διακόπηκε η λειτουργία του.

2.3.1 Αυτοκινητόδρομος

Ο νέος αυτοκινητόδρομος που συνδέει την Καλαμάτα με την πρωτεύουσα μέσω της Κορίνθου και της Τρίπολης, έχει μειώσει χρονικά το ταξίδι και η κατασκευή του είναι σύμφωνη με τα Ευρωπαϊκά Δεδομένα. Η κατασκευή του ολοκληρώθηκε το 2013 και παραδόθηκε στην κυκλοφορία αρχές του 2014. Στο τέλος της κατασκευής, το μήκος του αυτοκινητόδρομου έχει μήκος 205km και διαθέτει δύο λωρίδες ανά κατεύθυνση με κεντρική διαχωριστική νησίδα (Συριανός, 2015). Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η χρονική μείωση του ταξιδιού από την Καλαμάτα προς την Τρίπολη, την Κόρινθο και την Αθήνα.

Πίνακας 2. Χρονικά Οφέλη Αυτοκινητόδρομου "Καλαμάτα – Τρίπολη - Κόρινθος"

<i>Αφετηρία</i>	<i>Προορισμός</i>	<i>Χρόνος ταξιδιού <u>ΠΡΙΝ</u> τον αυτοκινητόδρομο (minutes)</i>	<i>Χρόνος ταξιδιού <u>ΜΕΤΑ</u> τον αυτοκινητόδρομο (minutes)</i>	<i>Κέρδος Χρόνου (minutes)</i>
Καλαμάτα	Τρίπολη	75	35	40 (↓ 53%)
Καλαμάτα	Κόρινθος	120	80	40 (↓ 33%)
Καλαμάτα	Αθήνα	165	125	40 (↓ 24%)

Πηγή: Συριανός, Γ. 2008. "Αυτοκινητόδρομος Ανατολικής Πελοποννήσου Κόρινθος – Τρίπολη – Καλαμάτα"; ΜΟΡΕΑΣ Α.Ε.

Σύμφωνα με τον Γενικό Διευθυντή της εταιρείας κατασκευής του νέου αυτοκινητόδρομου "ΜΟΡΕΑΣ Α.Ε.", "η ταχύτερη οδική σύνδεση της Μεσσηνίας με την Αθήνα συνεπάγεται αποδοτικότερη και ορθολογικότερη λειτουργία της τοπικής οικονομίας, καθιστά την περιοχή ικανή να προσελκύσει επενδύσεις σε πολλούς

οικονομικούς κλάδους, συμβάλλει σημαντικά στην προσέλκυση επισκεπτών και τουριστών γεγονός που επιφέρει πληθυσμιακή και οικονομική ανάπτυξη”.

Στα τέλη του Ιανουαρίου του 2016 δόθηκε στην κυκλοφορία και η τοξωτή γέφυρα μήκους 390m που αποτελεί μέρος του νέου αυτοκινητόδρομου, η οποία είναι μία από τις μεγαλύτερες τοξωτές γέφυρες του κόσμου και η δεύτερη στην Ελλάδα, μετά τη γέφυρα του Ρίου – Αντιρρίου, και συνδέει το νομό Μεσσηνίας με το νομό Αρκαδίας.

2.3.2 Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας

Ο Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας λειτούργησε από το 1959 μέχρι το 1970 στο αεροδρόμιο της Τριόδου και από το 1970 μέχρι το 1991 στο νότιο άκρο του χώρου της 120 ΠΕΑ. Από την 16^η/1/1991 μέχρι σήμερα λειτουργεί στους ιδιόκτητους χώρους της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας (ΥΠΑ). Το συνολικό εμβαδό του Αερολιμένα Καλαμάτας είναι 2.450 τ.μ. και απέχει 9km από το Κέντρο της πόλης. Διαθέτει δύο αίθουσες αφίξεων, δύο αίθουσες αναχωρήσεων και μία αίθουσα αναμονής. Ο χώρος στάθμευσης των αεροσκαφών είναι χωρητικότητας 4 αεροσκαφών³.

2.3.3 Λιμάνι Καλαμάτας⁴

Η πρώτη μελέτη για την κατασκευή του λιμανιού έγινε το 1873 από τον Γάλλο μηχανικό Πασχάλ, ο οποίος ήταν διευθυντής έργων λιμένων στη Μασσαλία της Γαλλίας. Η μελέτη αυτή όμως δεν τηρήθηκε. Το 1882 τέθηκε ο θεμέλιος λίθος του λιμένος, του οποίου την Επιτροπή αποτελούσαν οι Σπυρίδων Εφέσιος, Γεώργιος Παπαδόπουλος και ο Παναγιώτης Στρατηγόπουλος. Το 1896 έγινε νέα μελέτη και την υλοποίησή της ανέλαβε ο εργολάβος Μάτσας και τη αποπεράτωσε ο μηχανικός Ρασπίνι το 1901. Ωστόσο, η κατασκευή ολοκληρώθηκε το 1910. Τα έργα της πρώτης φάσεως του λιμένα της Καλαμάτας ολοκληρώθηκαν σε μια τριακονταετία. Από τότε

³ Ανακτήθηκε από τον Οδηγό Ελληνικών Αερολιμένων www.alxd.gr και από τον Επίσημο Διαδικτυακό Ιστότοπο της Υπηρεσίας Πολιτικής Αεροπορίας <http://www.ypa.gr/our-airports/kratikos-aerolimenas-kalamatas-kapetan-bas-kwnstantakopoulos-kaki>

⁴ Σημαντικά στοιχεία (ιστορικά και τεχνικά χαρακτηριστικά για το λιμάνι της Καλαμάτας) αντλήθηκαν από το Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Καλαμάτας και από τον Διαδικτυακό Ιστότοπο <http://old.kalamata.gr/default.asp?static=223>

και μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ο λιμένας της Καλαμάτας ήκμαζε και εξυπηρετούσε το πλούσιο εξαγωγικό εμπόριο της Νότιας Πελοποννήσου. Τα σημαντικότερα εξαγωγικά προϊόντα ήταν σταφίδα σύκα, καπνά, λάδι, ελιές, φρούτα κ.λπ. Σύμφωνα με τον Χρυσοσπάθη (1936), *“Το λιμάνι της Καλαμάτας έπρεπε να είναι ένα από τα μεγαλύτερα λιμάνια της Μεσογείου. Δυστυχώς, όμως, επεκράτησαν άλλες σκέψεις και αποφάσεις και έτσι ουσιαστικά δεν ετελείωσε μέχρι σήμερα”*.

Το λιμάνι της Καλαμάτας βρίσκεται στο Βορειοανατολικό (ΒΑ) μυχό του Μεσσηνιακού κόλπου μπροστά από την Μεσσηνιακή πρωτεύουσα και καταλαμβάνει συνολική χερσαία έκταση 40.000 m². Από πλευράς σχηματισμού και διαμόρφωσης χαρακτηρίζεται ως τεχνητό, ενώ από πλευράς σκοπιμότητας και λειτουργικής αποστολής του ως εμπορευματικό. Είναι ασφαλές για όλους τους καιρούς και ειδικά όταν πνέουν βόρειοι άνεμοι. Η είσοδος του είναι στραμμένη προς τα νοτιοανατολικά, έχει άνοιγμα 145μ. και βάθος 10μ. περίπου. Προστατεύεται από τον κυματισμό των νοτιοδυτικών, νοτίων, ανατολικών και νοτιοανατολικών ανέμων με δύο λιμενοβραχίονες – κυματοθραύστες, τον νότιο – νοτιοδυτικό μήκους 1.100 μ. και τον νότιο – νοτιοανατολικό μήκους 395 μ. Το εσωτερικό του λιμανιού χωρίζεται σε δύο τμήματα, το δυτικό, το οποίο αποτελεί το κύριο λιμάνι και το ανατολικό που αποτελεί τον προλιμένα.

Η γεωγραφική θέση του λιμένα Καλαμάτας είναι αυξημένης σημασίας και τον καθιστά έναν από τους σημαντικότερους λιμένες της χώρας, αφού αποτελεί πύλη εισόδου της Ελλάδας. Χρησιμοποιείται σαν λιμάνι εξυπηρέτησης της ακτοπλοϊκής γραμμής Καλαμάτα – Κύθηρα – Κρήτη, η οποία εκτελείται την καλοκαιρινή περίοδο, και για φορτοεκφορτώσεις διαφόρων εμπορευμάτων όπως λάδι, σταφίδα, τσιγάρα, ξυλεία, λιπάσματα κ.α. Ακόμα, το λιμάνι της Καλαμάτα εξυπηρετεί και κρουαζιερόπλοια, ο αριθμός των οποίων τα τελευταία χρόνια έχει αυξηθεί σημαντικά.

Τέλος, το λιμάνι της Καλαμάτας συνδέεται οδικά με την ενδοχώρα μέσω των αρτηριακών οδών Καλαμάτας – Τρίπολης – Αθήνας – Θεσσαλονίκης και Καλαμάτας – Πύλου – Πύργου – Πάτρας και η σημασία του έχει αυξηθεί πολύ με την ολοκλήρωση της κατασκευής του νέου αυτοκινητόδρομου Καλαμάτας – Τρίπολης – Κορίνθου – Αθήνας.

2.3.4 Μαρίνα Καλαμάτας

Η Μαρίνα της Καλαμάτας δημιουργήθηκε τις αρχές του 1990 και βρίσκεται στη δυτική πλευρά του κεντρικού λιμένα, στο χώρο της Δυτικής Παραλίας. Η περιοχή της Μαρίνας διαθέτει 250 θέσεις για ελλιμενισμό σκαφών αναψυχής διαφόρων μεγεθών αλλά και εγκαταστάσεις για επισκευές που εξυπηρετούν τα σκάφη. Όλες οι θέσεις είναι εξοπλισμένες με τις απαραίτητες παροχές ηλεκτρικού ρεύματος και νερού. Περιμετρικά του χώρου της Μαρίνας, ο περιβάλλοντας χώρος έχει προσελκύσει ιδιωτικές επενδύσεις, καθώς έχουν δημιουργηθεί εμπορικά καταστήματα, εστιατόρια και ψαροταβέρνες, προσελκύοντας επισκέπτες (Γαλύφας, Παπαευσταθίου, 2008).

Σε ετήσια βάση, μέσω της μαρίνας, επισκέπτονται την πόλη περίπου 1.000 σκάφη με μέσο όρο επιβατών 5 άτομα στο καθένα. Αξιοσημείωτος είναι ο αριθμός των σκαφών που επισκέφθηκαν τη Μαρίνα της πόλης την περίοδο 2008 – 2009, ο οποίος, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, ανήλθε στα 285 σκάφη⁵.

2.3.5 Ποδηλατόδρομος

Η Καλαμάτα, ενδυναμώνοντας την οικολογική της συνείδηση, έχει υποδομή αποκλειστικά για την κυκλοφορία των ποδηλάτων, ο οποίος έχει μήκος περίπου 4km. Τέτοιου μεγέθους ποδηλατόδρομος δεν υπάρχει σε καμία άλλη ελληνική πόλη (Αλεβίζου, 2012). Η κατασκευή του ξεκίνησε το 2009 και στις 23/5/2010 εγκαινιάστηκε. Ξεκινάει από την αγορά στο βόρειο μέρος της Καλαμάτας, διέρχεται από τις οδούς Νέδοντος, Αριστομένους, διαπερνά το Πάρκο των Σιδηροδρόμων, διασχίζει την οδό Ναυαρίνου και καταλήγει στην πλατεία του Ιερού Ναού Αναστάσεως. Το έργο του ποδηλατοδρόμου βρίσκει υποστήριξη από την πλειοψηφία των πολιτών.

Ο ποδηλατόδρομος της Καλαμάτας προσθέτει ποιότητα ζωής και διευκολύνει τη συγκοινωνιακή σύνδεση της πόλης, καθώς δίνει τη δυνατότητα τόσο στους επισκέπτες, όσο και στους πολίτες να γνωρίζουν την πόλη με έναν περισσότερο εναλλακτικό τρόπο και να ψυχαγωγούνται. Σύμφωνα με την Αλεβίζου (2012), "η

⁵ Ανακτήθηκε από το Διαδικτυακό Ιστότοπο <http://kalamatain.gr/new/afierwma-sth-marina-kalamatas/>

κατασκευή του ποδηλατοδρόμου επίλυσε το πρόβλημα σύνδεσης του κέντρου με της πόλης με το παραλιακό μέτωπο και η χρήση του συγκεκριμένου μέσου μεταφοράς παρέχει τη δυνατότητα άσκησης μιας πολιτικής απομάκρυνσης του αυτοκινήτου και θεαματικής ανάπλασης της πόλης”.

2.4 Ιστορικοί Τόποι – Αρχαιολογικοί Χώροι – Μνημεία – Μουσεία

Η πόλη της Καλαμάτας, όπως και ολόκληρος ο νομός Μεσσηνίας, έχει μια μακράιωνη ιστορία, η οποία αποτυπώνεται τόσο στους αρχαιολογικούς χώρους της, όσο και στα μνημεία της.

2.4.1 Το Κάστρο της Καλαμάτας

Το Κάστρο της Καλαμάτας ιδρύθηκε από τους Φράγκους με σκοπό την εδραίωση της κυριαρχίας τους και συνδέεται με τους Βιλαρδουίνους, την ιστορική οικογένεια που ίδρυσε το πριγκιπάτο της Αχαΐας. Με το πέρασμα των χρόνων, διεκδικήθηκε από τους Βυζαντινούς, τους Φράγκους, τους Ενετούς και τους Οθωμανούς (Αλεβίζου, 2012). Το Κάστρο της Καλαμάτας είναι άρρηκτα συνδεδεμένο με την ιστορική εξέλιξη της πόλης. Ο σεισμός του 1986 κατέστρεψε πολλά σημεία του, το οποία δεν είναι ακόμα και σήμερα επισκέψιμα. Ωστόσο, διασώζεται αυτούσιο μεγάλο μέρος του και προσφέρουν στους επισκέπτες τη δυναμική του χώρου αλλά και πανοραμική θέα της πόλης της Καλαμάτας.

Το κάστρο της πόλης συμβάλλει καθοριστικά στις πολιτιστικές εκδηλώσεις και τα δρώμενα, καθώς διαθέτει ένα μικρό θέατρο, στο οποίο φιλοξενούνται θεατρικές παραστάσεις, συναυλίες και χορευτικά δρώμενα. Αξίζει να σημειωθεί, ότι πολλές παραστάσεις στα πλαίσια του Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού πραγματοποιούνται στο χώρο του κάστρου, προσδίδοντάς τους μεγαλύτερο κύρος και δυναμική.

2.4.2 Αρχαία Μεσσήνη⁶

Λίγα χιλιόμετρα μακριά από το κέντρο της Καλαμάτας υπάρχει η Αρχαία Μεσσήνη, η οποία αποτελεί έναν ιστορικό τόπο που διαθέτει τον αρχαιολογικό χώρο και το αρχαιολογικό μουσείο. Η Αρχαία Μεσσήνη αποτελεί μία από τις πλέον σημαντικές τόσο σε μέγεθος, όσο σε μορφή και διατήρηση πόλεις της αρχαιότητας. Αποτελείται από ιερά και δημόσια οικοδομήματα, επιβλητικές οχυρώσεις και κατοικίες αλλά και από ταφικά μνημεία. Η σημαντικότητα του αρχαιολογικού χώρου ενδυναμώνεται καθώς έχει διατηρηθεί αυτούσιος ο χώρος και δεν έχει καλυφθεί από νεότερους οικισμούς. Σύμφωνα με τον Μπένο (συνέντευξη 2016), η Αρχαία Μεσσήνη είναι η καλύτερα σωζόμενη πόλη της Ελληνιστικής περιόδου. Η ιστορία της ξεκινά το 369π.Χ. και είναι μεγαλύτερη από την Αθήνα, καθώς η έκτασή της είναι περίπου 2.900 στρέμματα με 9,5km τείχη. Ιδιαίτερα εντυπωσιακό είναι το Αρχαίο Θέατρο με κινητή σκηνή και 13.000 θέσεις, το οποίο μέχρι και σήμερα προκαλεί ιδιαίτερο δέος σε κάθε επισκέπτη, κάθε ηλικίας. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το θέατρο της Αρχαίας Μεσσήνης φιλοξενεί μέχρι σήμερα πολιτιστικές εκδηλώσεις, καθιστώντας τες υψηλού κύρους και δυναμικής.

Σύμφωνα με τον Καθηγητή Πέτρο Θέμελη, ως αρχαιολογικός χώρος, εκτός από την πρωτοφανή κλίμακά του, έχει και προνομιακή θέση σε ένα κατεξοχήν μεσογειακό φυσικό περιβάλλον, καθώς και το σπάνιο χαρακτηριστικό ότι κανένας νεότερος οικισμός δεν χτίστηκε πάνω της (Τσίρος, 2013). Σχεδόν 120 χρόνια από την έναρξη της ανασκαφής από τον αρχαιολόγο Θεμιστοκλή Σοφούλη, αποκαλύπτονται ακόμα μυστικά, καθώς *“οι πέτρες δεν είναι σιωπηλές, μεταφέρουν μηνύματα”*, όπως χαρακτηριστικά εκφράζει συνέχεια ο Καθηγητής Πέτρος Θέμελης, όταν αναφέρεται στις ανασκαφές του (Τσίρος, 2013).

~ Η Αρχαία Μεσσήνη, μέχρι το 2011 προσέλκυε 20.000 επισκέπτες το έτος, και κάθε χρόνο αυτός ο αριθμός αυξάνεται σημαντικά. Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία, το 2012 ο αρχαιολογικός χώρος προσέλκυσε 48.000 επισκέπτες (Τσίρος, 2013).

⁶ Ανακτήθηκε από τον Επίσημο Διαδικτυακό Ιστότοπο της Αρχαίας Μεσσήνης <http://www.ancientmessene.gr/site/>

2.4.3 Μνημεία

Σε πολλά σημεία της πόλης βρίσκονται μνημεία τύπου Ηρώα, με τα οποία τιμούνται ήρωες και προσωπικότητες που σηματοδότησαν τόσο την περιοχή, όσο και τη χώρα. Αναλυτικότερα, τα ηρώα αυτά είναι το Μνημείο των Μανιατών σε ανάμνηση της μάχης της Βέργας, το Ηρώο της Επανάστασης του 1821, το Ηρώο στην πλατεία Αγίου Ιωάννου, το Ηρώο για τους αγνοούμενους της Κύπρου, το Ηρώο των Μακεδονομάχων, το Μνημείο του Αφανούς Ναύτη, το Ηρώο της Εθνικής Αντίστασης, η Σύνθεση "Ελευθερία" με τους οπλαρχηγούς του 1821 Κολοκοτρώνη, Παπαφλέσσα, Μαυρομιχάλη, το οποίο είναι τοποθετημένο και διακοσμεί την Κεντρική Πλατεία της πόλης.

Στην πόλη υπάρχουν και προτομές προσωπικοτήτων του τόπου, οι οποίες προσθέτουν τη δική της δυναμική στην εξέλιξη του τόπου, όπως οι προτομές των αποβιωσάντων Μητροπολιτών Μεσσηνίας, οι οποίες βρίσκονται μπροστά από το Ναό της Υπαπαντής, η προτομή της ποιήτριας Μαρίας Πολυδούρη, του Χρήστου Αναγνωσταρά, του εκπαιδευτικού Κουτουμάνου Αναστάσιου, του θεμελιωτή της Ελληνικής Λαογραφίας Νικόλαου Πολίτη, του Μαυρομιχάλη, του Παπαφλέσσα, του Αλεξανδράκη Σπυρίδωνα, του πεσόντα στην Κύπρο Κουρούπη, του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως (1785 – 1789) Πελεκάση Προκοπίου.

2.4.4 Μουσεία

Η Καλαμάτα διαθέτει Μουσεία στα οποία υπάρχουν ιστορικά εκθέματα από κάθε ιστορική εποχή. Το Μπενάκειο Αρχαιολογικό Μουσείο, το οποίο βρίσκεται στο κέντρο της πόλης, φιλοξενεί πλήθος ευρημάτων από την ευρύτερη περιοχή της Μεσσηνίας, από την εποχή του Χαλκού μέχρι τους Ρωμαϊκούς χρόνους (Αλεβίζου, 2012). Στο Λαογραφικό Μουσείο της Καλαμάτας εκτίθενται κειμήλια και προσωπικά αντικείμενα των Αγωνιστών του 1821. Ακόμα, διαθέτει και μικρές θεματικές ενότητες από την αγροτική και ποιμενική ζωή, τη γεωργική βιοτεχνία της περιοχής, την υφαντική τέχνη, την αγγειοπλαστική και τα αστικά επαγγέλματα (Αλεβίζου, 2012). Παράλληλα, υπάρχει ειδικός χώρος διαμορφωμένος στον οποίο φιλοξενούνται εκθέματα της τυπογραφίας και τη βιβλιοδεσίας, καθώς και εκθέματα από το πρώτο τυπογραφείο της απελευθερωμένης Ελλάδας που λειτούργησε στην Καλαμάτα και

όπου τυπώθηκε η Προκήρυξη των Επαναστατημένων Ελλήνων προς τις Ευρωπαϊκές Αυλές (Αλεβίζου, 2012).

Το Δημοτικό Πάρκο Σιδηροδρόμων της Καλαμάτας αποτελεί το μοναδικό υπαίθριο μουσείο αυτού του είδους. Πρόκειται για τον παλιό σταθμό της Καλαμάτας, ο οποίος καταλαμβάνει συνολική έκταση 54 στρεμμάτων σε κεντρικό σημείο της πόλης. Στο Δημοτικό Πάρκο Σιδηροδρόμων εκτίθενται εκθέματα που σηματοδοτούν το Σιδηροδρομικό Δίκτυο της πόλης (Αλεβίζου, 2012). Υπάρχουν βαγόνια που μετρούν πολλά χρόνια ζωής. Τέλος, στο Στρατιωτικό Μουσείο της Καλαμάτας, το οποίο βρίσκεται στο Ιστορικό Κέντρο της πόλης και λειτουργεί από το 2006, παρουσιάζονται εκθέματα από την εποχή της επανάστασης του 1821 μέχρι σήμερα. Τα εκθέματα περιλαμβάνουν στολές της κάθε εποχής, πολεμικό υλικό και πλούσιο φωτογραφικό και ηχητικό υλικό (Αλεβίζου, 2012).

2.5 Θρησκευτικοί Χώροι και Μνημεία

Στην πόλη της Καλαμάτας είναι έντονο και το θρησκευτικό στοιχείο, καθώς υπάρχουν τόποι εξέχουσας σημασίας, τόσο θρησκευτικής, όσο και ιστορικής. Ο Ναός της Υπαπαντής, ο ιστορικός ναός των Αγίων Αποστόλων, η Ιερά Μονή των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, ο Άγιος Ηλίας Αρδούνης –Αγ. Σαράντα, ο Άγιος Νικόλαος Εφεσίου, ο Ιερός Ναός Αγίου Δημητρίου, ο Ιερός Ναός Αγίας Κυριακής, ο Ναός των μικρών Ταξιαρχών “Ταξιαρχάκι”, ο σπηλαιώδης Ναός του Αγίου Ιωάννη Προδρόμου, ο Άγιος Δημήτριος Κάστρου, η Εκκλησία των Τριών Ιεραρχών, η Μονή της Αγίας Τριάδας, η Μονή Βουλκάνου, η Μονή Δήμοβας, η Μονή Ζωοδόχου Πηγής Βελανιδιάς και ο Δίδυμος Ναός Αγίου Νικολάου “Φραγκόλιμνας” -Αγίου Αθανασία “Τζάννε” είναι ένα μικρό δείγμα των θρησκευτικών χώρων και μνημείων της πόλης.

2.5.1 Ο Ναός της Υπαπαντής

Σημαντικό θρησκευτικό μνημείο την πόλης αποτελεί ο Μητροπολιτικός Ναός της Υπαπαντής του Σωτήρος, ο οποίος χτίστηκε την περίοδο του 1860 – 1873 για να

στεγάσει την Εικόνα της Παναγίας Οδηγήτριας που βρέθηκε κάτω από τα ερείπια παλαιότερου ομώνυμου ναού (*Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντίνος Γιαννακόπουλος, 2010*). Ο ναός ανήκει στον τύπο του σταυροειδούς εγγεγραμμένου ναού με τρούλο μεγάλου μεγέθους και νάρθηκα, ενώ έντονα είναι τα στοιχεία διακόσμησης και των ανοιγμάτων τα οποία είναι σύμφωνα με την νεοκλασικής τεχνοτροπία (*Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντίνος Γιαννακόπουλος, 2010*). Ο Ναός της Υπαπαντής υπέστη σοβαρές ζημιές από τον καταστροφικό σεισμό του 1986, οι οποίες αποκαταστάθηκαν σταδιακά και το 2009 ολοκληρώθηκε η αγιογράφηση του (*συνέντευξη από τον Πρωτοπρεσβύτερο Κωνσταντίνο Γιαννακόπουλο, 2015*).

Ο Ναός της Υπαπαντής αποτελεί το δημοφιλέστερο προσκυνηματικό τόπο ολόκληρου του νομού και γιορτάζεται κάθε χρόνο στις 2 Φεβρουαρίου, όπου πλήθος πιστών και προσκυνητών από όλη τη χώρα κάθε χρόνο παρακολουθεί τη λιτάνευση της εικόνας και τη λειτουργία (*συνέντευξη από τον Πρωτοπρεσβύτερο Κωνσταντίνο Γιαννακόπουλο, 2015*).

2.5.2 Ιστορικός Ναός Αγίων Αποστόλων

Ο Ναός των Αγίων Αποστόλων βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της πόλης και χτίστηκε μεταξύ του 1050 και 1150 μ.Χ. Ο σεισμός του 1986 ήταν καταστροφικός για το ναό που όμως πραγματοποιήθηκαν εκτεταμένες αναστηλωτικές εργασίες με αποτέλεσμα να αποκατασταθεί στην αρχική του μορφή. Ο Ναός των Αγίων Αποστόλων εκτός από θρησκευτικό μνημείο είναι και ιστορικό, καθώς στις 23 Μαρτίου 1821 στο ναό κηρύχθηκε η επανάσταση του 1821 στην οποία έλαβαν μέρος οι κορυφαίοι οπλαρχηγοί του απελευθερωτικού αγώνα. Κάθε χρόνο στις 23 Μαρτίου στον ιστορικό αυτό ναό τελείται δοξολογία για την απελευθέρωση της πόλης από τον τουρκικό ζυγό (*Δήμος Καλαμάτας, 2012*).

2.5.3 Ιερός Ναός Αγίου Κωνσταντίνου και Ελένης – Μονή Καλογραιών

Ο Ιερός Ναός των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης βρίσκεται πολύ κοντά στο Μητροπολιτικό Ναό της Υπαπαντής και έχει χτιστεί πάνω στα ερείπια ενός αρχαιότερου Βυζαντινού ή προχριστιανικού ιερού. Η Μονή Καλογραιών ιδρύθηκε το 1796 και αποτέλεσε το κέντρο της μεταξοβιομηχανίας που αναπτύχθηκε στην

Καλαμάτα, μετά την επανάσταση του 1821. Μέχρι σήμερα διατηρούνται οι αργαλειοί που ύφαιναν το μετάξι, η παραγωγή όμως μεταξωτών μαντηλιών έχει μειωθεί. Στο χώρο βρίσκεται έκθεση μεταξωτών μαντηλιών και αργαλειών, την οποία λειτουργούν οι Καλόγριες (Δήμος Καλαμάτας, 2012).

2.6 Πολιτιστικές Εκδηλώσεις - Δρώμενα

Στην Καλαμάτα διοργανώνονται κάθε χρόνο σπουδαίες και υψηλής ποιότητας πολιτιστικές και αθλητικές εκδηλώσεις με σκοπό την ανάδειξη και τη διατήρηση της τοπικής πολιτιστικής ταυτότητας της πόλης. Σύμφωνα με έκθεση του Δήμου Καλαμάτας, οι κυριότερες πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, για το οποίο θα γίνει ιδιαίτερη μνεία παρακάτω, ποικίλες θεατρικές παραστάσεις από το Δημοτικό Θέατρο, οι Ετήσιες Εκθέσεις της Δημοτικής Πινακοθήκης και του Εικαστικού Σχολείου, οι Συναυλίες της Σύγχρονης Ορχήστρας Νέων του Δημοτικού Ωδείου, οι εκδηλώσεις ανά εποχή (Χριστούγεννα, Καλοκαίρι) των καλλιτεχνικών σχολών της ΦΑΡΙΣ, το Φεστιβάλ Κιθάρας, ο Σαϊτοπόλεμος την Κυριακή του Πάσχα, οι εκδηλώσεις και οι συναυλίες "Ανοιχτό Ωδείο", μια σειρά από ρεσιτάλ της Δημοτικής Φιλαρμονικής, εκδηλώσεις για τον εορτασμό της Υπαπαντής του Σωτήρος, η αναπαράσταση της απελευθέρωσης την 23^η Μαρτίου κάθε χρόνο, εκδηλώσεις για τις απόκριες με αποκορύφωμα το Καλαματιανό Καρναβάλι που ξεκίνησε δυναμικά το 2013, τα βραβεία ποίησης στη μνήμη της ποιήτριας Μαρίας Πολυδούρη, το πολιτιστικό καλοκαίρι στη διάρκεια του οποίου φιλοξενούνται μεγάλες θεατρικές και μουσικοχορευτικές παραστάσεις του διεθνούς και του εθνικού στερεώματος, το Video Art Festival Μηδέν, η Ανθοκομική Έκθεση στο χώρο του Πάρκου των Σιδηροδρόμων, η Έκθεση Άρτος – Οίνος – Έλαιο και το πρόσφατα Διεθνές Φεστιβάλ Χορωδιών, κατά το οποίο επισκέπτονται την πόλη χορωδίες από όλο τον κόσμο και πραγματοποιούν μουσικές εκδηλώσεις (Δήμος Καλαμάτας, 2012).

Από τις αθλητικές εκδηλώσεις ξεχωρίζουν τα Παπαφλέσσεια, που είναι αγώνες στίβου, η Διεθνής Συνάντηση ρυθμικής αγωνιστικής γυμναστικής, το τρίαθλο (1.500m κολύμπι, 40.000m ποδηλασία, 10.000m τρέξιμο), το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ποδηλασίας Ανδρών, ο Ποδηλατικός Γύρος της Καλαμάτας, το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Σκοποβολής, οι Αγώνες Καρτ, το Ιστιοπλοϊκό ράλι Ιονίου,

το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα jet ski, ο Διεθνής Κολυμβητικός Διάπλους 20 ναυτικών μιλίων και το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Ελεύθερης Κατάδυσης (*Δήμος Καλαμάτας, 2012*).

2.6.1 Διεθνές Φεστιβάλ Χορού

Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού της Καλαμάτας συμπληρώνει τα 22 χρόνια ζωής και προσφέρει στην πόλη φήμη και υπεραξία που δεν μετράται αποκλειστικά με οικονομικούς όρους (*Τσίρος, 2013*). Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας αποτελεί την κορυφαία δραστηριότητα του Διεθνούς Κέντρου Χορού της πόλης. Ο θεσμός του Φεστιβάλ Χορού ιδρύθηκε την άνοιξη του 1995 με αντικειμενικό σκοπό την προώθηση της χορευτικής τέχνης και με άξονες την έρευνα, την εκπαίδευση και την καλλιτεχνική δράση και παραγωγή⁷. *“Στα τόσο χρόνια παρουσίας του στα ελληνικά χορευτικά πράγματα και χάρη στην υποστήριξη της τοπικής αρχής, το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού κατάφερε να κερδίσει τη δική του ξεχωριστή θέση και αναγνώριση στη γεωγραφία των φεστιβάλ του μεσογειακού νότου, στήνοντας γέφυρες με την παγκόσμια χορογραφική δημιουργία⁸”*.

Το Διεθνές Φεστιβάλ Καλαμάτας έχει φιλοξενήσει ονόματα από την ομάδα του Μερς Κάνινγκαμ, τον Άκραμ Καν, τον Γιαν Φαμπρ, την Τρίσα Μπράουν, τον Σίντι Λάρμπι Τσερκάουι και άλλους θρύλους του παγκόσμιου χορευτικού στερεώματος. Σύμφωνα με την Μαραγκοπούλου, καλλιτεχνική διευθύντρια του Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού, από το 1995 μέχρι σήμερα το Φεστιβάλ έχει φιλοξενήσει 84 ξένα και 38 ελληνικά σχήματα σε 250 παραστάσεις, ανάμεσά τους 57 ελληνικές πρεμιέρες, επτά παραγωγές και δύο συμπαραγωγές (*Τσίρος, 2013*). Η Καλαμάτα είναι καταγεγραμμένη μέσα στα πέντε σημαντικότερα πράγματα που γίνονται στον κόσμο στο χώρο του χορού, γιατί έχει καταγραφεί ως η πόλη που υποδέχεται τα νέα ρεύματα χορού, τα νέα εκολαπτόμενα ρεύματα που στη συνέχεια διαπρέπουν στο παγκόσμιο στερέωμα (*συνέντευξη Μπένος, 2016*).

⁷ Ανακτήθηκε από τον Επίσημο Διαδικτυακό Ιστότοπο του Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού <http://www.kalamatadancefestival.gr/gr/id01.php>

⁸ Ανακτήθηκε από τον Επίσημο Διαδικτυακό Ιστότοπο του Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού <http://www.kalamatadancefestival.gr/gr/id01.php>

2.6.2 Διεθνές Φεστιβάλ Χορωδιών Καλαμάτας⁹

Το 1^ο Διεθνές Φεστιβάλ Χορωδιών Καλαμάτας πραγματοποιήθηκε το 2015 και συμμετείχαν 39 χορωδίες από 14 χώρες, από τη Βραζιλία μέχρι την Αφρική και από την Αυστρία μέχρι την Κίνα. Πρόκειται για μία πολυφωνική και πολύχρωμη μουσική γιορτή, παγκόσμιας εμβέλειας, η οποία είχε ξεχωριστό και θετικό αποτέλεσμα.

Από την ανάλυση των παραπάνω, παρατηρείται ότι τόσο η ιστορία της, όσο και ο εκσυγχρονισμός των υποδομών, τα ιστορικά, αρχαιολογικά και θρησκευτικά μνημεία αλλά και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις στην Καλαμάτα συμβάλλουν καθοριστικά στην τουριστική της ανάπτυξη και προβολή.

Κεφάλαιο 3. Ο Αγροτικός Τομέας στην Καλαμάτα

3.1 Γενικά Στοιχεία για τον Αγροτικό Τομέα

Αναμφισβήτητα, ο αγροτικός τομέας αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ελλάδα, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Η γεωργία σαν δραστηριότητα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την παραγωγή τροφίμων, γεγονός που την καθιστά μέγιστης σημασίας. Σε ένα έντονο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον, η παραγωγή των τροφίμων χαρακτηρίζεται εκτός των άλλων, από έντονο ανταγωνισμό, καθώς τα τρόφιμα παράγονται σε ένα τόπο και υπάρχει η δυνατότητα να καταναλώνονται σε απόσταση μέχρι και 2.000km μακριά (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011). Στον ελλαδικό χώρο, η αγροτική παραγωγή είναι μικρού μεγέθους συγκριτικά με την παγκόσμια παραγωγή, γεγονός που οφείλεται αφενός στις πολυτεμαχισμένες γεωργικές εκτάσεις και αφετέρου στο αυξημένο κόστος των παραγωγικών συντελεστών. Σε γενικές γραμμές, τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα έρχονται αντιμέτωπα να ανταγωνιστούν τα ανάλογα των αναπτυγμένων κρατών.

⁹ Ανακτήθηκε από το Διαδικτυακό Ιστότοπο <http://www.eleftheriaonline.gr/local/politismos/ekdiloseis/item/78631-xorodies-diethnes-festival-interkultur>

Ο αγροτικός τομέας παρά τις δυσκολίες της εποχής, εξακολουθεί να αποτελεί σημαντικό κλάδο της ελληνικής οικονομίας και των τοπικών οικονομιών της εκάστοτε περιοχής. Σύμφωνα με τους Φουντωτό και Ζαμπάρα (2011), ο ρόλος του αγροτικού τομέα δεν περιορίζεται μόνο στην παραγωγή των αγροτικών προϊόντων, καθώς αποτελεί μέρος της κουλτούρας του ελληνικού λαού και δίνει το έναυσμα για την επιβίωση των πολιτιστικών παραδόσεων του λαού και τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος. Η στήριξη του αγροτικού τομέα είναι πολύ σημαντική, καθώς ενισχύεται η ανταγωνιστικότητα και η ανάπτυξη τόσο του κλάδου, όσο και ολόκληρης της οικονομίας της χώρας, και ταυτόχρονα αναβαθμίζεται η ποιότητα ζωής των αγροτικών περιοχών (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011).

Σύμφωνα με τους Κασίμη και Ζωγραφάκη (2014), σε περίοδο οικονομικής κρίσης ολοένα και μεγαλύτερο μέρος του αστικού πληθυσμού στρέφεται στον πρωτογενή τομέα, ο οποίος είναι ο μοναδικός που δημιουργεί θέσεις απασχόλησης, συγκριτικά με άλλους τομείς. Σύμφωνα με μία έρευνα του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών, *“η νέα αγροτικότητα ενισχύεται και μέσω αυτής ενδυναμώνεται και η θέση της γεωργίας στα χρόνια της κρίσης”* (Κασίμης, Ζωγραφάκης, 2014). Ταυτόχρονα, παρατηρείται ότι το πλήθος των ανθρώπων που στρέφονται στην αγροτική παραγωγή είναι μικρότερο από αυτούς που την εγκαταλείπουν. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν κάποια στοιχεία, τα οποία υποδηλώνουν ότι ένα μεγάλο ποσοστό των νεοεισερχόμενων στον αγροτικό τομέα προέρχονται από μεγάλα αστικά κέντρα και είναι κάτοχοι πτυχίων από ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Παράλληλα, η πλειοψηφία του πληθυσμού που επιλέγει τη δραστηριότητα στον πρωτογενή τομέα, στρέφεται κατά 72% στη γεωργία και δευτερευόντως στην κτηνοτροφία. Οι καλλιέργειες που εμφανίζουν αυξητική τάση είναι η ελαιοκαλλιέργεια, οι βιολογικές καλλιέργειες, τα οπωροκηπευτικά και τα αρωματικά, ενώ μικρά ποσοστά παρατηρούνται στην καλλιέργεια ιπποφαούς, σπιρουλίνας κ.λπ. (Κασίμης, Ζωγραφάκης, 2014).

3.1.1 SWOT Analysis Αγροτικού Τομέα

Στη συγκεκριμένη ενότητα πραγματοποιείται η SWOT Analysis του αγροτικού κλάδου στην Ελλάδα και παρουσιάζονται αναλυτικά τα δυνατά σημεία

του, οι αδυναμίες του, οι απειλές και οι ευκαιρίες που παρουσιάζονται. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η SWOT Analysis.

Αναλυτικότερα, ο αγροτικός τομέας στην Ελλάδα επωφελείται από τους ίδιους τους φυσικούς πόρους και το κλίμα που διαθέτει η χώρα. Ταυτόχρονα, τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα θεωρούνται υψηλής διατροφικής αξίας, γεγονός που προωθεί και τη μεσογειακή διατροφή (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014). Ακόμα, τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα παρουσιάζουν αυξημένη ζήτηση, και ειδικά τα βιολογικής καλλιέργειας αγροτικά προϊόντα, καθώς θεωρούνται απαραίτητα στην καθημερινή διατροφή, ενισχύοντας τον υγιεινό τρόπο ζωής. Από την άλλη πλευρά, όμως, η καλλιέργεια των αγροτικών προϊόντων αντιμετωπίζει δυσκολίες λόγω της μικρής έκτασης και της πολυτεμαχισμένης (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014). Με απλά λόγια, στην Ελλάδα παρατηρείται ότι οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις είναι μικρές εκτάσεις ιδιοκτησίες με αποτέλεσμα να καθιστά δύσκολη την ενοποίηση της καλλιεργήσιμης γης. Σημαντικό ζήτημα το οποίο πλήττει τον αγροτικό κλάδο αποτελεί η συνεχώς μεταβαλλόμενη Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ), καθώς αφενός αφορά τις μεγάλες εκτάσεις και αφετέρου δεν υφίσταται μακροπρόθεσμη αναπτυξιακή στρατηγική των εξαγωγών (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014).

Πίνακας 3. SWOT Analysis του Αγροτικού Τομέα

Δυνατά σημεία	Αδυναμίες
• Ικανοποιητικοί φυσικοί πόροι και εξαιρετικές κλιματολογικές συνθήκες που μπορούν να εξυπηρετήσουν μεγάλης έκτασης και ποικιλίας παραγωγή. • Αγροτικά προϊόντα που θεωρούνται υψηλής διατροφικής αξίας. • Προϊόντα απαραίτητα για την καθημερινή διατροφή, πολλά από τα οποία έχουν χαμηλή ελαστικότητα ζήτησης στην εσωτερική αγορά σε σχέση με την άνοδο των τιμών. • Ζήτηση για τα βιολογικά προϊόντα που βαίνει αυξανόμενη, καθώς οι καταναλωτές αναγνωρίζουν τη διατροφική τους αξία. • Στον κλάδο της αλιείας υπάρχει η απαραίτητη τεχνολογία και τεχνογνωσία για την καλλιέργεια ιχθύων (κυρίως λαυράκι και τσιπούρα). Οι ελληνικές εταιρείες ιχθυοκαλλιέργειας είναι πρωτοπόρες στην Ευρώπη, λειτουργούν αποτελεσματικά, ακολουθώντας σύγχρονες μεθόδους παραγωγής και έχουν σημαντική εξαγωγική δραστηριότητα. Η ζήτηση και η κατανάλωση του ψαριού είναι αυξανόμενη στην Ελλάδα και το εξωτερικό.	• Η ύπαρξη πολλών μικρού μεγέθους ιδιοκτησιών, η αδυναμία ενοποίησης της καλλιεργήσιμης γης, οι απαρχαιωμένες διαχειριστικές πρακτικές από τους καλλιεργητές μεγάλης ηλικίας που απασχολούνται ευκαιρικά στον κλάδο και αποσκοπούν στην εξασφάλιση συμπληρωματικού αγροτικού εισοδήματος. • Η παθητική προσαρμογή στη μεταβαλλόμενη Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) και η απουσία συνολικής μακροπρόθεσμης αναπτυξιακής στρατηγικής εξαγωγών. • Η χρήση χημικών βελτιωτικών στην προσπάθεια αύξησης της παραγωγής που συνοδεύεται από υψηλές επιδοτήσεις, με συνέπεια τη σταδιακή υποβάθμιση της καλλιεργήσιμης γης. • Η περιορισμένη έκταση τυποποίηση των αγροτικών προϊόντων και η αδυναμία προώθησής τους, με συνέπεια την αδυναμία διείσδυσής τους στις αγορές του εξωτερικού. • Τα εμφανή οφέλη της ΚΑΠ για τις μεγάλες εκτάσεις (κάμπους), αλλά όχι στις απομακρυσμένες αγροτικές κοινότητες (που δεν λαμβάνουν επιδοτήσεις) οι οποίες περιθωριοποιήθηκαν, ανίκανες να αναπτυχθούν. • Η ελληνική ιχθυοκαλλιέργεια παρουσιάζει περιορισμένη ανάπτυξη στη διαφοροποίηση των προϊόντων. Ο ανταγωνισμός ειδικά στην αλιευση είναι έντονος σε διεθνές επίπεδο και η Ελλάδα κατέχει σχετικά μικρό μερίδιο αγοράς.
Ευκαιρίες	Απειλές
• Τα σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης στην τυποποίηση και διαφοροποίηση των προϊόντων με υψηλή προστιθέμενη αξία και στην προώθησή τους σε νέες αναπτυσσόμενες αγορές (Βαλκάνια, Ρωσία). • Η ανάπτυξη της παραγωγής των βιολογικών προϊόντων είναι σε ανοδική πορεία όπως και η ζήτηση, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό. • Η βιοτεχνολογία των τροφίμων αναπτύσσεται συνεχώς, παρέχοντας τη δυνατότητα αύξησης της παραγωγής με σεβασμό στο περιβάλλον και δημιουργίας νέων διαφοροποιημένων αγροτικών προϊόντων.	• Η συνεχής αύξηση των τιμών των καυσίμων, ζωοτροφών και λιπασμάτων. • Η δυσκολία διείσδυσης των ελληνικών προϊόντων στις διεθνείς αγορές λόγω αύξησης του ανταγωνισμού και της χαμηλής ανταγωνιστικότητας. • Τα κατά καιρούς διατροφικά σκάνδαλα κλονίζουν την αξιοπιστία της αγροτικής παραγωγής απέναντι στους καταναλωτές. • Οι κλιματολογικές συνθήκες, οι ασθένειες και η ποιότητα του εδάφους και του νερού με αποτέλεσμα μεγάλες αποκλίσεις στον όγκο και την ποιότητα παραγωγής. • Η εξάρτηση από την Κοινή Αγροτική Πολιτική και τα προγράμματα χρηματοδότησης, που δεν εξασφαλίζουν τον επί ίσοις όροις ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών μελών.

Πηγή: Χριστοδουλάκη, Ι. Στάθης, Ε. 2014. "Η ανταγωνιστικότητα των δυναμικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας. Η αναγκαιότητα για διασύνδεση των στρατηγικών ανάπτυξης", Οικονομική Διεύθυνση ALPHA BANK

Σχετικά με τις ευκαιρίες που παρουσιάζονται στην αγροτική παραγωγή, εξέχουσα σημασία διαδραματίζουν τα σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης την τυποποίησης και της διαφοροποίησης των προϊόντων και παράλληλα η ανάπτυξη της παραγωγής βιολογικών προϊόντων (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014). Ακόμα, η εξέλιξη της τεχνολογίας και συγκεκριμένα της βιοτεχνολογίας συμβάλλει θετικά στην αύξηση της αγροτικής παραγωγής. Από την άλλη πλευρά, ο αγροτικός τομέας πλήττεται από

τη συνεχόμενη αύξηση των καυσίμων και των λιπασμάτων και ταυτόχρονα από την εξάρτησή του από την Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ). Παράλληλα, η δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι ελληνικές επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της αγροτικής παραγωγής να διεισδύσουν σε διεθνείς αγορές λόγω του έντονου ανταγωνισμού, είναι ένα ζήτημα το οποίο χρήζει περαιτέρω μελέτης (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014).

Η παραπάνω SWOT Analysis του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα γενικά, βρίσκει εφαρμογή και σε κάθε περιφερειακή πόλη, καθώς η ακολουθούμενη αγροτική πολιτική επηρεάζει τον κάθε τόπο ξεχωριστά. Άρα, λοιπόν, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι η παραπάνω ανάλυση βρίσκει εφαρμογή και στον αγροτικό τομέα της πόλης της Καλαμάτας.

3.2 Η εξέλιξη του Αγροτικού Τομέα στην Καλαμάτα

Σύμφωνα με τους Φουντωτό και Ζαμπάρα (2011), η περιοχή της Καλαμάτας εκτός από μεγάλο αστικό κέντρο είναι και μια πόλη με μεγάλες αγροτικές εκτάσεις. Οι εκτάσεις αυτές χαρακτηρίζονται από το σύνθετο ανάγλυφο του Ταυγέτου και της Μεσσηνιακής Πεδιάδας και από τους φυσικούς πομπούς νερού που είναι οι ποταμοί Νέδοντας, Άρις και Πάμισος και έχουν αξιοποιηθεί με σημαντικά εγχειροβελτιωτικά έργα. Παράλληλα, είναι περιοχές με θαλάσσιο μέτωπο που διαμορφώνουν ένα ήπιο κλίμα, που επιτρέπει την καλλιέργεια της πατάτας και το χειμώνα, και περιοχές με έντονο φυσικό κάλλος ενταγμένες στο πρόγραμμα Natura, στις οποίες παρατηρείται και πλούσια χλωρίδα (Φουντωτός και Ζαμπάρας, 2011). Βέβαια, ο πρωτογενής τομέας, από μόνος του, αδυνατεί να αποτελέσει τη βασική οικονομική δύναμη για την ανάπτυξη ενός αστικού κέντρου σαν την Καλαμάτα. Ωστόσο υπάρχουν προοπτικές για να συμβάλλει ουσιαστικά στην ανάπτυξη της πόλης (Διαμαντόπουλος κ.ά., 1991).

3.2.1 Τα Αγροτικά Προϊόντα της Καλαμάτας

Τα κατεξοχήν αγροτικά προϊόντα της Καλαμάτας είναι το ελαιόλαδο, τα εσπεριδοειδή, τα αμπέλια, η πατάτα, η αγκινάρα, τα φασόλια, τα φιστίκια και πολλών ειδών οπωροκηπευτικά, όπως ντομάτα, λάχανο, μαρούλι κ.ά. Αξιόλογη είναι και η

ζωική παραγωγή στην πόλη, η οποία καταναλώνεται σε τοπικό επίπεδο. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει και η μελισσοκομία (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011).

Αναλυτικότερα, η περιοχή της Καλαμάτας εντάσσεται στη ζώνη ΠΟΠ, δηλαδή Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης, γεγονός που σημαίνει ότι δεν χρειάζεται διαφήμιση, καθώς το ελαιόλαδο έχει το δικό του όνομα – brand στην αγορά (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011). Η ελαιοκαλλιέργεια στην περιοχή έχει ιστορία πολλών χρόνων.

Πίνακας 4. Παραγωγή ελαιόλαδου και μούστου στο Δήμο Καλαμάτας (1980 - 1984)

Παραγωγή ελαιόλαδου Δήμου Καλαμάτας				
ΕΤΗ	1980-81	1981-82	1982-83	1983-84
ΤΟΝΟΙ	520	1.120	1.100	1.400
Παραγωγή Μούστου Δήμου Καλαμάτας				
ΕΤΗ	1981	1982	1983	1984
ΤΟΝΝΟΙ	500		1.500	1.000

Πηγή: Διαμαντόπουλος, Γ. Ντοκόπουλος, Δ. Μπέλλου, Α. Ζέκκος, Κ. Rossier, Μ. Διαμαντόπουλος, Μ. Χατζηγιάννης, Κ. 1991. "Μαχόμενη Πολεοδομία για την Ανάπτυξη της πόλης. Η περίπτωση της Καλαμάτας 1980 – 1990, Πόλη και Σεισμός", Κέντρο Πολεοδομικών Αρχιτεκτονικών Μελετών και Ερευνών ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε., Αθήνα

Πίνακας 5. Κατανομή εκτάσεων ανά κατηγορίες καλλιεργειών στο Δήμο Καλαμάτας (1980 - 1984)

Κατανομή εκτάσεων Δ. Καλαμάτας κατά κατηγορίες καλλιεργειών				
	1981	1982	1983	1984
Αροτραίες	5.610	5.830	5.838	6.038
Κηπευτικά	2.610	2.650	2.600	2.600
Δενδρώσεις	16.837	16.842	16.562	16.562
Άμπελοι	-	-	-	-
Αγροανάπαυση	-	-	-	-
	<u>25.057</u>	<u>25.322</u>	<u>25.000</u>	<u>25.200</u>

Πηγή: Διαμαντόπουλος, Γ. Ντοκόπουλος, Δ. Μπέλλου, Α. Ζέκκος, Κ. Rossier, Μ. Διαμαντόπουλος, Μ. Χατζηγιάννης, Κ. 1991. "Μαχόμενη Πολεοδομία για την Ανάπτυξη της

Τη δεκαετία του 1980, τόσο στη δυτική πλευρά όσο και στην ανατολική πλευρά της πόλης υπήρχαν καλλιέργειες με ικανοποιητική στρεμματική απόδοση. Το μεγαλύτερο μέρος των προϊόντων τα εμπορεύονταν οι ίδιοι οι παραγωγοί τους. Το μεγαλύτερο ποσοστό των καλλιεργειών ήταν οι ελιές και τα εσπεριδοειδή και συγκεκριμένα πορτοκάλια, λεμόνια και μανταρίνια (Διαμαντόπουλος κ.ά., 1991). Στους Πίνακες 3 και 4 παρουσιάζονται η παραγωγή ελαιολάδου και μούστου και η κατανομή των εκτάσεων ανά καλλιέργεια αντίστοιχα. Παρατηρείται ότι η παραγωγή ελαιολάδου χρόνο με το χρόνο παρουσίαζε αύξηση, ενώ η παραγωγή μούστου είχε σημαντικές αυξομειώσεις χωρίς να διατηρεί κάποια συγκεκριμένη τάση. Σχετικά με την κατανομή των εκτάσεων, επιβεβαιώνεται και ποσοτικά ο παραπάνω ισχυρισμός για το μεγαλύτερο ποσοστό των καλλιεργειών που ήταν οι ελιές και τα εσπεριδοειδή, καθώς οι δενδροφυτευμένες εκτάσεις (δενδρώσεις) εμφανίζουν το μεγαλύτερο πλήθος.

Πίνακας 6. Η Ελαιοκαλλιέργεια στο Δήμο Καλαμάτας

Δημοτική Ενότητα	Αριθμός Ελαιόδεντρων	Στρέμματα	Μέσος Όρος Ελαιολάδου διετίας (τόνοι)
Άριος	214.600	13.163	2.144
Αρφαρών	248.312	15.230	2.480
Θουρίας	199.790	12.194	1.986
Καλαμάτας	573.331	35.167	5.726
ΣΥΝΟΛΟ Δήμου Καλαμάτας	1.235.033	75.754	12.336

Πηγή: "Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καλαμάτας 2012 – 2014, α' φάση, Στρατηγικός Σχεδιασμός"; Δήμος Καλαμάτας, Διεύθυνση Προγραμματισμού, Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκών Θεμάτων

Στις μέρες μας, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 5, η καλλιεργούμενη έκταση με ελαιόδεντρα του Δήμου Καλαμάτας αγγίζει τα 75.754 στρέμματα, τα οποία περιλαμβάνουν 1.235.033 ελαιόδεντρα. Παράλληλα, ο μέσος όρος της παραγωγής ελαιολάδου μέσα στη διετία ανέρχεται στους 12.336 τόνους. Ακόμα, στην Καλαμάτα και στα περίχωρα καλλιεργούνται διάφορες ποικιλίες εσπεριδοειδών, τόσο για επιτραπέζια χρήση όσο και για χυμοποίηση. Σχετικά με τα αμπέλια, υπολογίζεται ότι

εντοπίζονται πάνω από 150 στρέμματα αμπελοκαλλιέργειες (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011). Στην περιοχή Μπουρνιά Καλαμάτας, κατά κύριο λόγο, παρατηρείται καλλιέργεια πατάτας σε έκταση 3.000 στρεμμάτων, η οποία διοχετεύεται τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στην Πολωνία, την Τσεχία και τη Σλοβακία. Στην ίδια περιοχή καλλιεργούνται σε μεγάλες ποσότητες φασόλια και φιστίκια. Αξίζει να σημειωθεί ότι η καλλιέργεια του καλαματιανού φιστικιού (Αραχίδες) εμφανίζει μείωση λόγω του έντονου ανταγωνισμού από το φιστίκι της Κίνας (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011).

Πίνακας 7. Η καλλιέργεια πατάτας στο Δήμο Καλαμάτας

<i>Δήμος Καλαμάτας</i>	<i>Στρέμματα</i>	<i>Παραγωγή</i>
	3.000	12.000

Πηγή: "Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καλαμάτας 2012 – 2014, α' φάση, Στρατηγικός Σχεδιασμός"; Δήμος Καλαμάτας, Διεύθυνση Προγραμματισμού, Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκών Θεμάτων

Η περιοχή της Καλαμάτας ενδείκνυται και για τα οπωροκηπευτικά της, τα οποία παρατηρούνται σε κάθε κήπο. Μεγαλύτερη παραγωγή γίνεται και σε θερμοκήπια εκτός από το κέντρο της πόλης τα οποία έχουν έκταση πάνω από 10 στρέμματα (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011). Σχετικά με την καλλιέργεια της αγκινάρας, εντοπίζεται στο Δημοτικό Διαμέρισμα της Μικρομάνης σε έκταση 500 στρεμμάτων και η οποία διατίθεται χωρίς τυποποίηση στο καταναλωτικό κοινό, αλλά χύμα. Σημαντική είναι και η ζωική παραγωγή της Καλαμάτας, καθώς εκτρέφονται παραπάνω από 23.000 αιγοπρόβατα, βοοειδή και χοίροι (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011).

Πίνακας 8. Η Ζωική Παραγωγή στο Δήμο Καλαμάτας

<i>Είδος</i>	<i>Αριθμός Ζώων</i>	<i>Αριθμός Απασχολουμένων</i>
Αιγοπρόβατα	23.272	240
Βοοειδή	408	41
Χοίροι	120 χοιρομητέρες	2

Πηγή: "Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καλαμάτας 2012 – 2014, α' φάση, Στρατηγικός Σχεδιασμός"; Δήμος Καλαμάτας, Διεύθυνση Προγραμματισμού, Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκών Θεμάτων

Τέλος, ισχυρός χαρακτηρίζεται και ο κλάδος της Μελισσοκομίας, καθώς στην περιοχή υπάρχει σημαντικός αριθμός μελισσοκόμων αλλά και ένα σύγχρονο και πιστοποιημένο με ISO 22.000 τυποποιητήριο μελιού (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011).

Τα μελισσοσμήνη στην περιοχή απαριθμούνται σε 17.384 και έχει υπολογιστεί ότι παράγονται περίπου 180 τόνοι μελιού.

Πίνακας 9. Η παραγωγή μελιού στο Δήμο Καλαμάτας

<i>Δήμος Καλαμάτας</i>	<i>Μελισσοσμήνη</i>	<i>Αριθμός Απασχολούμενων</i>	<i>Μέλι σε τόνους</i>
	17.384	181	173

Πηγή: Έπιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καλαμάτας 2012 – 2014, α' φάση, Στρατηγικός Σχεδιασμός; Δήμος Καλαμάτας, Διεύθυνση Προγραμματισμού, Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκών Θεμάτων

3.2.2 Απασχόληση και επιχειρήσεις στον Αγροτικό Τομέα στην Καλαμάτα

Οι απασχολούμενοι στον αγροτικό τομέα στην περιοχή της Καλαμάτας στην πλειοψηφία τους είναι συνταξιούχοι που κατοικούν στα περίχωρα της πόλης αλλά και αστοί, οι οποίοι ασχολούνται με τη γεωργία για τη συμπλήρωση του εισοδήματός τους. Σημαντικό αλλά όχι ελπιδοφόρο στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι σύμφωνα με την ΕΛ.ΣΤΑΤ. οι νέοι αγρότες ηλικίας από 25 έως 30 ετών αποτελούν μόλις το 2% (Φουντωτός, Ζαμπάρας, 2011). Βέβαια, στις μέρες μας παρατηρείται ολοένα και στροφή του ενεργού ανθρώπινου δυναμικού στην αγροτική παραγωγή.

Στην Καλαμάτα εδρεύουν αρκετές επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν σαν βασική τους δραστηριότητα την τυποποίηση και την εξαγωγή των αγροτικών προϊόντων. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται σημαντικά στοιχεία για το πλήθος των επιχειρήσεων στο νομό Μεσσηνίας που ασχολούνται με τομείς της αγροτικής παραγωγής.

Πίνακας 10. Πλήθος Επιχειρήσεων σε δραστηριότητες του αγροτικού τομέα

<i>Είδος Επιχειρηματικής Δραστηριότητας</i>	<i>Πλήθος Επιχειρήσεων</i>
<i>Ελαιοτριβεία</i>	228
<i>Παραγωγή Κρασιού</i>	26
<i>Τυροκομεία</i>	18
<i>Παρασκευή Βρώσιμων Ελιών</i>	26
<i>Τυποποίηση Ελαιολάδου</i>	77

Πηγή: Επιμελητήριο Μεσσηνίας, δημοσίευση στο περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα "Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας"; Αθήνα

Σύμφωνα με τον Πίνακα 10, παρατηρείται ότι οι 228 επιχειρήσεις του νομού είναι ελαιοτριβεία, οι 77 ασχολούνται με την τυποποίηση ελαιολάδου και οι 26 με την παραγωγή βρώσιμων ελιών. Αξιόλογο πλήθος επιχειρήσεων ασχολείται με την οινοποιεία και την τυροκομεία.

Η πόλη της Καλαμάτας, εκτός των άλλων, είναι γνωστή για την παραγωγή ελαιολάδου. Για το λόγο αυτό υπάρχουν επιχειρήσεις με βασική δραστηριότητα την τυποποίηση αυτού και την εξαγωγή στη διεθνή αγορά. Ενδεικτικά αναφέρονται η AGROVIM, η ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ, και η BLAUDEL, οι οποίες καταλαμβάνουν σημαντικό μερίδιο της αγοράς της τυποποίησης του ελαιολάδου. Η εταιρεία AGROVIM είναι μία από τις κορυφαίες ελαιοσυγκομτικές εταιρείες και εξαγωγικές δυνάμεις στην Ελλάδα κάνοντας εξαγωγές σε 50 χώρες, απαριθμώντας 140 εργαζομένους και 4.000 περίπου συνεργαζόμενους παραγωγούς (Τσίρος, 2013). Η επιχείρηση ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ διαθέτει στην Καλαμάτα μία σύγχρονη μονάδα τυποποίησης και επεξεργασίας εξαιρετικά παρθένου ελαιολάδου και επιτραπέζιων ελιών, αποκλειστικά βιολογικών. Απαριθμεί 22 εργαζόμενους και 124 συνεργαζόμενους παραγωγούς. Αξίζει να σημειωθεί ότι το 2012 από το τυποποιητήριο της ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ πέρασαν 900 τόνοι βιολογικών προϊόντων (Τσίρος, 2013). Σχετικά με την εταιρεία BLAUDEL, είναι ιδιοκτησίας του Αυστριακού Φριτς Μπλάουελ, ο οποίος άφησε τις σπουδές του στην Ιατρική και την ξενοδοχειακή επιχείρηση του πατέρα του στη Βιέννη για να ασχοληθεί με το καλαματιανό ελαιολάδο. Το εξαιρετικής ποιότητας προϊόν του και το καλό μάρκετινγκ καθιστούν την επιχείρησή του πετυχημένη στο χώρο της τυποποίησης και εξαγωγής ελαιολάδου, κάνοντας εξαγωγές σε 11 χώρες, απαριθμώντας 35 εργαζόμενους και 500 συνεργαζόμενους παραγωγούς (Τσίρος, 2013).

Ταυτόχρονα, σημαντική είναι η συμβολή της επιχείρησης Paradimitriou στην παραγωγή, τυποποίηση και διάθεση στην εγχώρια και διεθνή αγορά του βαλσαμικού ξυδιού, της μουστάρδας και παρεμφερών προϊόντων. Η εταιρεία Paradimitriou έχει παρουσία σε 28 χώρες και κατακτά ολοένα και νέες αγορές, από το αεροπορικό catering μέχρι και τη μαζική εστίαση (Τσίρος, 2013). Στην αγορά της πατάτας, των ξερών σύκων, των καρπουζιών και των πορτοκαλιών δραστηριοποιείται η εταιρεία AGREXPO, η οποία εξάγει πάνω από 15.000 τόνους προϊόντων το χρόνο σε ολόκληρο τον κόσμο, καθιστώντας την, την πρώτη εξαγωγική εταιρεία του νομού σε φρούτα και νωπά κηπευτικά (Τσίρος, 2013). Τέλος, στην αγορά των σύκων

δραστηριοποιείται και η Κονσερβοποιία Βαλτζή, η οποία είναι μία αιωνόβια οικογενειακή επιχείρηση. Η Κονσερβοποιία Βαλτζή συσκευάζει και εξάγει κυρίως στην αγγλική αγορά περίπου 1.000 τόνους σύκα, ποσότητα που αντιστοιχεί περίπου στο 40% της παραγωγής του νομού (Τσίρος, 2013).

Στον τομέα της τυροκομικής, εξέχουσα σημασία έχει η επιχείρηση Αφοί Γ. Πετρόπουλοι ΑΒΕΕΤ, η οποία απορροφά το 40% της ετήσιας παραγωγής γάλακτος του νομού και παράγει περίπου 400 τόνους τυριού το χρόνο. Το βασικό της παραγόμενο προϊόν είναι το τοπικό τυρί σφέλα και η φέτα και εισβάλλει σιγά – σιγά στο χώρο των εξαγωγών (Τσίρος, 2013). Στο χώρο της παραγωγής του κρασιού και της οινοποιίας, σημαντική είναι η παρουσία δύο επιχειρήσεων, της Οινομεσσηνιακής της οικογένειας Ξυγκώρου και της εταιρείας με το όνομα Κτήμα Παναγιωτόπουλου. Η Οινομεσσηνιακή διαθέτει αμπελώνα 400 στρεμμάτων και παράγει 14 ετικέτες. Η παραγωγή της φτάνει τις 500.000 φιάλες το χρόνο και το 40% αυτών εξάγεται (Επτακοίλη, 2013). Η εταιρεία Κτήμα Παναγιωτόπουλου διαθέτει αμπελώνα 150 στρεμμάτων και παράγει 300.000 φιάλες ετησίως, από τις οποίες το 20% εξάγεται. Η ναυαρχίδα του Κτήματος Παναγιωτόπουλου είναι το Cabernet 36, το οποίο παλαιώνει επί 18 μήνες σε καινούργια δρύινα βαρέλια, γαλλικά και πολύ ακριβά, καθώς κοστίζει 1.300€ το ένα (Επτακοίλη, 2013).

Από την σύντομη παρουσίαση των αγροτικών προϊόντων και των επιτυχημένων επιχειρήσεων της πόλης που δραστηριοποιούνται στον αγροτικό τομέα, παρατηρείται ότι ο αγροτικός τομέας αναπτύσσεται σταδιακά, διακρίνεται στη διεθνή αγορά και είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την οικονομική ζωή της πόλης.

3.3 Απόψεις για τον Αγροτικό Τομέα στην Καλαμάτα

Αναμφισβήτητα, ο αγροτικός τομέας τόσο στο σύνολο της χώρας, όσο και σε τοπικό επίπεδο κατέχει υψηλή θέση στους κλάδους οικονομικής και επιχειρηματικής δραστηριότητας. Αναπόσπαστο κομμάτι της παρούσας εργασίας αποτελεί η αγροτική παραγωγή και η αγροτική ανάπτυξη. Αναπόσπαστο κομμάτι αποτελούν οι απόψεις των ανθρώπων που ερωτήθηκαν για τα εξεταζόμενα θέματα.

Σχετικά με τον αγροτικό τομέα, ομόφωνα διατυπώθηκε ότι η Μεσσηνία και η πόλη της Καλαμάτας ειδικότερα, έχει μακράιωνη ιστορία στην αγροτική παραγωγή. Σύμφωνα με τον Μπένο (2016), ο αγροτικός τομέας προσδίδει μία ιδιαίτερη δυναμική στην πόλη της Καλαμάτας, καθώς υπάρχουν πολύ μεγάλες καλλιεργήσιμες εκτάσεις και οι κάτοικοι είτε δραστηριοποιούνται επαγγελματικά, είτε για επιπρόσθετη απασχόληση με την αγροτική παραγωγή. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις επεκτείνονται σε ολόκληρο το νομό Μεσσηνίας, όμως η Καλαμάτα είναι από τις ελληνικές πόλεις που σε πολύ μικρή απόσταση από το κέντρο της πρωτεύουσας του νομού υπάρχουν εκτάσεις με καλλιέργειες (Μπένος, 2016).

Παράλληλα, οι καλλιέργειες στην Καλαμάτα και στην ευρύτερη περιοχή της Μεσσηνίας, δεν περιορίζονται στις ναυαρχίδες των αγροτικών προϊόντων της περιοχής, δηλαδή ελιές και ελαιόλαδο, αλλά επεκτείνονται και σε άλλα προϊόντα όπως οπωροκηπευτικά, λαχανικά, εσπεριδοειδή και με λιγότερη παραγωγή στις υπερτροφές, τα γνωστά *super foods*, και πιο συγκεκριμένα καλλιέργεια ιπποφαούς, αλόης, goji berry και άλλων (Ζαγάκος, 2015). Σύμφωνα με τους Μπένο (2016) και Ζαγάκο (2015), ο αγροτικός τομέας αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της οικονομικής δραστηριότητας της Καλαμάτας, καθώς μεγάλο μέρος της οικονομίας της στηρίζεται στον πρωτογενή τομέα. Βέβαια, καθώς η σύγχρονη εποχή το επιβάλλει, απαιτείται διαρκής εξέλιξη μέσω αναπτυξιακών δράσεων του πρωτογενούς τομέα (Πρωτοπρεσβύτερος Γιαννακόπουλος, 2015).

Κεφάλαιο 4. Ο Τουριστικός Κλάδος στην Καλαμάτα

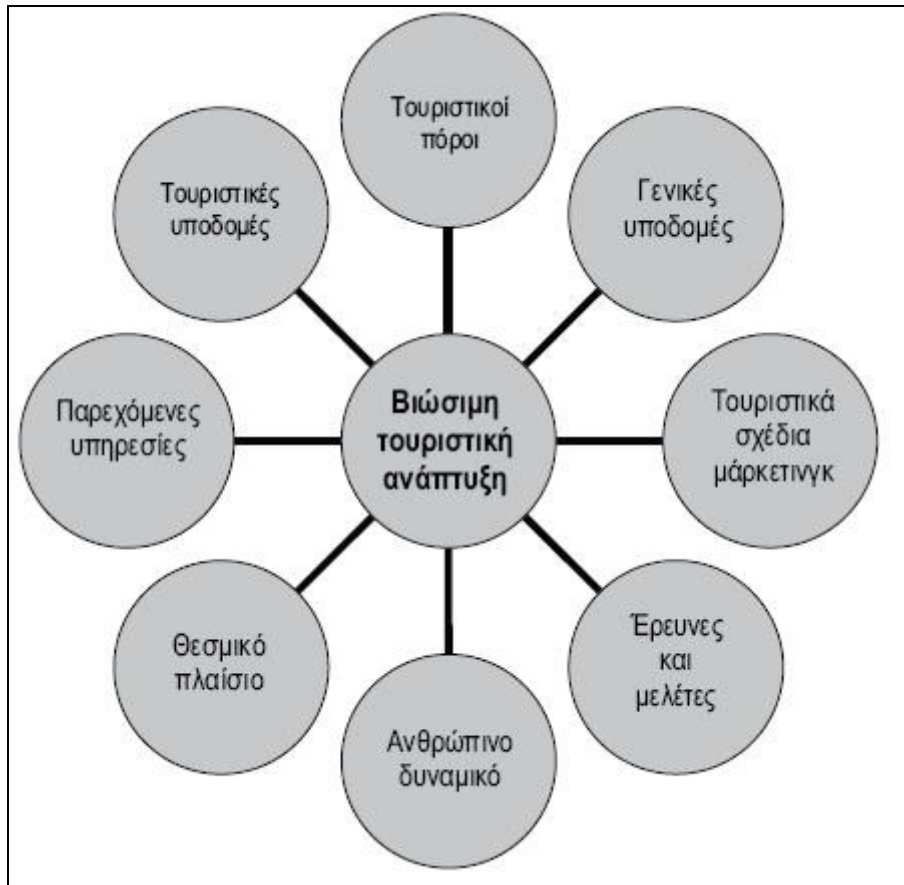
4.1 Γενικά στοιχεία για τον Κλάδο του Τουρισμού

Στη σύγχρονη εποχή, η παγκόσμια οικονομία αναπτύσσεται από τρεις βιομηχανίες υπηρεσιών, οι οποίες είναι η τεχνολογία της πληροφορικής, οι επικοινωνίες και ο τουρισμός. Ειδικότερα, ο κλάδος του τουρισμού τις τελευταίες δεκαετίες σημειώνει από τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης και συμβάλλει καθοριστικά τόσο στην εισροή συναλλάγματος, όσο και στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και γενικότερα της περιφερειακής ανάπτυξης (Ζαμπιόγλου, 2014). Με απλά λόγια, ο τουρισμός αποτελεί μία από τις βασικότερες κινητήριες δυνάμεις που

μπορούν να συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας ολόκληρης χώρας αλλά και μιας περιοχής.

Ταυτόχρονα, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, ο κλάδος του τουρισμού θα συνεχίσει την ανοδική του πορεία και μελλοντικά θα αναπτύσσεται ανεξαρτήτως της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης και των πολιτικών ανακατατάξεων και αναταραχών (*Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού, WTO 2000*)

Σύμφωνα με τους Τσάρτα και Σταυρινούδη (2006), ο σωστός σχεδιασμός της τουριστικής αναπτυξιακής πολιτικής σε τοπικό επίπεδο απαιτεί μία σειρά από παράγοντες όπως τους τουριστικούς πόρους της περιοχής και τις δυνατότητες αυτών για την αξιοποίησή τους, τις διαθέσιμες υποδομές, είτε τουριστικές, είτε γενικές, οι οποίες επηρεάζουν την τουριστική αγορά, τις υποδομές της ευρύτερης περιοχής, το είδος και το επίπεδο των παρεχόμενων υπηρεσιών, το εκάστοτε τοπικό σχέδιο για την προώθηση του τουριστικού προϊόντος, το θεσμικό πλαίσιο που σχετίζεται με την τουριστική ανάπτυξη, τις διαθέσιμες μελέτες για το επίπεδο της τουριστικής ανάπτυξης της κάθε περιοχής, τις δυνατότητες που παρέχονται και τις προοπτικές που υπάρχουν και το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό.

Σχήμα 1. Παράγοντες Βιώσιμης Τουριστικής Ανάπτυξης

Πηγή: Τσάρτας, Π. Σταυρινούδης, Θ. 2006. "Η εφαρμογή των αρχών της Τοπικής Ατζέντα 21 για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη λιγότερο ευνοημένων περιοχών: Η περίπτωση των μικρών νησιών του Αιγαίου Πελάγους"; Αειχώρος, κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Τόμος 5, Τεύχος 1, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος

Στην Ελλάδα όπου η οικονομία της χώρας βρίσκεται σε διαρκή αναβρασμό, ο τουρισμός αποτελεί τη μοναδική διέξοδο και συμβάλλει καθοριστικά στην ανάπτυξή της με σκοπό την άμεση επανεκκίνηση της ελληνικής οικονομίας. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζονται τα Βασικά Μεγέθη του Τουρισμού, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία για τα έτη 2012, 2013 και 2014.

Πίνακας 11. Βασικά Μεγέθη του Ελληνικού Τουρισμού (2012 - 2014)

	2012	2013	2014
Συμμετοχή στο ΑΕΠ	16,4%	16,3%	17,3%
Συμμετοχή στην Απασχόληση	18,3% της συνολικής απασχόλησης	18,2% της συνολικής απασχόλησης	17,3% της συνολικής απασχόλησης
Απασχόληση	688.800	657.100	699.000
Έσοδα	10,4 δις €	11,7 δις €	13 δις €
Αφίξεις Αλλοδαπών	16,9 εκατ. τουριστών	17,9 εκατ. τουριστών	22 εκατ. τουριστών
Μέση κατά κεφαλή δαπάνη	616€	653€	590€
Μερίδιο Αγοράς	1,5% Παγκόσμια, 2,9% Ευρώπη	1,6% Παγκόσμια, 2,9% Ευρώπη	1,8% Παγκόσμια 3,8% Ευρώπη
Εποχικότητα	56% των αφίξεων αλλοδαπών πραγματοποιείται Ιούλιο, Αύγουστο, Σεπτέμβριο		
Συγκέντρωση Προσφοράς	66% των ξενοδοχειακών κλινών συγκεντρώνονται σε 4 περιοχές της Ελλάδας		70% των ξενοδοχειακών κλινών συγκεντρώνονται σε 4 περιοχές της Ελλάδας
Ξενοδοχειακή Υποδομή	9.670 ξενοδοχεία, 771.271 κλίνες	9.677 ξενοδοχεία, 773.445 κλίνες	9.851 ξενοδοχεία 792.304 κλίνες
Top 5 αγορές	Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, ΠΓΔΜ, Γαλλία, Ρωσία	Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ρωσία, Γαλλία, Ιταλία	Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Γαλλία, Ρωσία, Ιταλία

Πηγή: Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ)

Σημαντικό στοιχείο αποτελεί η συμμετοχή του τουρισμού στο ΑΕΠ, η οποία φαίνεται ότι έχει αυξητική τάση, καθώς το 2012 ήταν 16,4%, το 2013 16,3% και το 2014 αυξημένη κατά μία μονάδα, δηλαδή 17,3%. Παράλληλα, υπολογίζεται ότι περίπου το 18% του εργατικού δυναμικού της χώρας απασχολείται στον κλάδο του τουρισμού. Αξίζει να επισημανθεί ότι η ξενοδοχειακή υποδομή στο σύνολο της χώρας κάθε χρόνο αυξάνεται.

4.1.1 SWOT Analysis Τουριστικού Κλάδου

Σύμφωνα με τη SWOT Analysis του τουριστικού κλάδου που διενεργήθηκε από την Οικονομική Διεύθυνση της Alpha Τράπεζας και παρουσιάζεται αναλυτικά στην παρούσα ενότητα, παρατηρείται ότι η Ελλάδα είναι δημοφιλής τουριστικός προορισμός με μακραίωνη ιστορία και παράδοση στη φιλοξενία. Ταυτόχρονα, το

τουριστικό της προφίλ ενισχύεται από τους φυσικούς πόρους που διαθέτει η χώρα, από την πολιτιστική και αρχαιολογική κληρονομία της και από τις ήπιες κλιματολογικές συνθήκες (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014). Σημαντικός παράγοντας που ενδυναμώνει τη θέση της στον χάρτη της τουριστικής βιομηχανίας είναι και η γαστρονομία και η μεσογειακή διατροφή που προωθούνται από τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα. Τέλος, σημαντικό δυνατό σημείο της χώρας στον κλάδο του τουρισμού αποτελούν οι σύγχρονες υποδομές, κυρίως ξενοδοχειακές, που έχουν δημιουργηθεί με σκοπό την εξυπηρέτηση των πελατών τουριστών. Από την άλλη μεριά, το ελλιπές χωροταξικό, η ελλιπής καταγραφή των τουριστικών πόρων ανά προορισμό, η ασάφεια των δημόσιων φορέων, τα ελλιπή μέτρα αντιμετώπισης της ρύπανσης που προκαλείται από την τουριστική δραστηριότητα, η εξάρτηση από τους μεγάλους tour operators και η εποχικότητα μπορούν να χαρακτηριστούν τα αδύναμα σημεία της Ελλάδας στον κλάδο του τουρισμού (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014).

Παράλληλα τόσο με τις δυνάμεις, όσο και με τις αδυναμίες της χώρας στην τουριστική βιομηχανία, εμφανίζονται και κάποιες ευκαιρίες, οι οποίες πηγάζουν από το ευρύτερο εξωτερικό περιβάλλον. Αναλυτικότερα, η προσφορά ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας, η ολοένα και μεγαλύτερη προσέλκυση τουριστών από αναπτυσσόμενες και αναπτυσσόμενες αγορές, η μεγαλύτερη απορρόφηση κονδυλίων από κοινοτικά προγράμματα, η απελευθέρωση και η αύξηση του ανταγωνισμού στις θαλάσσιες μεταφορές και η αυξημένη χρήση του διαδικτύου είναι ευκαιρίες που εμφανίζονται στην ελληνική τουριστική αγορά (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014). Αντίθετα, όμως, η τουριστική βιομηχανία της χώρας πλήττεται από τη συνέχιση της οικονομικής κρίσης στο μέλλον, από τα προβλήματα ρευστότητας που απειλούν ολοένα και περισσότερες μικρομεσαίες επιχειρήσεις, από την αύξηση του ανταγωνισμού και από την περιβαλλοντική απειλή (Χριστοδουλάκη, Στάθης, 2014).

Πίνακας 12. SWOT Analysis Τουριστικού Κλάδου

Δυνατά σημεία	Αδυναμίες
• Η Ελλάδα είναι δημοφιλής και ασφαλής τουριστικός προορισμός με μακροχρόνια παράδοση στη φιλοξενία. • Η χώρα διαθέτει απaráμιλλης ομορφιάς φυσικούς πόρους, πολιτιστική και αρχαιολογική κληρονομιά και εξαιρετικές κλιματολογικές συνθήκες. • Στην Ελλάδα υπάρχει πλούσια παραδοσιακή γαστρονομία και τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα είναι υψηλής ποιότητας και διατροφικής αξίας. • Στους πιο δημοφιλείς προορισμούς (κυρίως μεγάλα νησιά) υπάρχουν σύγχρονες ξενοδοχειακές μονάδες με εξειδικευμένο προσωπικό.	• Το ελλιπές χωροταξικό σχέδιο, ο σαφής καθορισμός των χρήσεων γης, η βραδύρρυθμη ολοκλήρωση του εθνικού κτηματολογίου και η ελλιπής καταγραφή και αξιολόγηση των τουριστικών πόρων ανά προορισμό. • Η επιβάρυνση του περιβάλλοντος, της αρχιτεκτονικής του τοπίου και των αρχαιολογικών χώρων, λόγω της ασάφειας και της επικάλυψης των αρμοδιοτήτων μεταξύ των δημόσιων φορέων. • Περατέρω επιβάρυνση του περιβάλλοντος, λόγω των ελλειψών μέτρων αντιμετώπισης της ρύπανσης που προκαλείται από την τουριστική δραστηριότητα (αποκομιδή και ανακύκλωση των απορριμμάτων, ειδικά στους νησιωτικούς προορισμούς). • Η σημαντική εξάρτηση από μεγάλους tour operators του εξωτερικού (Γερμανία, Μ. Βρετανία) και η προσέλκυση τουριστών χαμηλού εισοδήματος μέσω φθηνών πακέτων διακοπών. • Οι μεσαίοι και μικροί μεγέθους επιχειρήσεις (περίπου 65% του συνόλου των δωμάτων) που χαρακτηρίζονται συνήθως από μέτριας ποιότητας διοίκηση, απασχολούν συχνά μη εξειδικευμένο και ανασφάλιστο προσωπικό. • Ο μεγάλος αριθμός μικρών επιχειρήσεων, κυρίως ενοικιαζόμενα δωμάτια (35% περίπου του συνόλου) που είναι καθαρά οικογενειακού χαρακτήρα μονάδες συμπληρωματικού εισοδήματος και παρέχουν υποτυπώδεις καταλυματικές υπηρεσίες κατά τους θερινούς μήνες. • Η υψηλή εποικιότητα (από 25 Μαρτίου έως 28 Οκτωβρίου κάθε έτους), που εν μέρει οφείλεται και στην περιορισμένη ανάπτυξη άλλων μορφών τουρισμού (αγροτουρισμός, χειμερινός, συνεδριακός τουρισμός κ.λπ.).
Ευκαιρίες	Απειλές
• Προσφορά ολοκληρωμένων τουριστικών υπηρεσιών υψηλής προστιθέμενης αξίας για την προσέλκυση τουριστών υψηλού εισοδήματος (yachting, skiing), μεγαλύτερη ανάπτυξη εναλλακτικών μορφών τουριστικής δραστηριότητας (κρουαζιέρα, χειμερινός τουρισμός) και ήπιων μορφών τουρισμού (τουρισμός υγείας, θεραπευτικός τουρισμός, αγροτουρισμός). • Μεγαλύτερη προσέλκυση επισκεπτών από αναπτυσσόμενες αγορές (Ρωσία, Κίνα). • Μεγαλύτερη απορρόφηση κονδυλίων από κοινοτικά προγράμματα για τη διατήρηση και προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων. • Πίεση τιμών με τις τρέχουσες διαρθρωτικές αλλαγές, όπως η απελευθέρωση και αύξηση του ανταγωνισμού στις θαλάσσιες μεταφορές και η ελαστικοποίηση των όρων εργασίας. • Αύξηση της χρήσης του διαδικτύου για άμεση σύγκριση των προσφερόμενων υπηρεσιών, μεγαλύτερη διαφάνεια, μείωση των τιμών και τελικά αύξηση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου.	• Η συνέχιση της κρίσης στο μέλλον θα αποφέρει ακόμη μεγαλύτερο πλήγμα στον εγχώριο τουρισμό (36% του συνόλου), ενώ οι κίνδυνοι για την παγκόσμια οικονομία απειλούν να μειώσουν τον όγκο και των αλλοδαπών τουριστών. • Τα προβλήματα ρευστότητας που απειλούν ολοένα και περισσότερες μικρομεσαίες επιχειρήσεις. • Η αύξηση του ανταγωνισμού από την ανάδειξη νέων ταξιδιωτικών προορισμών, καθώς και η πτώση τιμών στους υφιστάμενους (Πορτογαλία, Ισπανία, Κροατία). • Η σταδιακή αποξίωση των φυσικών πόρων και η περιβαλλοντική απειλή.

Πηγή: Χριστοδουλάκη, Ι. Στάθης, Ε. 2014. "Η ανταγωνιστικότητα των δυναμικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας. Η αναγκαιότητα για διασύνδεση των στρατηγικών ανάπτυξης", Οικονομική Διεύθυνση ALPHA BANK

4.2 Η εξέλιξη του κλάδου του Τουρισμού στην Καλαμάτα

Ο κλάδος του τουρισμού για την πόλη της Καλαμάτας είναι η δραστηριότητα στην οποία στηρίζεται το μεγαλύτερο μέρος της αναπτυξιακής της προοπτικής. Αυτό φαίνεται ξεκάθαρα από την αύξηση των τουριστικών επιχειρήσεων που ιδρύονται και από τις αφίξεις των τουριστών. Ο νέος αυτοκινητόδρομος που συνδέει την πόλη με την πρωτεύουσα μέσω της Τρίπολης και της Κορίνθου, ο οποίος μείωσε τη χρονική απόσταση αλλά και την ποιότητα του ταξιδιού, η λειτουργία της Costa Navarino, που συνέβαλε καθοριστικά ώστε η Μεσσηνία ολόκληρη και η Καλαμάτα ειδικότερα να αποκτήσουν θέση τον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη, η αναβάθμιση του Αερολιμένα της Καλαμάτας με πτήσεις από και προς το εσωτερικό και το εξωτερικό ειδικότερα, και η κατασκευή σημαντικών έργων υποδομής, έχουν σαν αποτέλεσμα η Καλαμάτα τα τελευταία χρόνια να βρίσκεται στο δρόμο της τουριστικής ανάπτυξης και της γενικότερης ευημερίας.

Σε γενικές γραμμές, σύμφωνα με τα πρωτογενή στοιχεία που συλλέχθηκαν για την υλοποίηση της παρούσας μελέτης και με την επικοινωνία μας με τους ανθρώπους που εργάζονται στον τουριστικό κλάδο της πόλης, τα στοιχεία είναι άκρως ελπιδοφόρα, καθώς η πληρότητα των ξενοδοχειακών μονάδων ολοένα και αυξάνεται και οι αφίξεις των επισκεπτών στο αεροδρόμιο αλλά και στο λιμάνι της πόλης σημειώνουν αυξητική πορεία.

4.2.1 Το Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Καλαμάτας

Ο Πίνακας 13 που ακολουθεί παρουσιάζει την εξελεγκτική πορεία των ξενοδοχειακών υποδομών της Μεσσηνίας το 1996 και από το 2005 μέχρι το 2015, που μέσα σε αυτά εντάσσονται και υπολογίζονται και τα ξενοδοχειακά καταλύματα της πόλης. Σύμφωνα με αυτόν, παρατηρείται ότι τόσο οι ξενοδοχειακές μονάδες όσο και ο αριθμός των κλινών κάθε χρόνο αυξάνονται με σταθερή πορεία. Αναλυτικότερα, το 1996 απαριθμούνταν 98 ξενοδοχειακά καταλύματα σε επίπεδο νομού και 5.898 κλίνες και 10 χρόνια μετά, το 2006, οι ξενοδοχειακές μονάδες είχαν αυξηθεί σε 117 και οι κλίνες σε 6.824. Από το 2006 και μετά, οι αυξήσεις που παρατηρούνται είναι μεγαλύτερης κλίμακας, καθώς 9 χρόνια μετά, μέχρι δηλαδή το 2015 είχαν δημιουργηθεί επιπλέον 30 ξενοδοχειακές μονάδες και οι κλίνες αυξήθηκαν σε 10.348. Η τουριστική προσφορά αυξήθηκε για να εξυπηρετήσει την

αυξημένη τουριστική ζήτηση, αναφέρουν χαρακτηριστικά οι επιχειρηματίες των ξενοδοχείων και οι άνθρωποι του τουρισμού (*συνέντευξη Ανδριανόπουλου, Αντωνίου, Πατριάρχέα, 2015*). Σύμφωνα με τον κ. Ανδριανόπουλο (2015), το καλοκαίρι ολόκληρη η Μεσσηνία υποδέχεται περίπου πάνω από 250.000 αφίξεις και σύμφωνα με τον κ. Αντωνίου (2015), οι διανυκτερεύσεις στην πόλη της Καλαμάτας αγγίζουν τις 150.000 με 200.000 την καλοκαιρινή περίοδο.

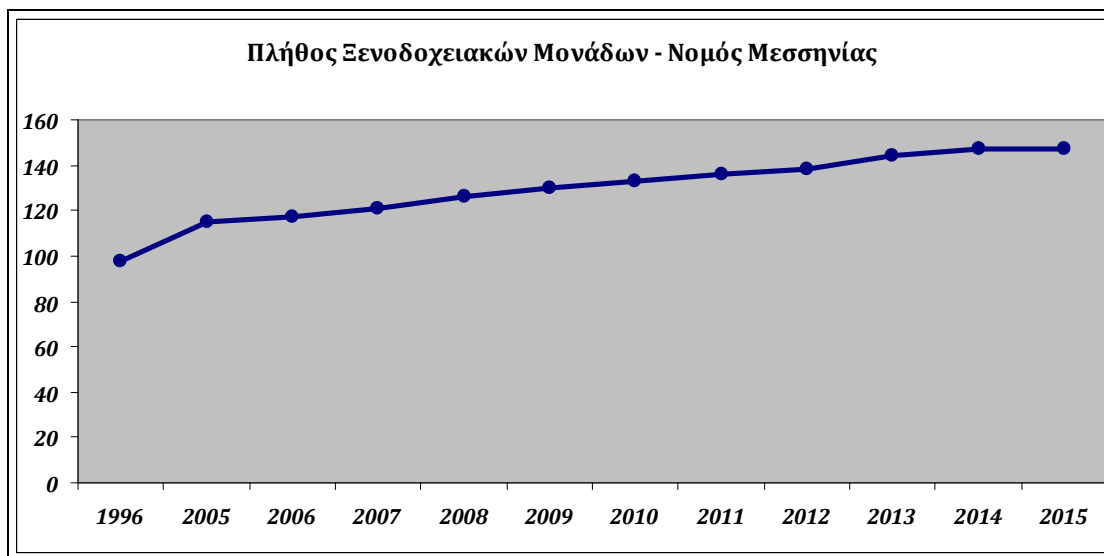
Πίνακας 13. Το Ξενοδοχειακό Δυναμικό της Μεσσηνίας (1996, 2005 – 2015)

Έτος		Πολυτελείας	A' τάξης	B' τάξης	Γ' τάξης	Δ' τάξης	Ε' τάξης	Γενικό Αθροισμα
1996	Μονάδες	1	3	18	55	8	13	98
	Δωμάτια	81	219	908	1.316	107	165	2.776
	Κλίνες	162	945	1.747	2.528	206	310	5.898
•••••		5*****	4****	3***	2**	1*		Γενικό Αθροισμα
2005	Μονάδες	1	7	25	66	16		115
	Δωμάτια	252	335	1.102	1.525	208		3.422
	Κλίνες	497	647	2.177	2.907	389		6.617
2006	Μονάδες	1	8	26	66	16		117
	Δωμάτια	252	523	1.026	1.523	208		3.532
	Κλίνες	497	1.031	2.001	2.906	389		6.824
2007	Μονάδες	1	9	29	66	16		121
	Δωμάτια	252	598	1.056	1.541	208		3.655
	Κλίνες	497	1.202	2.010	2.937	389		7.035
2008	Μονάδες	1	9	33	68	15		126
	Δωμάτια	252	598	1.130	1.556	201		3.737
	Κλίνες	497	1.202	2.159	2.964	366		7.188
2009	Μονάδες	1	9	35	70	15		130
	Δωμάτια	252	598	1.161	1.579	206		3.796
	Κλίνες	497	1.202	2.213	3.007	375		7.294
2010	Μονάδες	3	9	36	70	15		133
	Δωμάτια	1.022	598	1.176	1.607	206		4.609
	Κλίνες	2.387	1.202	2.243	3.055	375		9.262
2011	Μονάδες	3	9	38	71	15		136
	Δωμάτια	1.022	598	1.264	1.620	206		4.710
	Κλίνες	2.387	1.202	2.394	3.082	375		9.440
2012	Μονάδες	4	9	39	71	15		138
	Δωμάτια	1.154	598	1.302	1.620	206		4.880
	Κλίνες	2.697	1.202	2.465	3.082	375		9.821
2013	Μονάδες	5	10	46	69	14		144
	Δωμάτια	1.201	616	1.472	1.562	196		5.047
	Κλίνες	2.795	1.239	2.813	2.972	356		10.175
2014	Μονάδες	5	12	46	69	15		147
	Δωμάτια	1.201	652	1.472	1.562	206		5.093
	Κλίνες	2.795	1.304	2.813	2.972	375		10.259
2015	Μονάδες	7	13	45	67	15		147

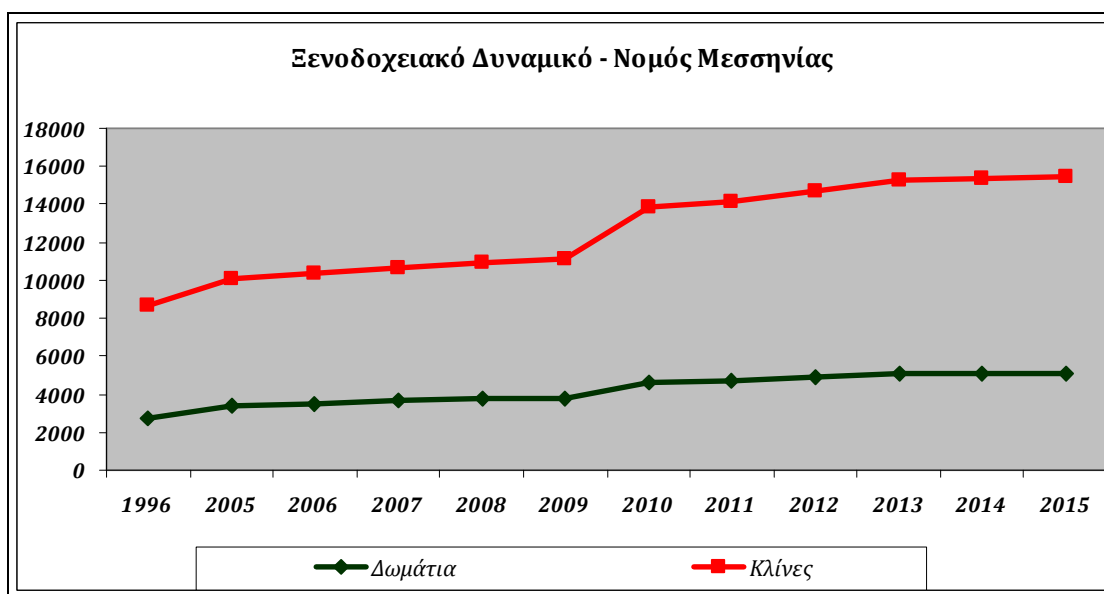
Δωμάτια	1.301	677	1.404	1.535	206	5.123
Κλίνες	3.013	1.375	2.663	2.922	375	10.348

Πηγή: Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος

Στο Σχήμα 2 και 3 απεικονίζεται η αυξητική πορεία τόσο του πλήθους των Ξενοδοχειακών Μονάδων, όσο του ξενοδοχειακού δυναμικού σε αριθμό δωματίων και κλινών, αντίστοιχα.

Σχήμα 2. Πλήθος ξενοδοχειακών μονάδων στο νομό Μεσσηνίας (1996, 2005-2015)

Σχήμα 3. Ξενοδοχειακό Δυναμικό (Δωμάτια, Κλίνες) στο νομό Μεσσηνίας (1996, 2005 - 2015)

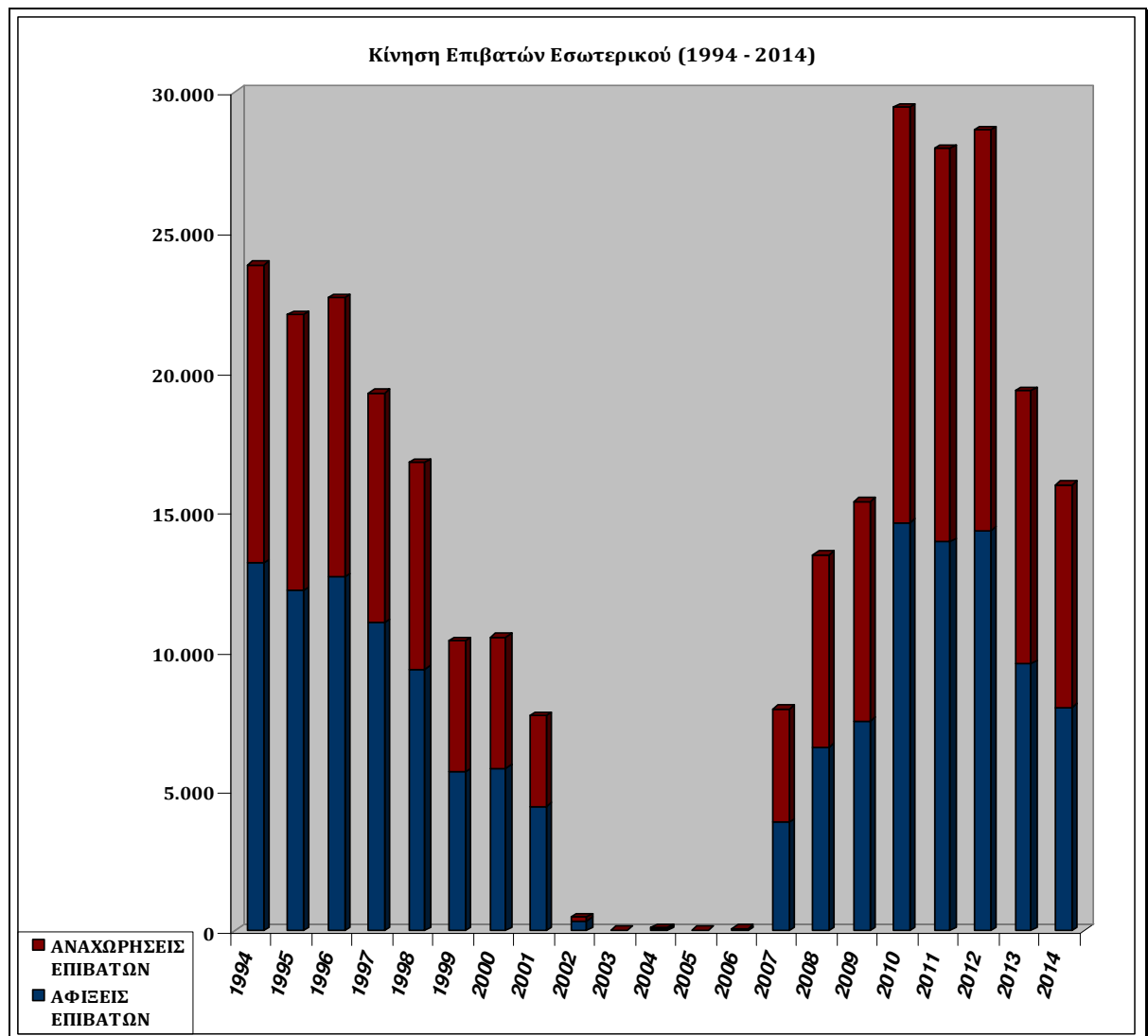
4.2.2 Αφίξεις – Αναχωρήσεις Τουριστών από τον Αερολιμένα Καλαμάτας

Σύμφωνα με τον κ. Μανδηλάρη, Αερολιμενάρχη Καλαμάτας, το Αεροδρόμιο της Καλαμάτας τα τελευταία χρόνια αναπτύσσεται με γρήγορους ρυθμούς. Τόσο η κίνηση των επιβατών εσωτερικού, όσο και η κίνηση των επιβατών εξωτερικού ολοένα και αυξάνονται. Στον παρακάτω πίνακα παρουσιάζεται η κίνηση του εσωτερικού και στο σχήμα απεικονίζεται διαγραμματικά η κίνηση των επιβατών του εσωτερικού.

Πίνακας 14. Αεροδρόμιο Καλαμάτας - Κίνηση Εσωτερικού (1994 - 2014)

ΚΙΝΗΣΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ					
ΕΤΗ	Α/ΦΗ	ΕΠΙΒΑΤΕΣ		ΕΜΠΟΡ/ΤΑ σε τον.	
		ΑΦΙΞΕΙΣ	ΑΝΑΧΩΡ.	ΑΦΙΞΕΙΣ	ΑΝΑΧΩΡ.
1994	728	13.150	10.676	31	12
1995	774	12.166	9.882	21	7
1996	679	12.642	9.990	17	7
1997	593	11.028	8.205	17	6
1998	604	9.348	7.402	12	5
1999	352	5.668	4.686	9	3
2000	346	5.796	4.694	7	2
2001	312	4.444	3.236	5	2
2002	48	334	147	1	1
2003	9	9	13	0	0
2004	17	41	50	0	0
2005	6	16	3	0	0
2006	10	44	39	0	0
2007	239	3.872	4.069	0	0
2008	584	6.563	6.890	0	0
2009	602	7.487	7.854	0	0
2010	1.072	14.578	14.882	0	0
2011	936	13.905	14.094	0	0
2012	941	14.310	14.331	0	0
2013	755	9.535	9.774	0	0
2014	676	7.977	7.987	0	0

Πηγή: Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας "Καπετάν Βασ. Κωνσταντακόπουλος"

Σχήμα 4. Αεροδρόμιο Καλαμάτας - Κίνηση Επιβατών Εσωτερικού (1994 - 2014)

Πηγή: Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας "Καπετάν Βασ. Κωνσταντακόπουλος"

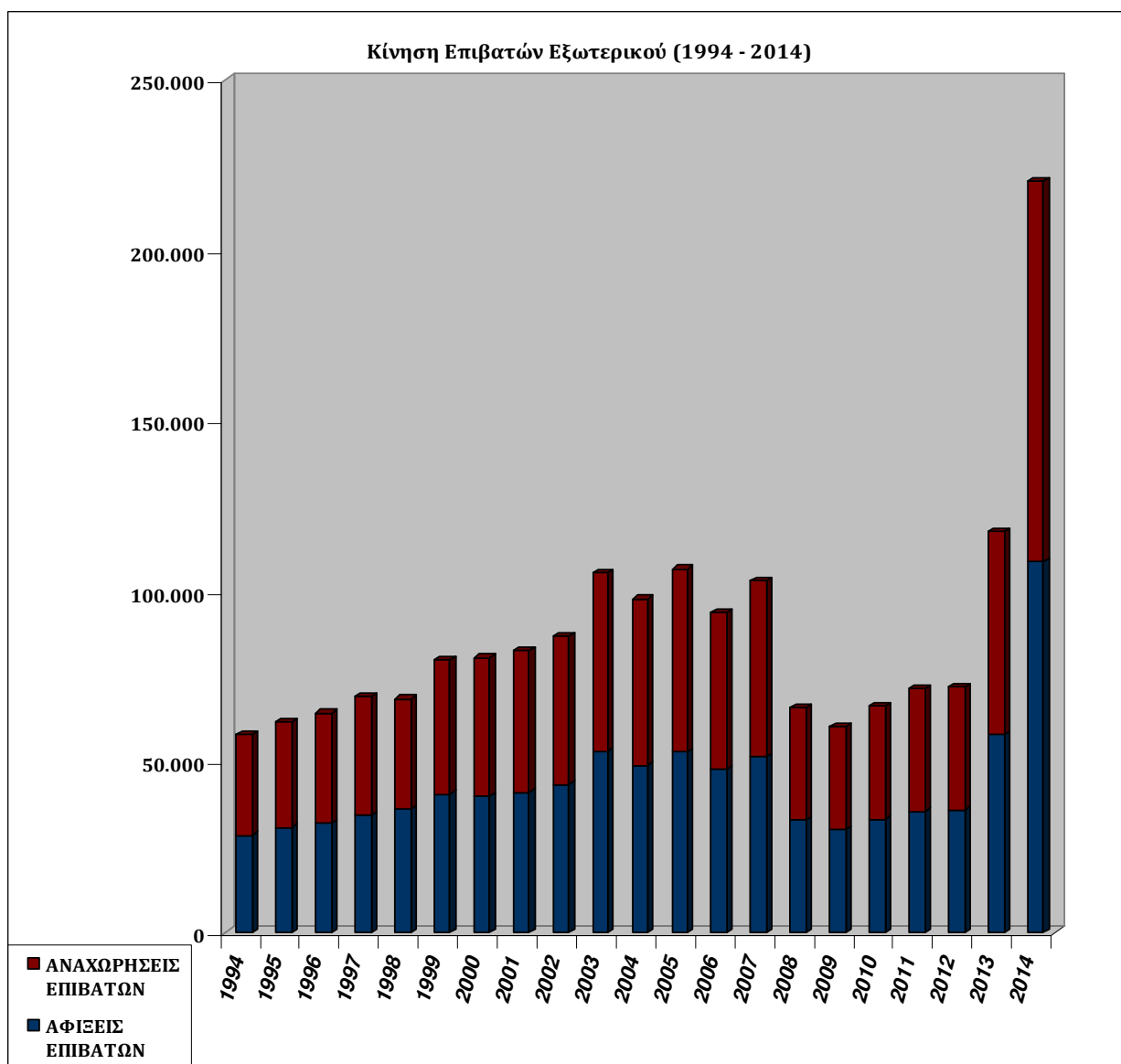
Σύμφωνα με τα παραπάνω διαθέσιμα στοιχεία που μας παραχώρησε ο Αερολιμενάρχης Καλαμάτας, κ. Μανδηλάρης, παρατηρείται ότι από το 1994 μέχρι το 2001 η μετακίνηση των επιβατών του εσωτερικού εμφανίζει μείωση και το 2002 μέχρι το 2006, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι είναι ανύπαρκτη. Από το 2007, όμως, μέχρι και το 2014 φαίνεται η ραγδαία αναπτυξιακή πορεία του Αεροδρομίου της Καλαμάτας, καθώς αυξήθηκε η κίνηση των επιβατών του εσωτερικού.

Στον Πίνακα 15 παρουσιάζονται οι κινήσεις προς το εξωτερικό μέσω του Αεροδρομίου της Καλαμάτας.

Πίνακας 15. Αεροδρόμιο Καλαμάτας - Κίνηση Εξωτερικού (1994 - 2004)

ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ					
ΚΙΝΗΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ					
ΕΤΗ	Α/ΦΗ	ΕΠΙΒΑΤΕΣ		ΕΜΠΟΡ/ΤΑ	ΑΝΑΧΩΡ.
		ΑΦΙΞΕΙΣ	ΑΝΑΧΩΡ.	ΣΕ ΤΟΝ.	
1994	491	28.654	29.285	0	0
1995	633	30.793	31.053	0	0
1996	655	31.936	32.367	0	0
1997	755	34.454	34.737	0	0
1998	643	36.249	32.286	0	0
1999	652	40.723	39.279	0	0
2000	618	39.900	40.633	0	0
2001	680	41.119	41.505	0	0
2002	626	43.383	43.398	0	0
2003	789	53.280	52.279	0	0
2004	685	48.949	48.774	0	0
2005	778	52.931	53.644	0	0
2006	640	47.767	46.141	0	0
2007	741	51.641	51.616	0	0
2008	536	32.950	32.910	0	0
2009	494	30.272	30.187	0	0
2010	704	33.144	33.338	0	0
2011	716	35.502	35.950	0	0
2012	741	35.948	36.114	0	0
2013	1.221	57.947	59.736	0	0
2014	2.204	108.623	111.751	0	0

Πηγή: Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας "Καπετάν Βασ. Κωνσταντακόπουλος"

Σχήμα 5. Αεροδρόμιο Καλαμάτας - Κίνηση Επιβατών Εξωτερικού (1994 - 2014)

Πηγή: Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας "Καπετάν Βασ. Κωνσταντακόπουλος"

Σχετικά με την κίνηση των επιβατών του εξωτερικού, παρατηρείται ότι από το 1994 μέχρι το 2002 ήταν μικρής κλίμακας αυξητική η πορεία της και λίγο μεγαλύτερη αύξηση παρατηρείται το 2003, το 2005 και το 2007. Από το 2008 μέχρι το 2012 είχε μειωθεί η επιβατική κίνηση του εξωτερικού μέσω του αεροδρομίου της Καλαμάτας, ενώ από το 2013 και ειδικά το 2014 παρατηρούνται οι ραγδαίες αυξητικές πορείες της επιβατικής κίνησης.

Για το 2016, η επιβατική κίνηση προβλέπεται να είναι ακόμα περισσότερο αυξημένη. Σύμφωνα με τα στοιχεία που μας παραχώρησε ο Αερολιμενάρχης Καλαμάτας και τα οποία δημοσιεύτηκαν πρόσφατα στον τοπικό τύπο, η τουριστική σεζόν ξεκινά την 21 Φεβρουαρίου και η Καλαμάτα θα συνδέεται αεροπορικά με 14 χώρες και πιο συγκεκριμένα με 25 πόλεις του εξωτερικού. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται αναλυτικά οι πτήσεις που θα εκτελούνται από και προς το Αεροδρόμιο της Καλαμάτας για το 2016.

Πίνακας 16. Αεροπορικές Συνδέσεις της Καλαμάτας (2016)

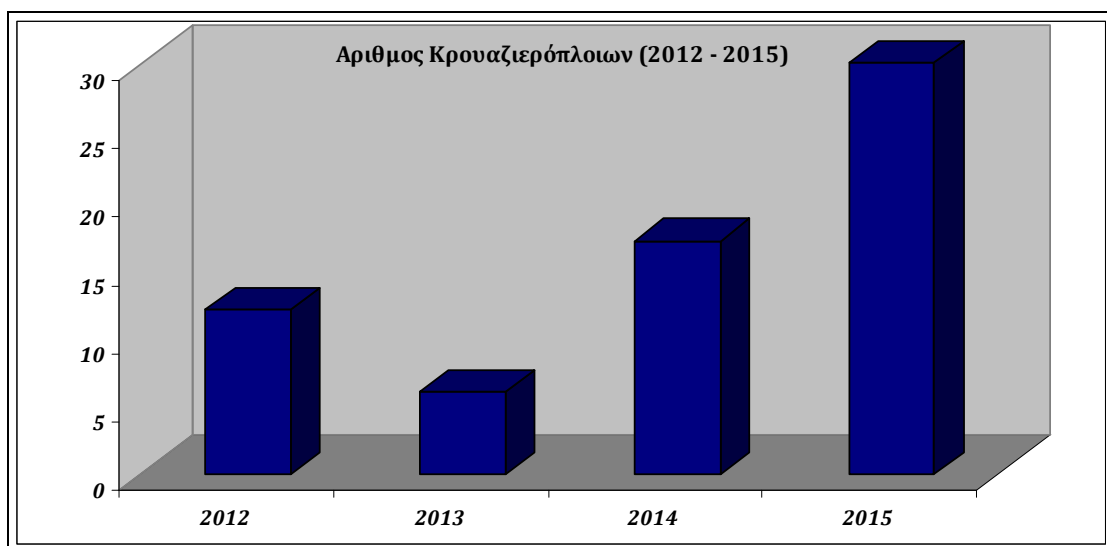
<i>Χώρα</i>	<i>Πόλεις</i>
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	<i>Ντίσελντορφ Φρανκφούρτη Μόναχο</i>
ΒΡΕΤΑΝΙΑ	<i>Λονδίνο Μάντσεστερ Μπέρμιγχαμ</i>
ΓΑΛΛΙΑ	<i>Παρίσι Λυών Ναντ</i>
ΙΤΑΛΙΑ	<i>Ρώμη Μιλάνο</i>
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	<i>Άμστερνταμ</i>
ΑΥΣΤΡΙΑ	<i>Βιέννη</i>
ΣΟΥΗΔΙΑ	<i>Στοκχόλμη</i>
ΡΩΣΙΑ	<i>Μόσχα</i>
ΝΟΡΒΗΓΙΑ	<i>Όσλο</i>
ΠΟΛΩΝΙΑ	<i>Βαρσοβία Κατοβίτσε Πόζναν</i>
ΤΣΕΧΙΑ	<i>Πράγα</i>
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	<i>Μπρατισλάβα</i>
ΙΣΡΑΗΛ	<i>Τελ Αβίβ</i>
ΔΑΝΙΑ	<i>Κοπεγχάγη Μπίλουντ Άλμποργκ</i>

Πηγή: Κρατικός Αερολιμένας Καλαμάτας "Καπετάν Βασ. Κωνσταντακόπουλος"

4.2.3 Αφίξεις Κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας

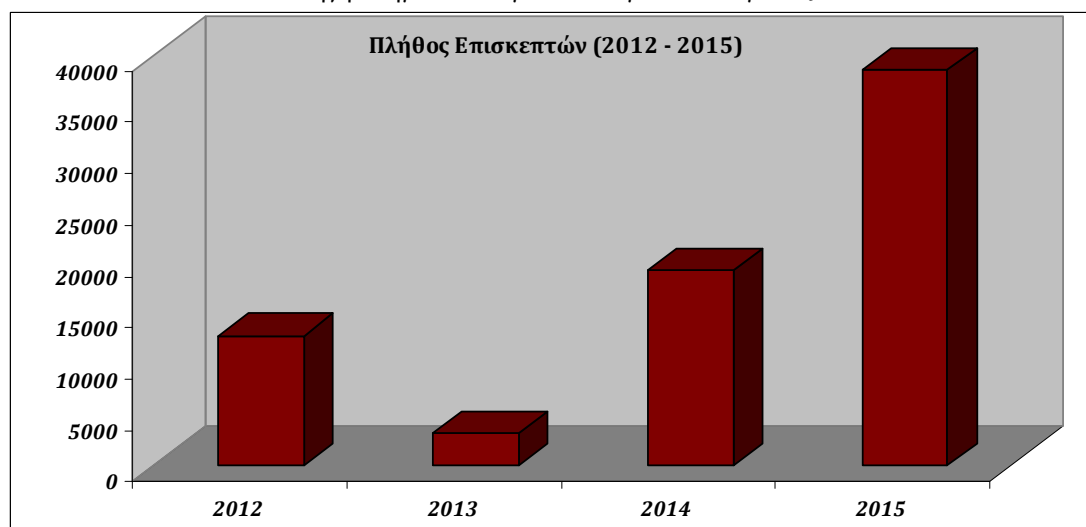
Το λιμάνι της Καλαμάτας, τα τελευταία 5 χρόνια αποτελεί σταθμό για κρουαζιερόπλοια που πραγματοποιούν ταξίδια εντός της Μεσογείου. Σύμφωνα με τον Πίνακα και τα σχήματα που ακολουθούν, το 2012 προσέγγισαν το λιμάνι της μεσσηνιακής πρωτεύουσας 12 κρουαζιερόπλοια με σύνολο επιβατών 12.595. Την επόμενη χρονιά παρατηρείται μία σημαντική μείωση στα μισά, δηλαδή 6

κρουαζιερόπλοια με 3.128 επιβάτες. Από το 2014 και μετά παρατηρούνται μεγαλύτερες αυξήσεις, τόσο στον αριθμό των κρουαζιερόπλοιων που προσέγγισαν το λιμάνι της πόλης, όσο και στο πλήθος των επιβατών. Αναλυτικότερα, το 2014, 17 κρουαζιερόπλοια καταγράφηκαν στην κίνηση του λιμένα με 18.993 επιβάτες και το 2015 30 κρουαζιερόπλοια με 38.443 επιβάτες (στοιχεία από το *Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Καλαμάτας, 2016*). Τα χρόνια πριν το 2012, ο αριθμός των κρουαζιερόπλοιων που προσέγγιζαν το λιμάνι της Καλαμάτας ήταν 3 με 4 το χρόνο και ο αριθμός των επιβατών δεν ξεπερνούσε τις 3.000 (στοιχεία από το *Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Καλαμάτας, 2016*). Για το 2016, οι προγραμματισμένες μέχρι στιγμής προσεγγίσεις ανέρχονται στις 26.

Σχήμα 6. Αριθμός Κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας (2012 - 2015)

Πηγή: Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Καλαμάτας

Σχήμα 7. Πλήθος επισκεπτών μέσω κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας (2012 - 2015)

Πηγή: Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Καλαμάτας

Πίνακας 17. Αφίξεις Κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας (2012 - 2015)

Έτος	Πλήθος Κρουαζιερόπλοιων	Πλήθος Επιβατών
2012	12	12.595
2013	6	3.128
2014	17	18.993
2015	30	38.443

Πηγή: Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Καλαμάτας

Πίνακας 18. Αναλυτική Παρουσίαση Αφίξεων των Κρουαζιερόπλοιων στο Λιμάνι της Καλαμάτας το 2015

Ημερομηνία	Κρουαζιερόπλοιο	Επιβάτες
Παρασκευή, 9 Ιανουαρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.021
Τετάρτη, 21 Ιανουαρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.299
Δευτέρα, 2 Φεβρουαρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.372
Σάββατο, 14 Φεβρουαρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.545
Πέμπτη, 26 Φεβρουαρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.381
Τρίτη, 10 Μαρτίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.266
Κυριακή, 22 Μαρτίου 2015	"Berlin"	350
Κυριακή, 22 Μαρτίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.200
Παρασκευή, 3 Απριλίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.566
Κυριακή, 12 Απριλίου 2015	"Berlin"	350
Τετάρτη, 15 Απριλίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.448
Τρίτη, 28 Απριλίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.588
Πέμπτη, 7 Μαΐου 2015	"Thomson Majesty"	1.400
Πέμπτη, 21 Μαΐου 2015	"Thomson Majesty"	1.416
Πέμπτη, 4 Ιουνίου 2015	"Thomson Majesty"	1.459
Πέμπτη, 18 Ιουνίου 2015	"Thomson Majesty"	1.500
Παρασκευή, 3 Ιουλίου 2015	"Thomson Majesty"	1.474
Πέμπτη, 16 Ιουλίου 2015	"Thomson Majesty"	1.531
Πέμπτη, 13 Αυγούστου 2015	"Thomson Majesty"	1.642
Σάββατο, 15 Αυγούστου 2015	"Louis Aura"	1.100
Παρασκευή, 28 Αυγούστου 2015	"Thomson Majesty"	1.637
Πέμπτη, 3 Σεπτεμβρίου 2015	"Voyager"	520
Παρασκευή, 25 Σεπτεμβρίου 2015	"Thomson Majesty"	1.459
Δευτέρα, 5 Οκτωβρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.381
Παρασκευή, 9 Οκτωβρίου 2015	"Thomson Majesty"	1.459
Πέμπτη, 15 Οκτωβρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.310
Τρίτη, 27 Οκτωβρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.340
Δευτέρα, 9 Νοεμβρίου 2015	"Costa Neoromantica"	1.352
Τρίτη, 8 Δεκεμβρίου 2015	"Costa Neoclassica"	1.054
Τρίτη, 29 Δεκεμβρίου 2015	"Costa Neoclassica"	1.023
Σ Υ Ν Ο Λ Ο	30	38.443

Πηγή: Τοπική Εφημερίδα της Καλαμάτας "Ελευθερία", 31/12/2015

4.3 Μορφές Τουρισμού στην Καλαμάτα

Σύμφωνα με μία μελέτη του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ) σχετικά με την Τουριστική Ανάπτυξη της Περιφέρειας Πελοποννήσου, η Καλαμάτα προσελκύει αποδεδειγμένα μία πληθώρα μορφών τουρισμού. Πιο συγκεκριμένα, η Καλαμάτα ενδείκνυται και Συνεδριακό Τουρισμό, καθώς πληροί τις απαιτήσεις των σχετικών προδιαγραφών για τη δημιουργία του, όπως βασικές τεχνικές αλλά και κοινωνικές υποδομές, ικανό αριθμό κλινών για τη φιλοξενία των συνέδρων και των τουριστών (Κοτζαμπόπουλος, Παυλάκης, 2003). Πολλά από τα ξενοδοχεία της πόλης έχουν προσαρμόσει κάποιες από τις αίθουσές τους σε συνεδριακούς χώρους για την εξυπηρέτηση του Συνεδριακού Τουρισμού. Ενδεικτικά αναφέρεται ο συνεδριακός χώρος του Elite City Resort και του Horizon Blu.

Ακόμα μία μορφή τουρισμού που εξυπηρετεί η πόλη είναι ο Πολιτιστικός Τουρισμός, καθώς διαθέτει μια ιστορία από αρχαιοτάτων χρόνων και η οποία αποτυπώνεται σε κτίρια, μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους (Κοτζαμπόπουλος, Παυλάκης, 2003). Αναμφισβήτητα, ο Παραθεριστικός Τουρισμός στην Καλαμάτα είναι μια ακόμα μορφή, καθώς ενδείκνυται λόγω του παραθαλάσσιου μετώπου και των καθαρών νερών της θάλασσας, η οποία βραβεύεται κάθε χρόνο με τη Γαλάζια Σημαία. Ο παραθεριστικός τουρισμός βασίζεται στο οικογενειακό πρότυπο, όμως σύμφωνα με την κα. Πατριαρχέα, τα τελευταία χρόνια το τουριστικό κοινό της Καλαμάτας αποτελείται και από άτομα νεαρής ηλικίας (22 – 30 ετών), καθώς η πόλη έχει εξελίξει και τη νυχτερινή της διασκέδαση (*συνέντευξη από Πατριαρχέα, 2015*).

Παράλληλα, η πόλη της Καλαμάτας μπορεί να υποστηρίξει και άλλες μορφές τουρισμού, όπως ο ορεινός, ο εναλλακτικός, ο θαλάσσιος, ο τουρισμός του Σαββατοκύριακου, ο καταδυτικός, ο τουρισμός κρουαζιέρας, ο αγροτουρισμός κ.ά (Κοτζαμπόπουλος, Παυλάκης, 2003). Αναλυτικότερα, σε πολύ κοντινή απόσταση από το κέντρο της πόλης βρίσκεται ο Ταΰγετος, στον οποίο υπάρχουν παραδοσιακά καταλύματα για τη διαμονή των τουριστών που επιθυμούν τις χειμερινές αποδράσεις. Σχετικά με τον θαλάσσιο τουρισμό, κάθε καλοκαίρι πραγματοποιούνται αθλητικές εκδηλώσεις, όπως ο Διεθνής Κολυμβητικός Διάπλους 20 ναυτικών μιλίων, το Ιστιοπλοϊκό ράλι Ιονίου, το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα jet ski κ.ά., οι οποίες προσελκύουν μεγάλο πλήθος τουριστών, καθώς ενδυναμώνουν αυτή τη μορφή τουρισμού στην περιοχή. Ο καταδυτικός τουρισμός είναι ακόμα μία νεοεισερχόμενη

μορφή τουρισμού στην πόλη και ο οποίος καθιερώθηκε με το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα Κατάδυσης.

Σχετικά με τον Τουρισμό του Σαββατοκύριακου, το λεγόμενο City Break,, σύμφωνα με τον κ. Ζαγάκο (2015), αυτή η μορφή εμφανίστηκε στην πόλη με την ολοκλήρωση του νέου αυτοκινητόδρομου, ο οποίος μείωσε τη χρονική και τη χιλιομετρική απόσταση της πόλης από την πρωτεύουσα και ενδείκνυται για ολιγοήμερες διακοπές και αποδράσεις. Ο Αγροτουρισμός, για τον οποίο θα γίνει ιδιαίτερη μνεία παρακάτω, είναι μία νέα μορφή τουρισμού που η πόλη επιθυμεί να αποκτήσει καθώς διαθέτει όλα τα εφόδια. Ο τουρισμός κρουαζιέρας, όπως αναφέρθηκε αναλυτικά και στην προηγούμενη ενότητα, ξεκίνησε να υπάρχει στην πόλη τα τελευταία 5 χρόνια, αφού εταιρείες που δραστηριοποιούνται στην κρουαζιέρα έχουν δημιουργήσει σταθμό τους το λιμάνι της Καλαμάτας.

Σχήμα 8. Τα 5 κρουαζιερόπλοια που προσεγγίζουν το Λιμάνι της Καλαμάτας (2014)

Πηγή: kalamata(n).gr

4.4 Costa Navarino, η επένδυση που άλλαξε τον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη

Σύμφωνα με τον κ. Κουτσοκώστα (2015), Training Coordinator της Costa Navarino, *“η ιστορία της TEMES και της Costa Navarino ξεκινάει από έναν άνθρωπο, τον καπετάν Βασίλη Κωνσταντακόπουλο, ο οποίος γεννήθηκε στο Διαβολίτσι της Μεσσηνίας. Σε ηλικία 18 ετών ξεκίνησε την καριέρα του στη ναυτιλία και 21 χρόνια μετά κατάφερε να αγοράσει το πρώτο του εμπορικό πλοίο και να δημιουργήσει μία εταιρεία που σήμερα έχει ηγετικό ρόλο στον κόσμο των εμπορευματοφόρων πλοίων, την Costamare Shipping Company. Ο Βασίλης Κωνσταντακόπουλος είχε έντονη οικολογική συνείδηση και μεγάλη αγάπη για την πατρίδα του. Συνδυάζοντας αυτά τα δύο, άρχισε να αγοράζει γη στη Μεσσηνία και να οραματίζεται την ανάπτυξη των περιοχών αυτών ταυτόχρονα με την διατήρηση της οικολογικής και παραδοσιακής ταυτότητάς του. Έτσι, ίδρυσε την εταιρεία TEMES, η οποία αποτελεί και τον φορέα υλοποίησης της Costa Navarino. Η Costa Navarino είναι μια τουριστική επιχείρηση που βρίσκεται στη Μεσσηνία και είναι ένα σύμπλεγμα από ξενοδοχειακές μονάδες, θερινά καταλύματα, δωμάτια και σουίτες, τα οποία βρίσκονται εντός μιας μεγάλης έκτασης. Σκοπός της Costa Navarino είναι να παρέχει ολοκληρωμένες τουριστικές υπηρεσίες πολύ υψηλών προδιαγραφών. Στην Costa Navarino υπάρχουν πάρα πολλά ξεχωριστά ξενοδοχεία, όπως για παράδειγμα το Navarino Dunes, το Romanos Luxury Collection Resort και το The Westin Resort. Οι ευκαιρίες απασχόλησης είναι πολλές. Το The Westin Resort Costa Navarino έχει 445 δωμάτια, ενώ το Romanos Luxury Collection Resort 321. Το 2010 ήταν η πρώτη χρονιά λειτουργίας της Costa Navarino. Το όραμά της είναι να καθιερωθεί η Μεσσηνία ως τουριστική περιοχή υψηλής ποιότητας και παγκοσμίου φήμης. Αποστολή της είναι η ανάδειξη της περιοχής σε νέο διεθνή ποιοτικό τουριστικό προορισμό της Μεσογείου.”*

Η μεγάλη επένδυση της οικογένειας Κωνσταντακόπουλου Costa Navarino, διαφημίζει τη Μεσσηνία διεθνώς, διευκολύνει να ανοίξουν νέες προσβάσεις στο νομό, εκπαιδεύει και αλλάζει νοοτροπίες. Συμπληρώνοντας την πρώτη πενταετία της η επένδυση, ο απολογισμός αυτών που έχει προσφέρει στον τόπο ολόκληρο είναι ανεκτίμητης αξίας. Σύμφωνα με τον Θεοδωρίδη, Διευθύνοντα Σύμβουλο της TEMES, η Costa Navarino έχει εγγραφεί στο χάρτη ως ένα από τα καλύτερα resorts στην Ευρώπη, έχει προσφέρει λάμψη σε ολόκληρη τη Μεσσηνία και στην Καλαμάτα, έχει

απογειώσει τη σύνδεση της Καλαμάτας με το εξωτερικό και έχει προσφέρει δουλειά και εκπαίδευση σε πολλούς ανθρώπους, καθώς το 75% των ατόμων που προσλαμβάνονται είναι νέοι από την περιοχή (Τσίρος, 2013).

Εκτός όλως αυτών, το Costa Navarino συμμετέχει ενεργά σε κάθε δράση που πραγματοποιείται στον τόπο με υποστηρικτικές χορηγίες. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το Σχολείο Τουρισμού Καλαμάτας, το οποίο έχει καθιερωθεί από το 2014. Η Costa Navarino, λοιπόν, διαδραματίζει, εκτός των άλλων, και το ρόλο σχολής τουριστικών επαγγελματιών, καθώς υποβάλλει τους νεοπροσλαμβανόμενους σε εντατικό εκπαιδευτικό πρόγραμμα, αλλά συμμετέχει ενεργά και στη διοργάνωση του Σχολείου Τουρισμού, που σε συνεργασία με τον κ. Ζαγάκο, πρόεδρο των ιδιοκτητών καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος, και τον κ. Ανδριανόπουλο, πρόεδρο του Σωματίου των Ξενοδοχοϋπαλλήλων του νομού Μεσσηνίας, έχει γίνει πλέον θεσμός και παρακολουθείται από μεγάλο αριθμό ατόμων που ενδιαφέρονται για τον τουριστικό κλάδο. Παράλληλα, συμμετέχοντας στο Σχολείο Τουρισμού είναι και άτομα από άλλα μέρη της Χώρας.

Ο τουρισμός, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, είναι ένας κλάδος ο οποίος ολοένα και αναπτύσσεται. Σύμφωνα με τη παραπάνω ανάλυση, παρατηρείται ότι οι υποδομές που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την τουριστική ανάπτυξη αυξάνονται καλύπτοντας έτσι τις ανάγκες της ζήτησης. Παράλληλα, όμως, με τις υποδομές πρέπει να ενισχύεται και το ίδιο το τουριστικό προϊόν, διαθέτοντας στο κοινό νέα τουριστικά πακέτα. Στην πόλη της Καλαμάτας, πέρα από τις τυπικές μορφές τουρισμού που μπορεί κάποιος να συναντήσει, επιχειρείται και η σύζευξη του αγροτικού με τον τουριστικό τομέα, δημιουργώντας τον αγροτουρισμό, ο οποίος βρίσκει πολλούς υποστηρικτές, κυρίως από την Ευρώπη και ειδικότερα από τις Σκανδιναβικές Χώρες. Η σύζευξη αυτή παρουσιάζεται στο παρακάτω κεφάλαιο, εξετάζοντας και προγράμματα αγροτουρισμού που ήδη υλοποιούνται στην ευρύτερη περιοχή της Καλαμάτας.

4.5 Απόψεις για τον Τουριστικό Κλάδο στην Καλαμάτα

Όπως έχει προαναφερθεί, στα πλαίσια της παρούσας εργασίας εξετάζεται και ο Τουριστικός κλάδος στην Καλαμάτα. Όπως γίνεται σαφές, οι απόψεις για το εν λόγω ζήτημα παρουσιάζουν μεμονωμένα τη δυναμική του κλάδου αυτού καθ' εαυτού αλλά και τη δυναμική της μεσσηνιακής πρωτεύουσας, η οποία μέσα από την εξελεγκτική της πορείας κατακτά σημαντική θέση στον χάρτη των τουριστικών προορισμών.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τους Μπένο (2016), Μανδηλάρη (2015), Πρωτοπρεσβύτερο Κωνσταντίνο Γιαννακόπουλο (2015), Αντωνίου (2015), Πατριαρχέα (2015), Λαμπροπούλου (2015) και Μαρτίνο (2015), η εξέλιξη της Καλαμάτας είναι αισθητή από τη δεκαετία του 1980 και συγκεκριμένα μετά τον καταστροφικό σεισμό που έπληξε την πόλη. Από τη δεκαετία του 1980 τέθηκαν οι βάσεις για τις μεγάλες αναπτυξιακές αλλαγές της πόλης σε διάφορους τομείς, όπως για παράδειγμα ανάπλαση της κεντρικής πλατείας, του ιστορικού κέντρου, διάνοιξη δρόμων, δημιουργία χώρων πρασίνου, διαμόρφωση κεντρικών σημείων, πεζοδρομήσεις, αναπαλαίωση διατηρητέων κτιρίων, ποδηλατόδρομος κ.λπ. (Μπένος, 2016), με αποτέλεσμα σήμερα να έχει αποκτήσει το δικό της εμπορικό σήμα η πόλη (Μανδηλάρης, 2015).

Η εξέλιξη της Καλαμάτας έχει άμεσο αντίκτυπο και στην τουριστική ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και μία σειρά από παράγοντες που συμβάλλουν καθοριστικά στην μέχρι τώρα τουριστική ανάπτυξη και στις προοπτικές που παρουσιάζονται στο συγκεκριμένο κλάδο. Η ανάπτυξη της Καλαμάτας ως τουριστικός προορισμός παρατηρείται από το 2000 και μετά (Ανδριανόπουλος, 2015). Βασικοί παράγοντες της τουριστικής ανάπτυξης τόσο της Καλαμάτας, όσο και της Μεσσηνίας γενικότερα αποτελεί η δημιουργία της τουριστικής μονάδας Costa Navarino, ο νέος αυτοκινητόδρομος που συνδέει την πόλη με την Αθήνα και η σημαντική και ραγδαία ανάπτυξη του Αερολιμένα Καλαμάτας (Μανδηλάρης, Πατριαρχέα, Λαμπροπούλου, Αντωνίου, Κουτσοκώστας, 2015). Όπως γίνεται σαφές, οι παραπάνω παράγοντες ενδυναμώνουν και τη διοργάνωση δρώμενων, είτε πολιτιστικού περιεχομένου, είτε αθλητικού (Πατριαρχέα 2015). Υψίστης σημασίας δρώμενο αποτελεί το Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας (Μπένος, 2016, Πατριαρχέα, 2015). Σύμφωνα με τον Μαρτίνο (2015), στην Καλαμάτα παρατηρείται ότι γίνονται

προσπάθειες για να αναπτυχθεί ο θεματικός τουρισμός, όπως για παράδειγμα συνεδριακός τουρισμός, αγροτουρισμός, αθλητικός τουρισμός κ.λπ. (Μαρτίνος, 2015).

Αναπόσπαστο κομμάτι της τουριστικής ανάπτυξης αποτελούν τα μεγέθη της επισκεψιμότητας και της πληρότητας των τουριστικών μονάδων. Αξίζει να σημειωθεί ότι την τελευταία δεκαετία, η τουριστική τάση της περιοχής είναι αυξανόμενη (Ζαγάκος, 2015) και η τουριστική ανάπτυξη ραγδαία από πλευράς επισκεψιμότητας (Μανδηλάρης, 2015). Από την άλλη πλευρά, όμως, η αυξανόμενη επισκεψιμότητα εμφανίζει στο προσκήνιο ένα πρόβλημα που αντιμετωπίζεται σε ολόκληρο το νομό. Το πρόβλημα αυτό σχετίζεται με το πλήθος των κλινών (Μανδηλάρης, 2015), οι οποίες δεν ανταποκρίνονται στη ζήτηση. Για την αντιμετώπιση αυτού του προβλήματος, παρατηρείται ότι στην Καλαμάτα και την ευρύτερη περιοχή παρατηρείται ότι ιδρύονται ξενοδοχειακές μονάδες. Αξιοσημείωτο είναι, επίσης, το γεγονός ότι η Καλαμάτα αποτελεί τουριστικό προορισμό και για ολιγοήμερες αποδράσεις, για Σαββατοκύριακο ή για τριήμερο, τα λεγόμενα City Breaks (Ζαγάκος, 2015).

Σχετικά με το τουριστικό κοινό που επιλέγει την Καλαμάτα για τις διακοπές του, σύμφωνα με τον Ανδριανόπουλο (2015), το 80% προέρχονται από το εσωτερικό της χώρας, ενώ μόλις το 20% είναι τουρίστες από άλλες χώρες. Το γεγονός αυτό αποτελεί μία πρόσκληση για την περαιτέρω τουριστική ανάπτυξη της πόλης, καθώς επιδιώκεται η προσέλκυση ξένων τουριστών (Μπένος, 2016). Σε γενικές γραμμές, η ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και η ποιότητα της εξυπηρέτησης βρίσκονται σε καλό επίπεδο και παρουσιάζουν σημαντικές προοπτικές (Κουτσοκώστας, 2015).

Κεφάλαιο 5. Σύζευξη του Αγροτικού και του Τουριστικού τομέα στην Καλαμάτα

Από την ανάλυση που έχει προηγηθεί προκύπτει το συμπέρασμα ότι η πόλη της Καλαμάτας και της Μεσσηνίας γενικότερα, στηρίζεται τόσο στον αγροτικό τομέα, όσο και στον κλάδο του τουρισμού. Εύλογα, λοιπόν, προκύπτει το βασικό

ερώτημα πως μπορούν αυτοί οι δύο αναπτυξιακοί τομείς να συνδυαστούν με σκοπό την περαιτέρω οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του τόπου.

5.1 Η έννοια του Αγροτουρισμού

Ο Αγροτουρισμός αποτελεί μια νέα σχετικά μορφή τουρισμού, σύμφωνα με την οποία είναι ήπια μορφή βιώσιμης τουριστικής ανάπτυξης και πολυδραστηριότητας στον αγροτικό χώρο, με την οποία δίνεται η δυνατότητα στον τουρίστα να γνωρίσει τις αγροτικές περιοχές, τις αγροτικές ασχολίες, τα τοπικά προϊόντα, την παραδοσιακή τοπική κουζίνα και την καθημερινή ζωή των κατοίκων, καθώς επίσης και τα πολιτισμικά στοιχεία και τα αυθεντικά χαρακτηριστικά του εκάστοτε τόπου, με σεβασμό πάντα προς το περιβάλλον και την παράδοση (Ανθοπούλου, Ιακωβίδου, Κουτσούρης, Σπιλάνης, 1998).

Ο αγροτουρισμός ενδυναμώνει την επαφή του τουρίστα με τη φύση αφού ο επισκέπτης μπορεί να συμμετέχει στις δραστηριότητες τις υπαίθρου, να ψυχαγωγηθεί, να περιηγηθεί, να περιπλανηθεί και να ανακαλύψει. Μέσω του αγροτουρισμού κινητοποιούνται οι παραγωγικές, πολιτισμικές και αναπτυξιακές δυνάμεις ενός τόπου, συμβάλλοντας έτσι στην αειφόρο περιβαλλοντική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη του αγροτικού χώρου (Ανθοπούλου, Ιακωβίδου, Κουτσούρης, Σπιλάνης, 1998).

Ο αγροτουρισμός έχει την ιδιομορφία να συνδέει άμεσα και ενεργά την τουριστική δραστηριότητα με τη γεωργική εκμετάλλευση, τα προϊόντα της και την αγροτική κληρονομιά γενικότερα. Υπό αυτό το πρίσμα θεωρείται ως μία δραστηριότητα που προωθεί και ενισχύει την αγροτική ανάπτυξη (Ανθοπούλου, Ιακωβίδου, Κουτσούρης, Σπιλάνης, 1998).

Σύμφωνα με την Χαρίση (2012), με τον όρο αγροτουρισμός νοείται η επιχειρηματική δραστηριότητα παραγωγικών αγροτικών προϊόντων για την ψυχαγωγία και την εκπαίδευση του κοινού, με στόχο την προώθηση των προϊόντων και τη δημιουργία πρόσθετου εισοδήματος. Η παράλληλη ανάπτυξη των σχετικών δραστηριοτήτων αποσκοπεί στην οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση των αγροτικών περιοχών και της υπαίθρου.

Μία άλλη εννοιολογική προσέγγιση του αγροτικού τουρισμού ορίζει τον αγροτουρισμό ως μία μορφή εναλλακτικού τουρισμού που καλύπτει την υποδοχή και τη φιλοξενία των τουριστών σε αγροκτήματα στα οποία δίνεται η δυνατότητα στους φιλοξενούμενους να συμμετέχουν ενεργά στη ζωή των αγροτών και στις αγροτικές δραστηριότητες (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, 2004).

Ο αγροτουρισμός αναφέρεται σε μορφές τουριστικών δραστηριοτήτων που εντάσσονται αρμονικά στον αγροτικό χώρο και περιλαμβάνει διάφορες τουριστικές δραστηριότητες που είναι συμπληρωματικές ή δεν έρχονται σε σύγκρουση με τον αγροτικό χώρο οικονομικά και κοινωνικά (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, 2004). Ο αγροτουρισμός διακρίνεται σε δύο βασικές μορφές. Η πρώτη μορφή του αγροτουρισμού περιλαμβάνει την υποδοχή και τη φιλοξενία σε αγροκτήματα, όπου οι φιλοξενούμενοι συμμετέχουν ενεργά στην αγροτική ζωή. Η μορφή αυτή είναι γνωστή σαν διακοπές αγροικιών. Η άλλη μορφή του αγροτουρισμού είναι εκείνοι που οι φιλοξενούμενοι διαμένουν σε αγροτικά καταλύματα, χωρίς όμως να συμμετέχουν σε αγροτικές δραστηριότητες (Ηγουμενάκης, Κραβαρίτης, 2004).

5.1.1 Ανάπτυξη του Αγροτουρισμού

Η ανάπτυξη του Αγροτουρισμού ευνοείται σύμφωνα με τις συνθήκες που επικρατούν στο ευρύτερο οικονομικό και κοινωνικό περιβάλλον. Αναλυτικότερα, η στασιμότητα ή η συρρίκνωση του αγροτικού εισοδήματος, η ανάδειξη του τουρισμού ως μία ισχυρή βιομηχανία, η τάση του τουρισμού της υπαίθρου να γίνει η κύρια παροχή εναλλακτικών λύσεων απέναντι στο φαινόμενο του μαζικού τουρισμού, η επιθυμία του τουριστικού κοινού να μην θεωρούνται τουρίστες αλλά συλλέκτες εμπειριών και βελτίωσης της ποιότητας της ζωής τους είναι μερικοί από τους παράγοντες που συμβάλλουν στην ανάπτυξη του αγροτουρισμού (Θεοδωρίδης, 2014).

5.2 Ο Αγροτουρισμός στην Ευρώπη και την Αμερική

Σύμφωνα με τον Θεοδωρίδη (2014), ο αγροτουρισμός αποτελεί μια μορφή τουρισμού της υπαίθρου και επινοήθηκε τη δεκαετία του '60 στην Ευρώπη και την Αμερική. Στην Αμερική, η επέκταση του πληθυσμού σε φάρμες, η ραγδαία ανάπτυξη της αυτοκινητοβιομηχανίας και το ολοένα και αυξανόμενο ενδιαφέρον για τις καλλιέργειες είναι παράγοντες που συνέβαλλαν στη στροφή των αμερικανών στον

αγροτικό και κτηνοτροφικό τομέα (Θεοδωρίδης, 2014). Τη δεκαετία του '60 η ιππασία και οι ζωολογικοί κήποι αποτελούσαν αγαπημένες δραστηριότητες με αποτέλεσμα να ακολουθήσει μία περίοδος στην οποία οι αμερικάνοι επισκέπτονταν αγροτικές κατοικίες στις οποίες διανυκτέρευαν και περιελάμβαναν πρωινό με φρέσκα προϊόντα από το χωράφι και τη φάρμα. Με την πάροδο των χρόνων αυτή η δραστηριότητα μετατράπηκε σε ένα δημοφιλές τουριστικό πακέτο. Στη σύγχρονη εποχή, η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού ολοένα και επεκτείνεται σε διάφορους τομείς και δραστηριότητες, όπως ιππασία, παρακολούθηση και φωτογράφιση της άγριας ζωής, γαστρονομία, αγορά τροφίμων κατευθείαν από τις φάρμες, κατασκηνωτικός τουρισμός, διακοπές σε αγροτικά σπίτια, συμμετοχή σε φεστιβάλ μουσικής και αγροτικού πολιτισμού κ.ά. (Θεοδωρίδης, 2014).

Στην Ευρώπη υπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά στο αγροτουριστικό ζήτημα με την Αμερική με κάποιες, βέβαια, τροποποιήσεις, *“καθώς η τοπική παράδοση είναι εξαιρετικά πλούσια και η κλίμακα καλλιεργειών μικρότερη”* (Θεοδωρίδης, 2014). Ο αγροτουρισμός στην Ευρώπη εξαρτάται από τις μικρομεσαίες αγροτικές και κτηνοτροφικές μονάδες, από την τοπική παραγωγή από την Παρασκευή χειροποίητων προϊόντων, από τις εκδηλώσεις τοπικού πολιτισμού και από την προβολή των ειδικών χαρακτηριστικών του κάθε τόπου (Θεοδωρίδης, 2014).

5.3 Ο Αγροτουρισμός στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα, ο αγροτουρισμός ευνοείται λόγω των δημογραφικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών που επικρατούν. Οι ιδιοκτησίες είναι μικρές, το ενδιαφέρον για την ελληνική περιφέρεια και την αγροτική ζωή είναι έντονο από την πλευρά των κατοίκων των μεγάλων αστικών κέντρων, των οποίων η πλειοψηφία προέρχεται από αγροτικές περιοχές (Θεοδωρίδης, 2014).

Ο ελληνικός αγροτουρισμός ξεκίνησε σχετικά αργά συγκριτικά με την υπόλοιπη Ευρώπη και την Αμερική. Η έναρξή του συνδέεται με τη σύσταση ενός διύπηρεσιακού οργάνου του ΕΟΤ για τη μελέτη του αγροτουρισμού (Συμεωνίδου, 2009). Το πλήθος των αγροτουριστών σήμερα έχει αυξηθεί και ένα μεγάλο ποσοστό από αυτούς είναι Αμερικάνοι, Αυστραλοί, Αυστριακοί και Γερμανοί. Στη σύγχρονη εποχή, η ζωή στα μεγάλα αστικά κέντρα δημιουργεί την τάση για επιστροφή στη

φύση κυρίως τις αγροτικές περιοχές και έτσι ο αγροτουρισμός ενδυναμλώνεται συνεχώς, ενώ οι αγροτουριστικοί προορισμοί μπορούν να υποστηρίξουν μεγαλύτερη τουριστική ζήτηση (Συμεωνίδου, 2009).

5.4 Προγράμματα Αγροτουρισμού στην Καλαμάτα

Η Καλαμάτα που είναι μέχρι τώρα γνωστή για το ελαιόλαδό της προσφέρεται για την προώθηση του αγροτουρισμού σε τουρίστες που ενδιαφέρονται για την αγροτική ζωή. Τα τελευταία χρόνια, οι άνθρωποι του τουρισμού τονίζουν τις δυνατότητες που έχει ο τόπος για την υποστήριξη της σύζευξης του αγροτικού και του τουριστικού πακέτου. Ειδικότερα, ο κ. Ζαγάκος τονίζει την αναγκαιότητα της επίσκεψης των τουριστών σε μποστάνια, σε ελαιοπερίβολα, σε ελαιοτριβεία, σε αμπελώνες, σε οινοποιεία και γενικά σε μέρη που παράγονται αυτά που αναζητούν να απολαύσουν γευστικά.

Τα τελευταία χρόνια, το Ταξιδιωτικό Γραφείο "Tridilidas Travel" διοργανώνει θεματικά ταξίδια αγροτουρισμού και συγκεκριμένα το πρόγραμμα "Λιομάζωμα στη Μεσσηνία", το οποίο πραγματοποιείται κάθε χρόνο από την 10^η μέχρι τη 17^η Νοεμβρίου¹⁰. Η συμμετοχή στο πρόγραμμα αυτό δίνει τη δυνατότητα στους τουρίστες να μαζεύουν ελιές, να στρώνουν τα λιόπανα, να κλαδεύουν, να ραβδίζουν τα κλαδιά, να σακιάζουν το μαζεμένο καρπό και να πηγαίνουν στο ελαιοτριβείο να βγάλουν το λάδι. Γενικότερα, οι τουρίστες που συμμετέχουν σε αυτό το πρόγραμμα έχουν την ευκαιρία να γνωρίζουν από κοντά τη συλλογή του ελαιοκάρπου συμμετέχοντας ενεργά οι ίδιοι σε ολόκληρη τη διαδικασία. Το πρόγραμμα "Λιομάζωμα στη Μεσσηνία" βρίσκει θερμούς υποστηρικτές, ως επί το πλείστον τουρίστες από τις Σκανδιναβικές Χώρες και συγκεκριμένα τη Δανία. Μέσω του προγράμματος αυτού, επιμηκύνεται η τουριστική περίοδος, η οποία μέχρι πρότινος ολοκληρωνόταν τις αρχές του Οκτωβρίου. Τώρα παρατηρείται ότι μέχρι τα μέσα Νοεμβρίου υπάρχουν τουρίστες οι οποίοι συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυτό, διαμένουν σε ξενοδοχειακά καταλύματα της περιοχής και γενικότερα χρησιμοποιούν τις τουριστικές υποδομές.

¹⁰ Ανακτήθηκε από το Διαδικτυακό Ιστότοπο <http://www.eleftheriaonline.gr/local/oikonomia/tourismos/item/48254-liomazwma-danoi>

Σύμφωνα με τον κ. Ζαγάκο (2015), βασική επιδίωξη όλων όσων δραστηριοποιούνται στον κλάδο του τουρισμού είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, καθώς αποφέρει μεγαλύτερα έσοδα στην κάθε επιχείρηση ξεχωριστά και στη συνολική τοπική οικονομία.

Άλλη μία δράση άμεσα συνυφασμένη με τον αγροτουρισμό αποτελεί το πρόγραμμα των ταξιδιωτικών γραφείων για επισκέψεις σε τυποποιητήρια ελαιολάδου και σε οινοποιεία. Οι άνθρωποι του τουρισμού μας ενημέρωσαν ότι υπάρχουν πολλές περιπτώσεις group που στο πρόγραμμά τους και ανάμεσα στην επίσκεψη των μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων υπάρχει τουλάχιστον μία επίσκεψη σε μία αγροτική επιχείρηση. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι έχει παρατηρηθεί ότι οι περισσότερες επισκέψεις είναι στην AGROVIM και στην Οινομεσσηνιακή. Οι τουρίστες στις επισκέψεις αυτές επισκέπτονται το χώρο παραγωγής φορώντας τις κατάλληλες στολές που απαιτούνται και τους ξεναγεί κάποιος στο χώρο του εργοστασίου.

Μία σημαντική πρόταση από τον πρώην δήμαρχο Καλαμάτας, κ. Σταύρο Μπένο, είναι ο συνδυασμός των δύο αυτών κλάδων σε ένα ενιαίο κοινοτικό πρόγραμμα, με σκοπό την οικονομική και επιστημονική υποστήριξη αυτού του εγχειρήματος. Αναλυτικότερα, μπορούν να διεκδικηθούν κονδύλια για να αναπτυχθεί το αγροτουριστικό κομμάτι στην πόλη της Καλαμάτας, καθώς μέσα στην πόλη υπάρχουν Αγροκτήματα, τα οποία θα μπορούσαν να συμμετάσχουν σε θεματικά προγράμματα σχετικά με τον αγροτουρισμό.

5.5 Απόψεις για τη σύζευξη του Αγροτικού και του Τουριστικού Τομέα στην Καλαμάτα

Σχετικά με τη σχέση που αναπτύσσεται και μπορεί και μελλοντικά να αναπτυχθεί μεταξύ αυτών των δύο νευραλγικών κλάδων της οικονομίας της Καλαμάτας, οι απόψεις των ερωτηθέντων που διατυπώθηκαν στα πλαίσια τους ερευνητικού μέρους της παρούσας εργασίας, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς όλοι ανεξαρτήτως οι ερωτώμενοι προέβαλαν την άμεση αλληλεξάρτηση των δύο τομέων. Σύμφωνα με τους Μανδηλάρη και Πρωτοπρεσβύτεο Κωνσταντίνο

Γιαννακόπουλο (2015), η τουριστική και η αγροτική ανάπτυξη είναι συνυφασμένες και αλληλοεξαρτώμενες, καθώς ο ένας τομέας υποβοηθά και υποβοηθάτε από τον άλλο. Ειδικότερα, η τουριστική ανάπτυξη έχει προωθήσει την αγροτική παραγωγή στην υιοθέτηση νέων καλλιεργειών, εκτός, δηλαδή, αυτών που καλλιεργούνταν μέχρι πρότινος (Μανδηλάρης, 2015), λόγω της αυξημένης ζήτησης. Η πρωτογενής παραγωγή, ο αγροτικός τομέας και η τυποποίηση των αγροτικών προϊόντων είναι ζητήματα εξέχουσας σημασίας, των οποίων η ανάπτυξη έχει άμεσο αντίκτυπο και στην τουριστική ανάπτυξη (Ζαγάκος, 2015).

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στην ελαιοσυγκομιδή και την υλοποίηση προγραμμάτων αγροτουρισμού, που έχουν αναφερθεί και παραπάνω. Ακόμα, είναι πολλές εκείνες οι επιχειρήσεις που ασχολούνται με την παραγωγή και τυποποίηση αγροτικών προϊόντων, όπως για παράδειγμα η Οινομεσσηνιακή, η επιχείρηση Παπαδημητρίου, οι οποίες δημιουργούν τη φήμη για τον τόπο μέσω των προϊόντων τους και προάγουν έμμεσα τον τουριστικό κλάδο (Μπένος, 2016).

Σημαντική σύνδεση της αγροτικής παραγωγής με την τουριστική ανάπτυξη γίνεται και από την πλευρά της κατανάλωσης. Αναλυτικότερα, ο τουρισμός, εκτός των άλλων, σημαίνει και την αύξηση του δυναμικού που καταναλώνει, γεγονός που σηματοδοτεί την αυξημένη ζήτηση σε τοπικά προϊόντα (Ανδριανόπουλος, Αντωνίου, 2015). Σύμφωνα με τον Ανδριανόπουλο (2015), κατά την τουριστική περίοδο, ο πληθυσμός της περιοχής διπλασιάζεται και σε πολλές περιπτώσεις τριπλασιάζεται, με αποτέλεσμα η αγροτική παραγωγή να βρίσκει ένα καινούργιο κοινό, πολλαπλάσιο αυτού που ζει και εργάζεται στην περιοχή.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης προκύπτουν σημαντικά συμπεράσματα τόσο για σημασία της περιφερειακής και τοπικής ανάπτυξης, όσο και για τη σημαντικότητα της αγροτικής παραγωγής και του τουριστικού προϊόντος. Η ανάπτυξη χαρακτηρίζεται για την πολυπλοκότητα και την πολυμορφία της, καθώς λαμβάνονται υπόψη πολλές παράμετροι για την επιδιωκόμενη αποτελεσματικότητά της. Οι παράμετροι αυτές αφορούν οικονομικά, κοινωνικά, περιβαλλοντικά και σε πολλές περιπτώσεις ακόμα και πολιτιστικά ζητήματα. Όπως γίνεται σαφές, τόσο η τοπική όσο και η περιφερειακή ανάπτυξη ασχολούνται με την εξελεγκτική προοπτική κάθε τόπου, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά του, το παρελθόν του, τα δυνατά του σημεία αλλά και τις αδυναμίες του, τις ευκαιρίες που προκύπτουν από το εξωτερικό περιβάλλον αλλά και τις απειλές που ενδέχεται να πλήξουν τον εκάστοτε τόπο.

Από την ανάλυση της έρευνας, η οποία μελετά την ανάπτυξη της Καλαμάτας στον αγροτικό και στον τουριστικό τομέα, παρατηρείται ότι και οι δύο κλάδοι είναι αναπτυσσόμενοι στη μεσσηνιακή πρωτεύουσα. Με απλά λόγια, η Καλαμάτα είναι μία πόλη με σημαντικές προοπτικές τόσο στον αγροτικό τομέα, όσο και στον τουριστικό, καθώς έχει σημαντικό αγροτικό παρελθόν και έχει δημιουργήσει τη φήμη για τα αγροτικά προϊόντα της και ειδικότερα για το ελαιόλαδό της και τις ελιές της και παράλληλα έχει μία μακραίωνη και ενδιαφέρουσα ιστορία, η οποία σε συνδυασμό με τον πολιτιστικό χαρακτήρα της και το φυσικό κάλλος της, προσελκύει σημαντικό μέρος του τουριστικού κοινού που επισκέπτεται τη χώρα. Αξίζει να σημειωθεί ότι τόσο η ιστορία της πόλης, όσο και ο εκσυγχρονισμός των υποδομών της, τα ιστορικά, αρχαιολογικά και θρησκευτικά της μνημεία αλλά και οι πολιτιστικές εκδηλώσεις που πραγματοποιούνται στην Καλαμάτα, συμβάλλουν καθοριστικά στην τουριστική της ανάπτυξη και προβολή.

Ο αγροτικός τομέας αποτελεί για την Καλαμάτα την παραγωγική διαδικασία εκείνη, στην οποία για χρόνια στηριζόταν σχεδόν αποκλειστικά η τοπική οικονομία. Σήμερα, ο αγροτικός τομέας στην περιοχή παραμένει σημαντικός οικονομικός κλάδος και παράλληλα εξελίσσεται ραγδαία ακολουθώντας τις εξελίξεις, είτε τεχνολογικές, είτε κοινωνικοοικονομικές, της εποχής. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η τυποποίηση του ελαιολάδου ακόμα και από μικρούς παραγωγούς και το πλήθος των

επιτυχημένων επιχειρήσεων της πόλης που δραστηριοποιούνται στον αγροτικό τομέα, γεγονός που αποδεικνύει ότι ο αγροτικός τομέας αναπτύσσεται σταδιακά, διακρίνεται στη διεθνή και τοπική αγορά και είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με την οικονομική ζωή της πόλης.

Σχετικά με τον κλάδο του τουρισμού, τόσο σε εθνικό όσο και σε τοπικό επίπεδο, είναι ένας κλάδος ο οποίος ολοένα και αναπτύσσεται. Παράλληλα, αποτελεί μια οικονομική δραστηριότητα, η οποία μέχρι πριν από 5 χρόνια κυμαινόταν σε χαμηλά σταθερά επίπεδα. Αντιθέτως, η τελευταία πενταετία χαρακτηρίζεται από άνθηση της τουριστικής βιομηχανίας, η οποία συμβάλλει καθοριστικά στην αναπτυξιακή πορεία του τόπου. Το γεγονός αυτό, οφείλεται σε μια σειρά από παράγοντες με σημαντικότερο την επένδυση της Costa Navarino στην περιοχή, η οποία προώθησε το όνομα και τη φήμη του τόπου και τον ένταξε στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη, προσελκύοντας μεγάλο πλήθος τουριστών από το εξωτερικό. Αναμφισβήτητα, ο νέος αυτοκινητόδρομος που συνδέει την πόλη της Καλαμάτας με την πρωτεύουσα, η ανάπτυξη του Αεροδρομίου με τις πτήσεις προς και από 14 χώρες και το λιμάνι με τις αφίξεις των κρουαζιερόπλοιων, αποτελούν εξίσου σημαντικούς παράγοντες που προωθούν την τουριστική ανάπτυξη του τόπου. Σύμφωνα με τα παραπάνω, παρατηρείται ότι οι υποδομές που είναι άρρηκτα συνδεδεμένες με την τουριστική ανάπτυξη αυξάνονται καλύπτοντας έτσι τις ανάγκες της ζήτησης. Παράλληλα, όμως, με τις υποδομές πρέπει να ενισχύεται και το ίδιο το τουριστικό προϊόν, διαθέτοντας στο κοινό νέα τουριστικά πακέτα. Στην πόλη της Καλαμάτας, πέρα από τις τυπικές μορφές τουρισμού που μπορεί κάποιος να συναντήσει, επιχειρείται και η σύζευξη του αγροτικού με τον τουριστικό τομέα, δημιουργώντας τον αγροτουρισμό, ο οποίος βρίσκει πολλούς υποστηρικτές, κυρίως από την Ευρώπη και ειδικότερα από τις Σκανδιναβικές Χώρες.

Αναλυτικότερα, στην Καλαμάτα υπάρχουν μεγάλες δυνατότητες να αναπτυχθούν περαιτέρω οι δύο αυτοί αναπτυξιακοί άξονες και να συνδυαστούν μεταξύ τους, δημιουργώντας αγροτουριστικό ενδιαφέρον. Ο Αγροτουρισμός συνδυάζει τη δυναμική και των δύο αξόνων, οι οποίοι είναι αναπτυσσόμενοι στην περιοχή και παρέχει τη δυνατότητα για περαιτέρω οικονομική και κοινωνική τοπική ανάπτυξη. Ο συνδυασμός, βέβαια, των δύο κλάδων θέλει ιδιαίτερη προσοχή για να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα. Οι μέχρι τώρα ενέργειες κάποιων επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του τουρισμού σε συνεργασία με αγροτικές

επιχειρήσεις ή μεμονωμένους παραγωγούς δείχνουν ότι το τουριστικό ενδιαφέρον μεταβάλλεται και εξελίσσεται και ο τουρίστας αναζητά βιωματική σχέση με τον αγροτικό τομέα. Συμπεραίνεται, λοιπόν, ότι η πόλη έχει τα περισσότερα εφόδια για να εξελίξει τον αγροτουρισμό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική Βιβλιογραφία & Αρθρογραφία

- Αλεβίζου, Α. 2012. *“Ιστορική Αναδρομή και Πολεοδομική Εξέλιξη της πόλεως της Καλαμάτας”*, Πτυχιακή Εργασία, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Σχολή Αγρονόμων και Τοπογράφων Μηχανικών, Τομέας Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Αθήνα
- Ανθοπούλου, Θ. Ιακωβίδου, Ο. Κουτσούρης, Α. Σπιλάνης, Ι. 1998. *“Χωρικές και Αναπτυξιακές Διαστάσεις του Αγροτουρισμού στην Ελλάδα”*, 5^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αγροτικής Οικονομίας με θέμα *“Ανασυγκρότηση του Αγροτικού Χώρου”*, Αθήνα
- Αποστολόπουλος, Κ. 2006. *“Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Αγροτικού Χώρου”*, Πανεπιστημιακές Σημειώσεις του μαθήματος Βιώσιμη Ανάπτυξη, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα
- Γαλύφας, Ι. Παπαευσταθίου, Α. 2008. *“Παραλιακό Μέτωπο Καλαμάτας. Προτάσεις Αναβάθμισης της Δυτικής Παραλιακής Ζώνης και πιθανής λειτουργικής ενοποίησης με το πλέον αναπτυγμένο τμήμα”*, Διπλωματική Εργασία, Ανώτατο Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Πειραιά, Τμήμα Πολιτικών Δομικών Έργων, Αθήνα
- Δήμος Καλαμάτας. 2012. *“Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Δήμου Καλαμάτας 2012 – 2014, α’ φάση, Στρατηγικός Σχεδιασμός”*, Δήμος Καλαμάτας, Διεύθυνση Προγραμματισμού, Ανάπτυξης και Ευρωπαϊκών Θεμάτων, Καλαμάτα
- Διαμαντόπουλος, Γ. Ντοκόπουλος, Δ. Μπέλλου, Λ. Ζέκκος, Κ. Rossier, Μ. Διαμαντόπουλος, Μ. Χατζηγιάννης, Κ. 1991. *“Μαχόμενη Πολεοδομία για την Ανάπτυξη της πόλης. Η περίπτωση της Καλαμάτας 1980 – 1990, Πόλη και Σεισμός”*, Κέντρο Πολεοδομικών Αρχιτεκτονικών Μελετών και Ερευνών ΚΕ.Π.Α.Μ.Ε., Αθήνα
- Επτακοίλη, Τ. 2013. *“Cabernet και Μαλαγουζιά με διεθνείς διακρίσεις”*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα *“Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας”*, Αθήνα

- Ζαμπιόγλου, Β. 2014. *“Τουριστική Ανάπτυξη στα Δωδεκάνησα”*, Πτυχιακή Εργασία, ΑΤΕΙ Θεσσαλονίκης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Κατεύθυνση Διοίκησης Τουριστικών Επιχειρήσεων & Επιχειρήσεων Φιλοξενίας, Θεσσαλονίκη
- Ζουγανέλη, Α. 2010. *“Σχολεία Δεύτερης Ευκαιρίας και Τοπική Ανάπτυξη, Συσχέτιση λειτουργίας ΣΔΕ και Αναβάθμισης Επαγγελματικής Απασχόλησης Εκπαιδευομένων σε αυτά”*, Διπλωματική Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Γεωγραφίας, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών *“Εφαρμοσμένη Γεωγραφία και Διαχείριση του Χώρου”*, Αθήνα
- Ηγουμενάκης, Ν. Κραβαρίτης, Κ. 2004. *“Τουρισμός: Βασικές Έννοιες”*, Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα
- Θεοδωρίδης, Π. 2014. *“Αγροτουρισμός, Μελέτη Αναφοράς”*, Ίδρυμα Λαμπράκη, Αθήνα
- Καμπίτη, Κ. 2013. *“Καλαμάτα, πόλη ανθρώπινη”*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα *“Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας”*, Αθήνα
- Καρδάσης, Β. 2001. *“Η Προεπαναστατική Οικονομία”*, εφημερίδα Ελευθεροτυπία, Αφιέρωμα *“Καλαμάτα. Αστικός Μετασχηματισμός”*
- Κασίμης, Χ. Ζωγραφάκης, Σ. 2014. *“Η νέα Αγροτικότητα στον Πρωτογενή Τομέα”*, Γεωργία και Απασχόληση, AGRENDA, Αθήνα
- Κονσόλας, Ν. 1985. *“Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική”*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Κονσόλας, Ν. 1997. *“Σύγχρονη Περιφερειακή Οικονομική Πολιτική”*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Κοτζαμπόπουλος, Α. Παυλάκης, Γ. 2003. *“Μελέτη Τουριστικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Πελοποννήσου, Προτάσεις για τη Στρατηγική Τουριστικής Ανάπτυξης”*, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ), Αθήνα
- Λεουτσάκου, Σ. 2009. *“Το λιμάνι του Πειραιά και η συμβολή του στην Τοπική Ανάπτυξη”*, Διπλωματική Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής

Οικονομίας και Οικολογίας, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών "Βιώσιμη Ανάπτυξη", Κατεύθυνση Τοπική Ανάπτυξη, Αθήνα

· Μοσχογιάννη, Μ. 2013. *"Οι λιμένες στο Δήμο Βάρης Βούλας Βουλιαγμένης και η συμβολή τους στην Τοπική Ανάπτυξη"*, Διπλωματική Εργασία, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών "Βιώσιμη Ανάπτυξη", Κατεύθυνση Τοπική Ανάπτυξη, Αθήνα

· Παπαδασκαλόπουλος, Α. 1995. *"Πρότυπα και Πολιτικές Περιφερειακής Ανάπτυξης στον Ελλαδικό Χώρο"*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα

· Πρωτοπρεσβύτερος Γιαννακόπουλος, Κ. 2010. *"Ιστορικές και άλλες σελίδες από το Μητροπολιτικό Ιερό Ναό Υπαπαντής του Χριστού στην Καλαμάτα και από τα παρεκκλήσια του"*, Β' Έκδοση του Μητροπολιτικού Ιερού Ναού Υπαπαντής του Χριστού Καλαμάτας, Καλαμάτα

· Σκιάρδος, Γ. 2004. *"Αειφορική Γεωργία και Ανάπτυξη"*, Εκδόσεις Ζυγός

· Συμεωνίδου, Π. 2009. *"Ανταγωνιστικότητα και Βιωσιμότητα Αγροτουριστικών Επιχειρήσεων στην Ελλάδα"*, Διδακτορική Διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Σχολή Γεωπονίας, Θεσσαλονίκη

· Συριανός, Γ. 2008. *"Αυτοκινητόδρομος Ανατολικής Πελοποννήσου Κόρινθος – Τρίπολη – Καλαμάτα"*, ΜΟΡΕΑΣ Α.Ε.

· Τσάρτας, Π. Σταυρινούδης, Θ. 2006. *"Η εφαρμογή των αρχών της Τοπικής Ατζέντα 21 για τη βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη λιγότερο ευνοημένων περιοχών: Η περίπτωση των μικρών νησιών του Αιγαίου Πελάγους"*, Αειχώρος, κείμενα Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Τόμος 5, Τεύχος 1, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, Βόλος

· Τσίρος, Γ. 2013. *"Η Διεθνής του Χορού"*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα "Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας", Αθήνα

- Τσίρος, Γ. 2013. *“Και η Αρχαία Μεσσήνη χρειάζεται Μάνατζερ”*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα “Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας”, Αθήνα
- Τσίρος, Γ. 2013. *“Costa Navarino, Η επένδυση που άλλαξε το χάρτη”*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα “Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας”, Αθήνα
- Τσίρος, Θ. 2013. *“Το ακαταμάχητο βαλσαμικό της Καλαμάτας”*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα “Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας”, Αθήνα
- Τσίρος, Θ. 2013. *“Ελαιόλαδο – Το στοίχημα της τυποποίησης”*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα “Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας”, Αθήνα
- Τσίρος, Θ. 2013. *“Επώνυμοι εξαγωγείς στις 5 Ηπείρους”*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα “Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας”, Αθήνα
- Τσίρος, Θ. 2013. *“Η φέτα της φωτιάς”*, περιοδικό Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, τεύχος 517, 28 Απριλίου 2013, Τεύχος Αφιέρωμα “Η Μεσσηνία της δημιουργίας και της εξωστρέφειας”, Αθήνα
- Φλογαΐτη, Ε. 1998. *“Περιβαλλοντική Εκπαίδευση”*, Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα
- Φουντωτός, Ν. Ζαμπάρας, Α. 2011. *“Εκθεση Υφιστάμενης Κατάστασης Αγροτικού Χώρου του Δήμου Καλαμάτας, Προβλήματα – Προοπτικές”*, Δήμος Καλαμάτας, Διεύθυνση Γεωτεχνικών Υπηρεσιών, Τομέας Αγροτικής Ανάπτυξης, Καλαμάτα
- Χαρίση, Χ. 2012. *“Η ανάπτυξη του αγροτουρισμού στην Κρήτη”*, Πτυχιακή Εργασία, ΤΕΙ Κρήτης, Σχολή Διοίκησης και Οικονομίας, Τμήμα Χρηματοοικονομικής και Ασφαλιστικής
- Χριστοδουλάκη, Ι. Στάθης, Ε. 2014. *“Η ανταγωνιστικότητα των δυναμικών κλάδων της ελληνικής οικονομίας. Η αναγκαιότητα για διασύνδεση των στρατηγικών ανάπτυξης”*, Οικονομική Διεύθυνση ALPHA BANK, Αθήνα

- Χριστοφάκης, Μ. 2004. *“Τοπική Ανάπτυξη και Περιφερειακή Πολιτική”*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα
- Χρυσοσπάθης, Ο. 1936. *“Ιστορία της Παλαιάς Καλαμάτας”*, Καλαμάτα

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

- UNESCO. 1980. *“Environmental education in the light of the Tbilisi Conference”*, Paris
- Garofoli, G. 1991. *“Local Networks, Innovation and Policy in Italian Industrial Districts in Regions Reconsidered Economic Networks, Innovation and Local Development in Industrialized Countries”*, Mansell Publishing Limited, England

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

- *Επίσημος Διαδικτυακός Ιστότοπος Δήμου Καλαμάτας*, www.kalamata.gr,
- *Επίσημος Διαδικτυακός Ιστότοπος Διεθνούς Φεστιβάλ Χορού*, www.kalamatadancefestival.gr
- *Επίσημος Διαδικτυακός Ιστότοπος Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος*, www.grhotels.gr
- *Επίσημος Διαδικτυακός Ιστότοπος Αερολιμένα Καλαμάτας “Καπετάν Βασ. Κωνσταντακόπουλος”*, <http://www.ypa.gr/our-airports/kratikos-aerolimenas-kalamatas-kapetan-bas-kwnstantakopoylos-kakl>
- *Διαδικτυακός Ιστότοπος του Οδηγού Ελληνικών Αερολιμένων*, www.alxd.gr
- *Επίσημος Διαδικτυακός Ιστότοπος της Αρχαίας Μεσσήνης*, <http://www.ancientmessene.gr/site/>
- *Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού*, <http://www2.unwto.org/>

- *Επίσημος Διαδικτυακός Ιστότοπος του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ)*, <http://sete.gr/el/stratigiki-gia-ton-tourismo/vasika-megethi-tou-ellinikoy-tourismoy/>
- <http://www.eleftheriaonline.gr/local/oikonomia/tourismos/item/85798-kalamata-krouazieroploia-2016>
- http://www.ogeeka-dimitra.org.gr/enimerosi/pep_pelop/pep_pelop_katastasi.htm, · <http://www.eleftheriaonline.gr/local/politismos/ekdiloseis/item/78631-xorodies-diethnes-festival-interkultur>,
- <http://dir.icap.gr/mailimages/e-books/Leading%20Sectors/index.html>,
- http://www.kepe.gr/images/ektheseis/report60_gr.pdf, · <http://www.agronews.gr/business/meletes/arthro/128372/icap-anthektikos-stin-krisi-klados-o-agrotikos-tomeas/>
- <http://old.kalamata.gr/default.asp?static=223>
- <http://kalamatain.gr/new/afierwma-sth-marina-kalamatas/>
- <http://kalamatain.gr/new/krouazieres-kalamata-mesogeios-2015/>
- <http://www.eleftheriaonline.gr/local/oikonomia/tourismos/item/48254-liomazwma-danoi>
- <http://www.agro24.gr/agrotika/agora/meletes-kladikes/idoy-giati-i-ellada-paramenei-mia-kata-vasi-agrotiki-hora-alla-me>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

Α) Απομαγνητοφώνηση Συνεντεύξεων

1. Μπένος Σταύρος – Πρόεδρος του σωματείου “ΔΙΑΖΩΜΑ”; πρώην Δήμαρχος Καλαμάτας

ΜΠΕΝΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

Τοπογράφος Μηχανικός, Πρόεδρος του σωματείου “ΔΙΑΖΩΜΑ”; πρώην Δήμαρχος Καλαμάτας, πρώην Βουλευτής και Υπουργός

Ερώτηση 1: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 μέχρι σήμερα ανά πενταετία;

Οι βάσεις για τη μεγάλη αλλαγή στην Καλαμάτα μπήκαν τη δεκαετία του '80. Το όχημα για τις μεγάλες αλλαγές ήταν δύο μεγάλες Δημοτικές πολιτικές που τότε ήταν στα σπάργανα ακόμα, δηλαδή μια πολιτική δυναμική για τον πολιτισμό και άλλη μία για το περιβάλλον. Αυτά τα δύο είναι αδερφάκια. Στην ουσία ήταν μια ενοποιημένη πολιτική για το Δήμο Καλαμάτας. Για να αναπτυχθούν αυτές οι πολιτικές συνέτρεξαν σπουδαίοι παράγοντες. Κατ' αρχήν, ήταν μια ομάδα νέων παιδιών στη Δημοτική Αρχή, γεμάτα πάθος για να προωθήσουν μεγάλες μεταρρυθμίσεις για την αγαπημένη μας πόλη, αλλά ήταν και δύο σπουδαίοι διανοούμενοι που μας βοήθησαν αποφασιστικά και προέβαλαν τη σφραγίδα τους. Για τον πολιτισμό ήταν ο Μάνος Χατζιδάκις και για τα περιβαλλοντικά θέματα και την πολεοδομική ανασυγκρότηση της Καλαμάτας, ήταν ο σπουδαίος πολεοδόμος Γρηγόρης Διαμαντόπουλος. Αυτοί μας συνόδευσαν από τα πρώτα μας βήματα. Αξίζει να σου αφηγηθώ πώς γνώρισα αυτούς τους ανθρώπους. Όταν εκλέχθηκα Δήμαρχος της πόλης, επειδή είχα αυτές τις δύο μεγάλες αγάπες, πήγα στους δύο μεγάλους της εποχής εκείνης, στον Θεοδωράκη

και στο Χατζιδάκι. Και οι δύο με δέχτηκαν πολύ ευγενικά, ειδικά ο Χατζιδάκις, ο οποίος και θέλησε να μπει πολύ στο βάθος των πραγμάτων. Στην αρχή της συνάντησής μας, με ρώτησε για ποιο λόγο τον επισκέφτηκα. Εγώ πολύ αυθόρμητα του απάντησα ότι όταν ήμουν μικρό παιδί, ήθελα να κάνω μουσική, ήθελα να κάνω ζωγραφική, αλλά δε μου έδινε αυτά τα εφόδια η πόλη και σκέφτομαι ότι θέλω να κάνω κάτι για τα παιδιά της πόλης, όμως δεν ξέρω πώς να το κάνω σωστά. Για το λόγο αυτό ήρθα απευθύνθηκα στον Χατζιδάκι, γιατί τον θαύμαζα από μικρό παιδί και ήθελα να με βοηθήσει να το κάνω σωστά. Μόλις άκουσε την απάντησή μου, τον Χατζιδάκι τον πήραν τα δάκρυα και πολύ σύντομα έστειλε στην πόλη μας τη μεγάλη ευεργεσία, το 3^ο Πρόγραμμα της Εποχής. Το 3^ο Πρόγραμμα στο οποίο ήταν Δ/της ο Χατζιδάκις, είχε συγκεντρώσει από όλο τον κόσμο τους σπουδαιότερους καλλιτέχνες. Ήρθαν, λοιπόν, τότε στην Καλαμάτα πολύ σημαντικοί καλλιτέχνες, όλοι αφιλοκερδώς. Ήταν όλοι αυτοί που συνεργάζονταν τότε με τη Δημόσια Ραδιοφωνία (τότε δεν υπήρχε ακόμα Ιδιωτικό Ραδιόφωνο). Η Καλαμάτα στα πολιτιστικά τότε ήταν σε μια κατάσταση πάρα πολύ δύσκολη. Δεν είχαμε κανέναν πολιτιστικό χώρο και έτσι στο χώρο του Δημαρχείου, στον 1^ο όροφο που είναι σήμερα το γραφείο του Δημάρχου και η αίθουσα του Δημοτικού Συμβουλίου, διαμορφώσαμε το χώρο των εκδηλώσεων. Είχαμε συγκεντρώσει όλοι τα γραφεία μας στο ισόγειο και κάναμε τις εκδηλώσεις στον 1^ο όροφο, επειδή δεν είχε άλλο διαθέσιμο χώρο τότε η πόλη. Εγώ, όταν έμπαινα σε αυτή την αίθουσα, ήταν σαν να ήμουν σε έναν καινούργιο μαγικό κόσμο. Σκέψου εκεί παρέλασαν όλοι οι σπουδαίοι της εποχής, όπως ο Άρης Γαρουφαλής – διακεκριμένος πιανίστας και μουσικοπαιδαγωγός, ο Τάτσης Αποστολίδης – λαμπρός μουσικός, ο Φιλετζίς, ο Κουρουπός, ο Αντώνης Κοντογεωργίου με την περίφημη τότε χορωδία της τηλεόρασης και της ραδιοφωνίας και άλλοι πολλοί. Όλα αυτά τα γεγονότα που σου αφηγούμαι αρχίζουν να συμβαίνουν από τη δεκαετία του '80 και μετά. Βεβαίως, η πόλη άρχισε σιγά – σιγά να αποκτά τους πρώτους πολιτιστικούς χώρους που τώρα εσείς η νέα γενιά θεωρείτε ως να κεκτημένο της πόλης. Θα πρέπει όμως να γνωρίζετε ότι όλα έγιναν συναντώντας μεγάλες δυσκολίες και παράλληλα υλοποιήθηκαν με πολύ αγάπη. Οι χώροι που αναφέρομαι είναι το Ωδείο, η Σχολή Χορού, τα Εικαστικά, η Πινακοθήκη και τόσα άλλα κτίρια που θα σου αφηγηθώ αργότερα πώς αποκτήθηκαν αυτά τα κτίρια, για να εξελίξουμε σιγά – σιγά την ιστορία μας. Από την άλλη μεριά, στα θέματα τα Πολεοδομικά, επισκέφθηκα τον πρόεδρο του Τεχνικού Επιμελητηρίου τότε, τον Βαγγέλη Κουρουπή, ο οποίος δεν ζει πια. Στη συνέχεια ήταν και Υπουργός επί

Κυβερνήσεων ΠΑΣΟΚ. Ο Κουρουπής, λοιπόν, με ρώτησε το σκοπό της επίσκεψής μου και του ζήτησα να μου πει τους δέκα καλύτερους πολεοδόμους της χώρας. Εννοείται ότι παραξενεύτηκε και μου ζήτησε περισσότερες διευκρινίσεις και ειδικά το λόγο που τους αναζητώ. Εγώ του απάντησα με ειλικρίνεια ότι θέλω να διαλέξω κάποιον για την πόλη μου. Τότε, η Καλαμάτα κατά τα $\frac{3}{4}$ της σημερινής ήταν αυθαίρετη. Ίσχυε το πολεοδομικό σχέδιο του 1905, το οποίο ήταν σπουδαίο και σύμφωνα με το οποίο είναι η κεντρική μας πόλη με τους ωραίους δρόμους και το ποτάμιο σύστημα, το οποίο είναι σύστημα της αρχαιότητας, από τους πολεοδόμους της αρχαιότητας. Στο κομμάτι της Παραλίας, η Δυτική Παραλία ήταν η πιο υποβαθμισμένη περιοχή της πόλης και στο βορρά, ανατολικά και δυτικά, ήταν όλες οι λαϊκές συνοικίες. Ήταν, δηλαδή, συνοικίες που είχαν φτιαχτεί από τη φτωχολογιά και ήταν αυθαίρετες οι συνοικίες αυτές, χωρίς σχέδιο. Να σου πω και κάτι που έχει πιο πολύ ανθρώπινη αξία. Ο Κουρουπής με ειρωνεύτηκε, ρωτώντας με επίμονα τι τους θέλω τους 10 καλύτερους πολεοδόμους. Τότε του εξομολογήθηκα ότι θέλω να έχω μια ματιά στρατηγική για την πόλη, για να γίνει σωστά. Με τα πολλά και αφού είδε ότι επιμένω, μου έδωσε μία λίστα με τους καλύτερους πολεοδόμους και τους συνάντησα όλους. Με δέχτηκαν όλοι πολύ ευγενικά, αλλά ένα από αυτούς, ο Γρηγόρης Διαμαντόπουλος με είχε πραγματικά συναρπάσει. Προφανώς, κι εκείνος είδε κάτι σε μένα. Να φανταστείς καθόμασταν και συζητούσαμε ολόκληρες μέρες επί ώρες. Τον ρώτησα τι αμοιβή θέλει για να έρθει να δουλέψει στην Καλαμάτα, όπως ρωτούσα όλους. Να σου πω βέβαια ότι όλοι με υποδέχτηκαν πολύ εγκάρδια και ευγενικά και μου πρότειναν πολύ χαμηλές αμοιβές. Ο Γρηγόρης, όμως, μου απάντησε ότι δεν ήθελε αμοιβή. Μου είχε πει θυμάμαι χαρακτηριστικά: "Αν τα μάτια σου μου λένε την αλήθεια, θα έρθω να δουλέψω δωρεάν, και η τιμωρία σου αν με κοροϊδεύεις, θα είναι μέσα σε 6 μήνες να φύγω". Αυτό ήταν ο Γρηγόρης. Ήρθε στην Καλαμάτα, τη μελέτησε, όχι πολεοδομικά, που γι' αυτόν ήταν υπόθεση λίγων ημερών, αλλά κοινωνιολογικά, φιλοσοφικά, υπαρξιακά. Δηλαδή, πήρε εκατοντάδες συνεντεύξεις με το μαγνητοφωνάκι του από ανυποψίαστους πολίτες. Έμπαινε στα καφενεία και μιλούσε για να δει πώς σκέφτεται ο κόσμος, ποια είναι η βιωματική ιστορία της πόλης. Αφού ολοκλήρωσε τις συνεντεύξεις του, μου είπε χαρακτηριστικά να πάμε να μου μάθει την πόλη, και με πήγε σε δέκα σημεία. Το πρώτο σημείο που με πήγε ήταν το παραλιακό μέτωπο, το οποίο απειλούταν. Υπήρχε μια μεγάλη πίεση για να γίνει ναυπηγοεπισκευαστικό κέντρο. Δηλαδή, αυτό που είναι σήμερα ο προλιμένας, αυτό το υπέροχο σημείο της πόλης μας, απειλούταν να γίνει ναυπηγοεπισκευαστική

μονάδα και να λειτουργεί συνοδευτικά του λιμανιού. Αυτή η απειλή προερχόταν από την τάση της εποχής για "ανάπτυξη" μέσω της αξιοποίησης των θαλάσσιων μετώπων. Αρκεί να σου πω ότι εκείνη την εποχή όλες οι πόλεις της χώρας και οι περισσότερες πόλεις του κόσμου, έχασαν το παραλιακό τους μέτωπο. Το έχει χάσει η Θεσσαλονίκη, το Λεκανοπέδιο, ο Βόλος, η Καβάλα. Η μόνη πόλη που κράτησε αναλλοίωτο το παραλιακό της μέτωπο είναι η Καλαμάτα. Αυτό, βέβαια, σε κάνει να προβληματίζεσαι λίγο, γιατί το θεωρείς αυτονόητο αλλά αυτό είναι ακόμα πολύ μεγάλο κεκτημένο για την πόλη. Το γεγονός ότι κολυμπάμε δίπλα στο λιμάνι με χαροποιεί ιδιαίτερα, γιατί σώθηκε αυτό το πράγμα. Ο Γρηγόρης μου είχε πει ότι αυτή είναι η σχέση της πόλης με το περιβάλλον και αυτό πρέπει σαν κόρη οφθαλμού να το κρατήσουμε. Υπ' όψιν ότι κάτω από τη Ναυαρίνου είχε οικοδομικά τετράγωνα για να γίνουν πολυκατοικίες, τα οποία καταργήθηκαν. Ήταν η πρώτη πράξη που κάναμε τότε εμείς στη Δημοτική Αρχή. Μετά με πήγε στο δεύτερο σημείο, στο Ιστορικό Κέντρο, στους Αγίους Αποστόλους. Εκεί το πολεοδομικό σχέδιο προέβλεπε πολυκατοικίες με 5 ορόφους. Μπορείς να φανταστείς σήμερα την περιοχή εκείνη με πενταόροφες πολυκατοικίες; Βέβαια, υπάρχουν 3 με 4 πενταόροφες πολυκατοικίες, οι οποίες, όμως, οικοδομήθηκαν πριν αναλάβω στη Δημοτική Αρχή. Αυτό ήταν το σχέδιο της πόλης, να έχει, δηλαδή, γεμίσει πενταόροφες πολυκατοικίες. Ο Γρηγόρης τότε μου είχε επισημάνει ότι αν γίνει αυτό πραγματικότητα θα χαθεί το ιστορικό κέντρο του τόπου κι έτσι θα χάσει η πόλη τη συνέχειά της. Και σε αυτό το ζήτημα έγινε μια μεγάλη αλλαγή, καθώς επιτρέπονταν οι διώροφες κατοικίες με κεραμοσκεπή και βλέπεις σήμερα το αποτέλεσμα της ατμόσφαιρας του Ιστορικού Κέντρου της πόλης. Με πήγε και σε άλλα σημεία και στο τέλος μου είχε επισημάνει ότι θέλει να αναλάβει και τα 10. Δεν συμβιβαζόταν με τα 9. Ήθελε και τα 10, διαφορετικά θα έφευγε από την πόλη. Εκεί αγκαλιαστήκαμε με το Γρηγόρη και μου είπε χαρακτηριστικά: "Αφού θα μείνω, θα σου πω ένα πράγμα και να το θυμάσαι. Ο Δήμαρχος είναι σύμμαχος μόνο με τα όνειρα της πόλης του. Αν θα γίνεις διαιτητής των μικροσυμφερόντων, μέσα σε μία εβδομάδα θα σε έχουν εξουδετερώσει τα ίδια τα συμφέροντα αυτά". Έτσι, λοιπόν, ξεκινήσαμε αυτή την όμορφη περιπέτεια με το Γρηγόρη και το Χατζιδάκι και τους συνεργάτες τους και αρχίσαμε να οικοδομούμε αυτό το όνειρο για την πόλη. Έτσι, άρχισαν σιγά – σιγά να ξετυλίγονται και όλα τα προγράμματα της πόλης αλλά και οι μεγάλες υποδομές. Η μεγαλύτερη, βέβαια, υποδομή από όλες είναι το γεγονός ότι η Καλαμάτα έγινε μια σύγχρονη πόλη πολεοδομικά με ένα πολύ μοντέρνο σχέδιο. Μειώθηκαν τα ύψη, τα οποία μέχρι τότε

έφταναν μέχρι και τους 6 ορόφους σε κάποιες περιοχές, ενώ τώρα το ανώτατο ύψος είναι οι τετραώροφες πολυκατοικίες. Με λίγα λόγια, μειώθηκαν οι όγκοι και πολλαπλασιάστηκε το πράσινο. Το πράσινο πολλαπλασιάστηκε με διάφορους τρόπους. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το Πάρκο των Σιδηροδρόμων, το οποίο μέχρι τότε ήταν δρόμος. Η Αριστομένους έφτανε μέχρι αρκετά χαμηλά, την παραλία και δίπλα ήταν οι γραμμές του ΟΣΕ. Το περίφημο Πάρκο των Σιδηροδρόμων έγινε μετά τη συνένωση της έκτασης που παραχώρησε ο ΟΣΕ στο Δήμο, με την έκταση που κατείχε ήδη ο Δήμος. Άλλο παράδειγμα είναι το ποτάμι, για το οποίο ο Δήμος ήταν σε δικαστικές διαμάχες για να αποκτηθεί. Όταν ήμουν μικρός, το ποτάμι ήταν μια μεγάλη κατάρα, καθώς φοβόμασταν για τις πλημμύρες που γίνονταν. Από μεγάλη κατάρα, όμως, μεταλλάχτηκε σε μεγάλη ευλογία, γιατί το ποτάμι αποτελεί ένα πνεύμονα και παράλληλα, έχει πολλές λειτουργικές χρήσεις, όπως το Parking αυτοκινήτων, η Λαϊκή Αγορά και οι διάφορες αθλητικές εγκαταστάσεις. Ταυτόχρονα, υλοποιούνταν και όλες οι μεγάλες υποδομές, όπως για παράδειγμα η αποχέτευση, το οδικό δίκτυο (η πόλη είχε περίπου 100km χωματόδρομους), το μοντέρνο σύστημα ύδρευσης και βεβαίως η μεγαλύτερη από όλες τις υποδομές, ήταν οι υποδομές για τον πολιτισμό. Καθώς όλα αυτά εξελίσσονται, έρχεται ο καταστροφικός σεισμός του 1986. Πριν το σεισμό, το 1985, περάσαμε μία πολύ μεγάλη κρίση, γιατί ενώ θέλαμε να υλοποιήσουμε όλες αυτές τις αλλαγές, υπήρχαν και πολύ μεγάλες αντιδράσεις τόσο εντός, όσο και εκτός της πόλης. Οι αντιδράσεις αυτές οφείλονταν στο γεγονός ότι για την ένταξη στο σχέδιο πόλης, κάποιος έπρεπε να πληρώσει εισφορά σε γη και σε χρήμα στο Δήμο, και αυτό είναι απόλυτα φυσικό καθώς η ιδιοκτησία που εντάσσεται στο σχέδιο πόλης παίρνει υπεραξία. Ο πολεοδομικός αυτός νόμος, ο Ν. 1327 του Κυρίτση, προέβλεπε ότι ο ιδιοκτήτης πρέπει να δώσει ένα μέρος της υπεραξίας που αποκτά με εισφορά σε γη και σε χρήμα. Στις μεγάλες ιδιοκτησίες με πάνω από 4 στρέμματα, η εισφορά ήταν 60%, γεγονός που είχε δυσαρεστήσει πάρα πολλούς πολίτες. Αυτοί οι πολίτες, λοιπόν, είχαν δημιουργήσει ένα πολύ δυναμικό σύλλογο, ο οποίος συνδέθηκε και με άλλους αντίστοιχους όμοιους συλλόγους σε όλα την Ελλάδα. Μια δραματική μέρα, λοιπόν, του 1985, ενώ αποφασίζαμε στο Δημοτικό Συμβούλιο για την επέκταση του σχεδίου και για τη μείωση των ορόφων στο Κέντρο της πόλης, εισέβαλλαν μέλη του συλλόγου αυτού ορμητικά μέσα στην αίθουσα, παρόλο που υπήρχαν ισχυρές αστυνομικές δυνάμεις αλλά και Εισαγγελέας. Έσπασαν τον αστυνομικό κλοιό και κατάφεραν και μπήκαν στην αίθουσα του Δημοτικού Συμβουλίου και παραλίγο να μας σκοτώσουν. Εκείνη η μέρα ήταν κρίσιμη για την

πόλη μας γιατί κέρδισε μία μάχη. Ανεξάρτητα από αυτή τη μάχη, η Καλαμάτα θα ήταν πολύ διαφορετική από αυτό που είναι τώρα. Το μεγαλύτερο κεκτημένο της Καλαμάτας είναι ότι είναι η πόλη με το πιο σύγχρονο, πιο μοντέρνο και πιο ανθρώπινο πολεοδομικό σχέδιο από όλες τις πόλεις της χώρας μας και μεταξύ πολλών πόλεων παγκοσμίως. Αν θα έκανε κανείς μια αξιολόγηση για το πολεοδομικό σχέδιο της Καλαμάτας, είναι από τα πράγματα που οι πολίτες σήμερα ζουν αλλά δεν μπορούν να αντιληφθούν τη συγκριτική αξιολόγηση που σου κάνω, σε πόσο δηλαδή υψηλό επίπεδο βρίσκεται η πόλη. Στους σεισμούς, λοιπόν, της Καλαμάτας, αντιλαμβάνεσαι ότι η κατάσταση ήταν τεταμένη. Ο Γρηγόρης ήρθε στην Καλαμάτα χωρίς να συνεννοηθούμε και ζήτησε να με δει για να μου πει κάτι πολύ σημαντικό. Φαντάζεσαι τι γινόταν εκείνο το βράδυ. Με βρήκε και πήγαμε στο στρατηγείο του σεισμού που είχαμε δημιουργήσει στο Αναψυκτήριο γιατί όλα τα άλλα δημόσια κτίρια είτε είχαν πέσει, είτε είχαν υποστεί πολύ μεγάλες ζημιές. Εκεί, λοιπόν, πήγαμε και με δάκρυα στα μάτια μου είπε να μην αφήσω να μας πάρουν την πόλη, καθώς η πολιτεία δεν είχε κάποια σαφή επίσημη πολιτική για τις φυσικές καταστροφές, αλλά παρείχε μόνο σεισμοδάνεια. Αυτό το ονόμαζε ανασυγκρότηση του εθνικιστικού πλούτου. Ο Γρηγόρης μέσα σε όλη τη βοήθεια που μου παρείχε και τεχνική, αλλά και ψυχολογική, μου είπε χαρακτηριστικά ότι ο σεισμός δεν πλήττει τα κτίρια αλλά τους ανθρώπους. Οι άνθρωποι έχουν ανάγκες οικονομικές, κοινωνικές, πολιτιστικές. Αν δεν αναπτυχθούν οι άνθρωποι, δεν μπορεί να αναταχθεί η πόλη. Όλα αυτά που μου είπε εκείνη την περίοδο, τα έκανε πρόγραμμα, ένα σπουδαίο πολεοδομικό πρόγραμμα για την ανασυγκρότηση της Καλαμάτας με όλες αυτές τις πτυχές που περιέγραφα. Το πρόγραμμα αυτό υιοθετήθηκε αυτούσιο από την τότε ΕΟΚ (ήταν σαν τα σημερινά Κοινοτικά Προγράμματα ΕΣΠΑ), το οποίο είχε σχεδιάσει ο Γρηγόρης, μαζί με τον Γιώργο Γεννηματά, ο οποίος ήταν Υπουργός Υγείας τότε. Και ο Αντώνης Σαμαράς είχε βοηθήσει τότε πάρα πολύ. Εγώ, τότε, είχα δύο σπουδαία στηρίγματα και από την Κυβέρνηση και από την Αξιωματική Αντιπολίτευση. Και ο χώρος της Αριστεράς συμμετείχε ενεργά στη μειοψηφία του Δήμου. Ήμασταν, δηλαδή, όλες οι πολιτικές δυνάμεις ενωμένες και λειτουργήσαμε με ομοψυχία για την ανασυγκρότηση της πόλης. Όλοι μαζί στοιχηθήκαμε πίσω από ένα σχέδιο οραματικό, το οποίο είναι η σημερινή Καλαμάτα. Σε γενικές γραμμές, η Καλαμάτα φαινομενικά υπέστη βλάβες, ενώ στην πραγματικότητα αναδύθηκε. Οι Καλαματιανοί τότε είχαν βγάλει και ένα σλόγκαν "Σεισμός – Σωσμός". Ο σεισμός, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι ίσως να ήταν και κάτι ευεργετικό για την πόλη. Έτσι, λοιπόν, πορεύτηκε η πόλη μετά και

έχει τη σημερινή εικόνα. Έκτοτε και δίπλα στα προγράμματα που χρηματοδοτήθηκαν δεν ήταν μόνο τα προγράμματα της πόλης. Χρηματοδοτήθηκε και το αεροδρόμιο της Καλαμάτας, ο αυτοκινητόδρομος πήρε ένα σημαντικό κονδύλιο από τα κονδύλια του σεισμού, αλλά και το Νοσοκομείο, του οποίου ένα μέρος ήταν και από διάφορες εισφορές που έδωσαν οι Ελληνοαμερικάνοι. Είχε γίνει μια σπουδαία καμπάνια στην Αμερική από τον Υπουργό τότε Φιλλιπόπουλο. Βέβαια, βοήθησε και ο προϋπολογισμός αλλά και οι Ευρωπαϊκές Χρηματοδοτήσεις. Όλα αυτά αφορούν το καινούργιο νοσοκομείο της Καλαμάτας. Σημαντική ήταν επίσης και η μεταφορά του Στρατοπέδου, το οποίο βρισκόταν εκεί που στεγάζεται σήμερα το Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου. Έκτοτε εφαρμόζεται αυτό το πολεοδομικό σχέδιο, το οποίο αποτελεί προίκα για την πόλη και προβλέπει πολύ μεγάλα πράγματα, τα οποία, όμως, απαιτούν βάθος χρόνου για να υλοποιηθούν. Οι Δημοτικές Αρχές μετά από εμένα, ασχολήθηκαν και ασχολούνται μέχρι και σήμερα πολύ σοβαρά με αυτό. Ενδεικτικά θα σου αναφέρω ότι ο Χρήστος Μαλαπάνης ασχολήθηκε με το Ιστορικό Κέντρο της Καλαμάτας υλοποιώντας τις προβλεπόμενες παρεμβάσεις. Ο Παναγής Κουμάντος ασχολήθηκε με τον Σχολικό Εξοπλισμό, ο οποίος έκανε σπουδαία δουλειά σε αυτό το κομμάτι. Ακόμα, συνδέεται το όνομά του και με το πεζοδρόμιο της παραλιακής οδού Ναυαρίνου. Ο Γιώργος Κουτσούλης έδωσε μεγάλη ώθηση στα πολιτιστικά και στις διανοίξεις δρόμων, όπως για παράδειγμα τη διάνοιξη της οδού Κρήτης. Ο Παναγιώτης Νίκας, μέχρι σήμερα, κάνει σπουδαία δουλειά επίσης, καθώς τα έργα που υλοποιεί προβλέπονται στο τότε πολεοδομικό σχέδιο π.χ. πεζοδρόμηση της οδού Αριστομένων, που θεωρώ ότι είναι ένα πολύ σημαντικό έργο. Τώρα, γνωρίζω ότι έχει σχέδια και φιλοδοξίες να ασχοληθεί με το παραλιακό μέτωπο, το οποίο και θέλει να εντάξει στο νέο ΕΣΠΑ. Επίσης σημαντικά έργα είναι ο ποδηλατόδρομος, η εικόνα του κέντρου που έχει αναβαθμιστεί πολύ κ.ά. Η Καλαμάτα είναι τυχερή γιατί είχε μία αλυσίδα καλών Δημάρχων και με σπουδαίο έργο. Σου έδωσα την εξελεγκτική πορεία και αν θα με ρωτούσες για το σήμερα, θα σου απαντούσα ότι η πόλη πρέπει να αξιοποιήσει τα νέα δεδομένα που υπάρχουν.

Ερώτηση 2: Ποια ήταν η εξέλιξη της Καλαμάτας μετά την ανοικοδόμησή της από το σεισμό;

Χάρη στο πρόγραμμα που σου περιέγραψα, η Καλαμάτα μπόρεσε όχι μόνο να ανασυγκροτηθεί μετά το σεισμό, αλλά να αποκτήσει και τη δυναμική μιας ωραίας πόλης αλλά και μιας πόλης που έχει όλα τα εχέγγυα να κερδίσει το μέλλον της. Μάλιστα, αυτή η δουλειά για την πολεοδομική ανασυγκρότηση μετά τους σεισμούς, βραβεύτηκε από την Ένωση Ευρωπαϊών Πολεοδόμων, ως πρωτότυπη και ανθρωποκεντρική προσέγγιση στην ανασυγκρότησή της. Δεν είναι μονάχα ότι απέκτησε ένα σπουδαίο Πολεοδομικό σχέδιο η Καλαμάτα, δεν είναι μονάχα ότι απέκτησε σπουδαίες υποδομές, είναι ότι μπήκαν οι βάσεις για τη Νέα Καλαμάτα και ο κόσμος 2 με 3 μόλις χρόνια μετά το σεισμό άρχισε με αισιοδοξία πια να βλέπει την καινούργια του πόλη πώς εξελίσσεται. Και σήμερα, βέβαια, βλέπουμε και αντιλαμβανόμαστε το αποτέλεσμα. Βεβαίως σήμερα έχει διαδραματίσει σπουδαίο ρόλο και ένα σημαντικό γεγονός που δεν είναι άλλο από την ολοκλήρωση του αυτοκινητόδρομου Αθήνας – Κορίνθου – Καλαμάτας. Αυτό αποτελεί και έναν από τους παράγοντες που η Καλαμάτα έχει γίνει πια ένας σημαντικός τουριστικός προορισμός. Άκουγα πριν από λίγες μέρες κάποιους μεγάλους τουριστικούς επιχειρηματίες που έλεγαν ότι ενώ δεν ήταν στο χάρτη π.χ. του μαθητικού τουρισμού, τα παιδιά, δηλαδή, που πηγαίνουν εκδρομές, τώρα είναι μέσα στην πρώτη δεκάδα των ελληνικών πόλεων των προτιμήσεών τους. Σου λέω τώρα ένα μικρό παράδειγμα, το οποίο το αντιλαμβανόμαστε σχεδόν καθημερινά. Η πόλη πια δεν έχει κερδίσει μόνο τους πολίτες της αλλά έχει γίνει πολύ ελκυστική και για τους επισκέπτες. Σημασία έχει από εδώ και μπρος να γίνει ένας μεγάλος διεθνής τουριστικός προορισμός.

Ερώτηση 3: Στον τουριστικό και τον αγροτικό τομέα, είναι συνεχόμενη η εξέλιξη της Καλαμάτας; Επηρεάζει ο ένα τομέας τον άλλον;

Τόσο η Καλαμάτα, όσο και η Μεσσηνία ολόκληρη στηρίχτηκαν για τη σύγχρονη ανάπτυξή τους σε αυτά τα δύο θεμέλια που πολύ ωραία τα έθεσες. Το ένα θεμέλιο είναι ο πρωτογενής τομέας και το άλλο είναι ο πολιτιστικός τουρισμός. Σιγά – σιγά αυτά τα πράγματα κερδίζουν ολοένα και περισσότερους ανθρώπους της γενιάς σου, δηλαδή εισβάλλουν νέα παιδιά και υπηρετούν αυτή την ωραία προοπτική. Βλέπουμε, δηλαδή, η Καλαμάτα να αποκτά ένα εισόδημα από τη σύζευξη αυτών των δύο θεμελίων που σου περιέγραψα. Από τον πρωτογενή τομέα βλέπουμε εξαιρετικές πρωτοβουλίες. Θα σου φέρω δύο παραδείγματα από παιδιά κοντά στην ηλικία σου,

που μπορεί να είχαν ξεκινήσει την επιχειρηματική δραστηριότητα οι γονείς τους, αλλά αυτά τη συνεχίζουν. Το ένα είναι η Οινομεσσηνιακή, που είναι η οικογένεια Ξυγκώρου και ο νεαρός Ξυγκώρος συνεχίζει με καλπάζοντα τρόπο. Ένα άλλο παράδειγμα είναι η επιχείρηση Παπαδημητρίου, όπου τώρα συνεχίζει την επιχείρηση η τρίτη κατά σειρά γενιά της οικογένειας. Εγώ γνώρισα και τον παππού, τον κ. Χρήστο και τον Κώστα που είμαστε συνομήλικοι και τώρα είναι ο νεαρός Χρήστος που κάνει θαύματα. Βεβαίως, είναι αυτονόητο να μιλήσουμε για τον Καρέλια που είναι από τις σημαντικότερες, τις πιο υγιείς και τις πιο ανθρωποκεντρικές καπνοβιομηχανίες και βιομηχανίες γενικότερα στην πατρίδα μας, που ακόμα και μέσα σε συνθήκες κρίσης σημειώνουν αυξήσεις. Σε όλη τη Μεσσηνία έχουμε εξαιρετικές επιδόσεις στον πρωτογενή τομέα αλλά έχουμε και εκπληκτικές τουριστικές μονάδες, με κορυφαία, βεβαίως, το Costa Navarino. Δίπλα σε αυτά έχουμε μια έξαρση στις υποδομές τις αρχαιολογικές, με κορυφαία την περίπτωση της Αρχαίας Μεσσήνης. Η Αρχαία Μεσσήνη αναδεικνύεται κυρίως μέσω του Πέτρου Θέμελη, αυτού του σπουδαίου Καθηγητή, ο οποίος κάνει εξαιρετική δουλειά. Η Αρχαία Μεσσήνη να ξέρεις είναι η καλύτερα σωζόμενη πόλη της Ελληνιστικής Περιόδου παγκοσμίως και πολύ σύντομα θα γίνει ένας τεράστιος τουριστικός προορισμός σε συνδυασμό βεβαίως με την Καλαμάτα. Όλα αυτά, λοιπόν, που σου περιγράφω πρέπει να συνδεθούν μεταξύ τους μέσα από ένα Ενιαίο Πρόγραμμα, το οποίο θα περιλαμβάνει τα θεμέλια που εσύ ανέφερες, δηλαδή τον πρωτογενή τομέα και τον πολιτιστικό τουρισμό. Η Καλαμάτα έχει να ζήσει μέρες λαμπρής δόξας μελλοντικά, αν οι πολίτες και οι αρχές της διαχειριστούν με σοφία και εξωστρέφεια αυτή τη μεγάλη προίκα που έχει.

Ερώτηση 4: Ποια θεωρείτε ότι είναι η λειτουργικότητα της Καλαμάτας να έλκει τουρίστες, τόσο από την εγχώρια, όσο και από τη διεθνή αγορά;

Νομίζω ότι η Καλαμάτα την εγχώρια αγορά την έχει κατακτήσει ήδη σε μεγάλο βαθμό. Το στοίχημα το μεγάλο είναι οι τουρίστες από όλο τον κόσμο. Για να γίνει όμως αυτό και για να έχουμε τουρισμό όλο το χρόνο στην Καλαμάτα, έχουμε ένα μεγάλο πλεονέκτημα. Έχουμε το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού και το Νέο Μέγαρο Χορού. Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού αποτελεί brand και είναι γνωστό σε ολόκληρο τον κόσμο, όπως βεβαίως είναι και οι ελιές Καλαμών αλλά και το λάδι Καλαμάτας.

Αυτά, λοιπόν, τα 2 brands πρέπει να τα συνδέσουμε σε ένα ενιαίο πρόγραμμα πολιτιστικού τουρισμού. Αυτή την πρόταση την έκανα πριν από ένα μήνα στο Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου που ήμουν καλεσμένος. Με το καινούργιο ΕΣΠΑ μπορεί να γίνει μια πρόταση πολιτιστικού τουρισμού. Θα έχει ως επίκεντρο το Διεθνές Κέντρο Χορού. Φαντάσου ότι η Καλαμάτα είναι καταγεγραμμένη μέσα στα 5 σημαντικότερα πράγματα που γίνονται στον κόσμο στο χώρο του χορού, γιατί έχει καταγραφεί ως η πόλη που υποδέχεται τα νέα ρεύματα χορού, τα νέα εκκολαπτόμενα ρεύματα που στη συνέχεια διαπρέπουν στο παγκόσμιο στερέωμα. Συνεπώς, μια τέτοια σύζευξη, δηλαδή, του σύγχρονου πολιτισμού, του Φεστιβάλ Χορού που έχει η Καλαμάτα, αν συνδεθεί με τις πλούσιες υποδομές της, καθώς και με τον πρωτογενή τομέα και τις μικρομεσαίες Επιχειρήσεις, μπορεί να γίνει ένα πραγματικό θαύμα για τη ν πόλη μας.

Ερώτηση 5: Οι τουρίστες ενδιαφέρονται να μάθουν για τον αγροτικό τομέα της Μεσσηνίας;

Το ενδιαφέρον τους θεωρώ ότι είναι έντονο. Θα σου πω για ένα πρόγραμμα που συνάντησα τυχαία, ένα πρόγραμμα Αγροτικού Τουρισμού ή Αγροτουρισμού, όπως λέγεται. Εγώ τα τελευταία χρόνια, όταν έρχομαι στην Καλαμάτα, μένω στη Μάνω και συγκεκριμένα στον Άγιο Νικόλαο. Το Νοέμβριο, λοιπόν, που πήγα στο ελαιотριβείο, καθώς έχουμε λίγες ρίζες ελιές, συνάντησα μια μεγάλη ομάδα Ευρωπαίων Πολιτών (2 τουριστικά λεωφορεία), οι οποίοι είχαν έρθει και ήθελαν να γνωρίσουν βιωματικά το φαινόμενο συλλογής της ελιάς. Δηλαδή, είχαν έρθει σκέψου το Νοέμβριο, εκτός τουριστικής, με τα μέχρι τώρα δεδομένα, σεζόν, διέμεναν σε κανονικά καταλύματα και πήγαιναν και δούλευαν στα χωράφια. Δεν ήθελαν μόνο να παρατηρούν, αλλά ήθελαν να δουλεύουν κιόλας για να το ζήσουν. Αυτό είναι ένα μικρό παράδειγμα για το πόσες δυνατότητες έχει η πατρίδα μας και πώς πρέπει η έγνοια μας από εδώ και μπρος να είναι να δώσουμε ποιοτικά χαρακτηριστικά στη δυναμική που έχει ήδη αποκτήσει το τουριστικό προϊόν της πόλης μας. Αυτά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά για μένα είναι η διεύρυνση του χρονικού ορίζοντα της τουριστικής περιόδου για όλο το χρόνο και όσο το δυνατόν η καλύτερη λειτουργική σύνδεση όλων των παραγωγικών τομέων της πόλης μας και του νομού μας και του πρωτογενούς τομέα και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και του πολιτιστικού τουρισμού.

Ερώτηση 6: Θα χαρακτηρίζατε την Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Η κατά τη γνώμη σας αυτά σχετίζονται μεταξύ τους; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και την αγροτική εκμετάλλευση;

Η Καλαμάτα σε επίπεδο πόλης και όχι νομού, έχει ένα περιορισμένο γεωγραφικό ορίζοντα. Πιο πολύ κυριαρχεί το κομμάτι το αστικό και λιγότερο το κομμάτι το αγροτικό. Παρ' όλα αυτά, αυτό το αγροτικό κομμάτι που έχει είναι πάρα πολύ δυναμικό. Θα έλεγα, λοιπόν, ότι η Καλαμάτα, αν τις έβαζα ένα πρόσημο, είναι η πόλη της ποιότητας και του πολιτισμού. Όλα στην Καλαμάτα προσδιορίζονται από ποιότητα και έχουν μια πολιτιστική χροιά. Και ο πρωτογενής τομέας, και η ίδια η πόλη και η συμπεριφορά των κατοίκων και οι δυνατότητες που έχει για την ανάπτυξη του τουρισμού και στο χώρο των αρχαιολογικών μνημείων. Μη ξεχνάς ότι η Καλαμάτα από μόνη της είναι ένα μουσείο γιατί έχει σώσει τα νεοκλασικά κτίριά της. Ελάχιστες πόλεις κατάφεραν να τα διατηρήσουν. Παράδειγμα, στην οδό Αριστομένους, από την πλατεία και πάνω σώζονται σχεδόν όλα τα νεοκλασικά όπως ήταν τον καιρό που έγιναν. Αυτό είναι ένα πολύ μεγάλο κεκτημένο. Για το νομό, όμως, θα έλεγα ότι αυτοί οι δύο αναπτυξιακοί άξονες, ο πρωτογενής τομέας και ο πολιτιστικός τουρισμός είναι σε μια απόλυτη ισορροπία και σε μια απόλυτη συνεργασία, η οποία μέχρι τώρα είναι βιωματική και πρέπει να γίνει επιστημονική και λειτουργική. Πρέπει, δηλαδή, η πολιτεία και οι θεσμοί της να συνδέσουν πολύ πιο δυναμικά αυτούς τους δύο κλάδους. Είχα γράψει ένα άρθρο πριν 2 με 3 χρόνια, πώς ονειρεύομαι τη Νέα Καλαμάτα. Αυτό που περιέγραφα έχει να κάνει με το δυτικό μέτωπο της Καλαμάτας που είναι άγνωστο (προς τον Πάμισο, προς τη Μεσσήνη), εκεί που σήμερα είναι οι δυναμικές καλλιέργειες, πατάτες και φιστίκια ως επί το πλείστον. Εκεί, λοιπόν, προβλέπεται να γίνει ένα δρόμος σε βάθος 600 μέτρων από τη θάλασσα που θα συνδέει την Καλαμάτα με τη Μεσσήνη και το Πεταλίδι και στη συνέχεια με την Κορώνη. Η πρόταση που είχαν κάνει είναι κάτω από το δρόμο, η λωρίδα αυτή των 600 μέτρων, να πολεοδομηθεί και να πολεοδομηθεί με όρους συνοικολογικούς, δηλαδή να γίνουν βιοκλιματικά κτίρια προκειμένου το ανατολικό μέτωπο της Καλαμάτας που είναι 3km να συνδεθεί με το δυτικό μέτωπο και να αποκτήσει η πόλη άλλα 3km παραλία δηλαδή. Αυτό είναι μια απλή κίνηση που σε στοιχίζει τίποτα. Ακόμα, πάνω από το δρόμο να γίνει ένας οικολογικός κήπος, προκειμένου αυτό που λες εσύ να γίνει πράξη. Φαντάσου, δηλαδή, όλο το κομμάτι

πάνω από το δρόμο μέχρι τη Μεσσήνη και μέχρι το ΤΕΙ, όλος αυτός ο χώρος που είναι ανεκμετάλλευτος τώρα, να είναι ένας μεγάλος οικολογικός κήπος. Τα παλιότερα χρόνια, το κάθε σπίτι της πόλης είχε το δικό του κήπο, όμως λόγω της αστικοποίησης των έχασε. Μέσω αυτής της πρότασής μου θα τον επανακτήσει μέσα από ένα συλλογικό μεγάλο κήπο όπου θα καλλιεργούνται βιολογικά προϊόντα. Εμένα αυτό είναι το όνειρό μου για τη μελλοντική Καλαμάτα, δηλαδή ένας ανεκμετάλλευτος ζωτικός χώρος που είναι τώρα, να εκμεταλλευτεί και να επεκταθεί η ίδια η πόλη και παράλληλα να παραλάβει αυτές τις πιέσεις που θα της ασκηθούν μελλοντικά με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

2. Ζαγάκος Ανδρέας – Πρόεδρος του συλλόγου Ιδιοκτητών Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος

ΖΑΓΑΚΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ

*Πρόεδρος του συλλόγου Ιδιοκτητών Καταστημάτων Υγειονομικού Ενδιαφέροντος,
Εμπνευστής του Σχολείου Τουρισμού Καλαμάτας, Ιδιοκτήτης του παραδοσιακού
καφέ – μεζεδοπωλείου “...στο κύμα”*

Ερώτηση 1: Ποια είναι η εξέλιξη του τουρισμού από το 1990 – 2000 και από το 2000 ανά πενταετία μέχρι σήμερα;

Όλες αυτές τις πενταετίες και δεκαετίες είναι συνεχώς αυξανόμενη η τουριστική τάση. Σε αυτό, βέβαια, έχουν συμβάλει σημαντικά η Costa Navarino και η ανάπτυξη του αερολιμένα. Ο Διεθνής εισαγόμενος τουρισμός γνωρίζει αλματώδη αύξηση. Πάντα, βέβαια, υπήρχαν στον τουριστικό χάρτη οι “κλασσικές”, θα έλεγα, περιοχές της Μεσσηνίας όπως η Μάνη, η Κορώνη και η Μεθώνη, οι οποίες προσέλκυαν ξένο τουρισμό, στις οποίες όμως τώρα έχει αυξηθεί. Το ζητούμενο τώρα πια είναι η αύξηση της χρονικής περιόδου, δηλαδή της χρονικής διάρκειας της τουριστικής σεζόν. Ο τουρισμός στην περιοχή ξεκινά το Μάιο μήνα και ολοκληρώνεται τις αρχές του Οκτώβρη περίπου. Οι κλιματολογικές συνθήκες της περιοχής επιτρέπουν, αν όχι 12 μήνες τουρισμό, που θα ήταν το ιδανικό, τουλάχιστον από το Μάρτιο μέχρι και το Νοέμβριο. Δηλαδή, να υπάρχει μικρότερο χρονικό διάστημα μη τουριστικής κίνησης,

γεγονός που σηματοδοτεί την αύξηση της απασχόλησης και των χρηματικών εισροών λόγω τουρισμού. Το γενικό συμπέρασμα που θα μπορούσα να εκφράσω είναι ότι ο τουρισμός της Καλαμάτας ολοένα και αυξάνεται, παρουσιάζοντας συνεχώς αυξητική τάση. Η Καλαμάτα αποτελεί πια έναν προορισμό ακόμα και για Σαββατοκύριακο ή για τριήμερο, τα γνωστά City Breaks, κυρίως από την Αθήνα, λόγω της αμεσότητας που προσφέρει ο νέος εθνικός δρόμος.

Ερώτηση 2: Θα χαρακτηρίζατε την Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και την αγροτική εκμετάλλευση;

Η τουριστική ανάπτυξη είναι μονόδρομος αυτή τη στιγμή. Βέβαια, σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αποκοπεί από την αγροτική ανάπτυξη και την αγροτική παραγωγή. Θα πρέπει να υπάρχει μια ισόρροπη ανάπτυξη και των δύο στοιχείων γιατί το ένα εξαρτάται από το άλλο και κυρίως ο τουρισμός εξαρτάται από την αγροτική παραγωγή. Ο επισκέπτης που έρχεται στη Μεσσηνία και την Καλαμάτα είναι κατά το 40% γαστροτουρίστας. Αυτό σημαίνει ότι είναι ένας επισκέπτης που θέλει να δει τις γεύσεις του τόπου εκτός από τα αρχαία, τη θάλασσα και τον ήλιο, τα οποία είναι δεδομένα και πολύ γνωστά. Ο επισκέπτης θέλει να γευτεί, να δει προϊόντα του τόπου, να αγοράσει, να καταναλώσει στα εστιατόρια, στα μεζεδοπωλεία, στα ξενοδοχεία προϊόντα του τόπου, τα οποία σαφώς πρέπει να υπάρχουν και μάλιστα επειδή δεν είναι, ας μου επιτραπεί η έκφραση του όρου, "χαζοτουρίστες" αυτοί που έρχονται, πρέπει να αποδεικνύεται ότι υπάρχουν κιόλας. Ένα ολοκληρωμένο κομμάτι γαστρονομικού τουρισμού έχει να κάνει με επισκέψεις σε χώρους παραγωγής, δηλαδή να πάει σε ένα ελαιοπερίβολο, να δει πως γίνεται η ελαιοσυγκομιδή, να πάει σε ένα ελαιοτριβείο, σε ένα αμπέλι να δει τον τρύγο, να πάει σε ένα οινοποιείο να δει την οινοποίηση ή να πάει σε ένα μπουστάρι να δει τα φρέσκα λαχανικά της Μεσσηνίας, τα οπωροκηπευτικά, που είναι ένα κομμάτι στα οποίο δεν δίνουμε πολύ μεγάλη σημασία αλλά είναι πολύ σημαντικά. Δεν είναι μόνο το λάδι και η ελιά ναυαρχίδες των αγροτικών προϊόντων, ή το κρασί και το αμπέλι αλλά είναι και τα οπωροκηπευτικά, τα οποία είναι πλούσια στον τόπο μας, θρεπτικά και σε πολύ καλές τιμές. Έτσι, λοιπόν, η σχέση πρέπει να είναι ισότιμη. Προσωπική μου άποψη, η πρωτογενής παραγωγή, ο αγροτικός τομέας και η τυποποίηση των προϊόντων θα πρέπει να έχουν

τον πρώτο λόγο και μέσα από την ανάπτυξη αυτών να ακολουθεί ο τουρισμός και η επισκεψιμότητα και μάλιστα με πιλότο την αγροτική παραγωγή, εξαιρώντας πάλι τις αρχαιότητες και το φυσικό περιβάλλον που είναι δεδομένα σε όλη την Ελλάδα. Με προτεραιότητα, λοιπόν, την αγροτική παραγωγή της Μεσσηνίας, θα πρέπει να χαραχτεί η τουριστική πολιτική του τόπου για τα επόμενα χρόνια.

Ερώτηση 3: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 ανά πενταετία μέχρι σήμερα;

Η δεκαετία 1990 – 2000 έχει να κάνει με την ανασυγκρότηση της Καλαμάτας μετά το μεγάλο σεισμό του 1986. Το κυρίαρχο των δέκα αυτών ετών ήταν οι οικοδομικές εργασίες κυρίως και οι υποδομές που έγιναν για να γίνει μια σύγχρονη ευρωπαϊκή πόλη. Ενδεικτικά παραδείγματα αποτελούν η Κεντρική Αποχέτευση, ο Βιολογικός καθαρισμός, η αντικατάσταση μεγάλου μέρους της οδοποιίας με καινούργιους δρόμους και ο κτιριακός ιστός της πόλης, ο οποίος όποιος δεν είχε καταρρεύσει, θωρακίστηκε αντισεισμικά και ο υπόλοιπος που φτιάχτηκε, κατασκευάστηκε με τέτοιες προδιαγραφές, έτσι ώστε σε μια πιθανή μελλοντική καταστροφή να αντέξει περισσότερο. Από την άποψη των υποδομών, λοιπόν, η πόλη τη δεκαετία αυτή αναλώθηκε σε αυτή τη λογική. Παράλληλα, όμως, έτρεξε και η μεγάλη διαδικασία εξέλιξης της Καλαμάτας, της μετάλλαξής της σε μία πόλη πολιτισμού. Δημιουργήθηκαν οι Πολιτιστικές δομές της πόλης (δημιουργήθηκαν τα τέλη της δεκαετίας του '80 αλλά γιγαντώθηκαν τη δεκαετία του '90. Η ΔΕΠΑΚ, η σημερινή Φάρις, έγινε πρότυπο για όλη την Ελλάδα. Ακόμα, στις πολιτιστικές δομές υπάρχει το Δημοτικό Θέατρο Καλαμάτας με σχολές που μπορούν τα παιδιά της πόλης να φοιτούν Καλές Τέχνες, εικαστικά, χορό και μουσική, τα οποία τότε πήραν τη μορφή τους και συνεχίζουν ακόμα και σήμερα, παρά τα όποια προβλήματα των ημερών. Θεωρώ ότι η δεκαετία του 1990 – 2000 για την Καλαμάτα χαρακτηρίζεται από δύο παράλληλους άξονες, ο ένας αφορά την ανοικοδόμηση της πόλης με τις σημερινές κτιριακές δομές και υποδομές και κυρίαρχα ο άλλος άξονας που αφορά την πολιτιστική ανάπτυξη, την ανθρωποκεντρική στροφή της πόλης. Η Καλαμάτα, δηλαδή, άρχισε να στρέφεται στους ανθρώπους και τις δημιουργίες τους μέσα από τον πολιτισμό. Το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού, το οποίο ξεκίνησε το 1995, έχει δώσει έναν εξωστρεφή χαρακτήρα στην πόλη. Σε σχέση με τον πολιτισμό, αποτελεί ένα

γεγονός που αναγνωρίζεται από όλο τον κόσμο πια. Μετά το 2000, ανά πενταετία δεν θεωρώ ότι είχαμε τρομερές αλλαγές. Το 2000 – 2005 ήταν μια πενταετία με έντονη οικονομική ευμάρεια και υπήρχε η δυνατότητα να γίνονται μεγαλεπήβολα πράγματα και σε θέματα υποδομών. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το Μέγαρο Χορού, το οποίο παρόλο που ολοκληρώθηκε η κατασκευή του, δεν έχει βρεθεί ακόμα τρόπος να λειτουργεί. Παράλληλα, όμως, ο περιαστικός χώρος της Καλαμάτας συνέχισε να είναι αγροτικός. Δηλαδή, σε κοντινή απόσταση από το κέντρο της πόλης υπάρχουν πατατοχώραφα, χωράφια με καλαματιανά φιστίκια, τις Αραχίδες, ελαιώνες και ελαιοκαλλιέργειες, γεγονός που σηματοδοτεί την παράλληλη ανάπτυξη του αστικού κέντρου της πόλης και της αγροτικής παραγωγής, η οποία παραμένει τόσο στις παρυφές της πόλης, όσο και έξω από αυτή. Την πενταετία 2005 – 2010 αρχίζει να αναπτύσσεται και ο τουρισμός της πόλης. Μέχρι τότε στην Καλαμάτα είχαμε εσωτερικό τουρισμό, δηλαδή Έλληνες και Καλαματιανούς που ζουν στην Αθήνα και σε άλλες μακρινές μεγαλουπόλεις και οι οποίοι κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, συνήθως, επισκέπτονταν τη γενέτειρα για το μήνα της καλοκαιρινής άδειας. Η ολοκλήρωση του εθνικού δρόμου στα τέλη της δεκαετίας και η ίδρυση της Costa Navarino, το 2010, συνέβαλαν καθοριστικά στην τουριστική βιομηχανία της πόλης. Άρχισε η Καλαμάτα να αναγνωρίζεται ως τουριστικός προορισμός. Ακόμα, το Αεροδρόμιο βοήθησε πολύ και αυτό στην τουριστική ανάπτυξη του τόπου, καθώς παρέχει τη δυνατότητα σύνδεσης της πόλης με άλλες Ευρωπαϊκές, και όχι μόνο. Από το 2005 – 2010, ήταν η πενταετία που ξεκίνησε η οικονομική ύφεση, αλλά για την Καλαμάτα ξεκίνησε η ραγδαία τουριστική προβολή και ανάπτυξη. Πάντα βέβαια συνεχίζει να υπάρχει με τη δική της δυναμική η αγροτική παραγωγή. Η τελευταία εξεταζόμενη πενταετία, 2010 – 2015, είναι η πενταετία της κρίσης, κατά την οποία η περιοχή βιώνει την κρίση αλλά σε χαμηλότερο επίπεδο συγκριτικά με άλλα αστικά κέντρα. Συνεχίζει να προσπαθεί να διαχειριστεί την κρίση, δηλαδή, και συνάμα να αναπτυχθεί μέσω κυρίως του τουριστικού κλάδου. Μετά το 2012, αρχίζει να γίνεται αντιληπτό ότι οι επισκέπτες που έρχονται στην Καλαμάτα και τη Μεσσηνία γενικότερα, εκτιμούν πολύ τα προϊόντα της περιοχής. Ο γαστρονομικός τουρισμός γνωρίζει συνεχή άνθηση και γίνεται αντιληπτό πιο πολύ από κάθε άλλη περίοδο ότι ένα πολύ σημαντικό στοιχείο που μπορεί να προωθηθεί μαζί με τον τουρισμό και να τραβήξει και τουρισμό είναι η αγροτική παραγωγή. Βέβαια, η πτώση που υφίσταται τις τελευταίες δεκαετίες η αγροτική παραγωγή σε ολόκληρη τη χώρα, δημιουργεί προβλήματα. Υπάρχει έλλειψη από ελιά Καλαμών, σύκα Καλαμάτας και έχει σχεδόν

εξαφανιστεί η μαύρη σταφίδα η Καλαματιανή. Ταυτόχρονα, γνωρίζει μια άνθηση η οινοποιεία και η αμπελουργία, καθώς έχουμε καλά οινοποιεία που φτιάχνουν καλό κρασί. Άνθηση, επίσης, γνωρίζει και η τυποποίηση ελαιολάδου. Ακόμα και οι μικροί παραγωγοί ελαιολάδου που κάνουν μικρές ποσότητες, ακόμα και κάτω από 10 τόνους, προσπαθούν και τυποποιούν το δικό τους λάδι, με τη δική τους ετικέτα και θέλουν να έχουν ένα επώνυμο προϊόν. Μακάρι, βέβαια, αυτό να έχει εξέλιξη γιατί τι τυποποιημένο αγροτικό προϊόν είναι αναγνωρίσιμο, δίνει το χαρακτήρα της περιοχής, βοηθά στον τουρισμό και βέβαια, βοηθά στην αύξηση της κατανάλωσης.

3. Μανδηλάρης Δημήτριος – Αερολιμενάρχης Καλαμάτας

ΜΑΝΔΗΛΑΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ

Αερολιμενάρχης Καλαμάτας

Ερώτηση 1: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 μέχρι σήμερα ανά πενταετία;

Η Καλαμάτα μετά το σεισμό του 1986 υπέστη πλήρη ανακατασκευή, δημιουργώντας μία πολύ όμορφη εικόνα. Η πόλη έχει αποκτήσει πλέον εμπορικό σήμα. Η εξέλιξη της Καλαμάτας είναι ραγδαία, επίσης και σχετικά με τη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος, παρόλο που δεν υπάρχει η αντιστοιχία σε κλίνες. Δεν έχουν δημιουργηθεί πολλές νέες τουριστικές επιχειρήσεις ώστε να εξυπηρετούν το τουριστικό κοινό που επισκέπτεται την πόλη.

Ερώτηση 2: Ποιοι θεωρείτε ότι είναι οι τομείς εκείνοι που συντελούν στην ανάπτυξη και την εξέλιξη της πόλης;

Οι παράγοντες που συντελούν στην ανάπτυξη της πόλης είναι:

1. Η δημιουργία μεγάλων τουριστικών μονάδων, όπως το Costa Navarino
2. Ο δρόμος, καθώς πλέον είναι μικρή η απόσταση της Καλαμάτας με την πρωτεύουσα και έτσι ευνοείται ο εσωτερικός τουρισμός.

3. Η αναβάθμιση του αεροδρομίου της Καλαμάτας. Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζει πολύ μεγάλη άνοδο, εξυπηρετεί πολλές αεροπορικές εταιρείες, πολλές από τις οποίες το έχουν σαν κέντρο. Οι πτήσεις του αεροδρομίου της Καλαμάτας εξυπηρετούν και τις υπόλοιπες περιοχές της Πελοποννήσου, όχι μόνο της Καλαμάτα και τη Μεσσηνία.

Ερώτηση 3: Θα χαρακτηρίζατε την Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και την αγροτική εκμετάλλευση;

Η τουριστική και η αγροτική ανάπτυξη είναι συνυφασμένες στο νομό μας. Επειδή η Μεσσηνία είναι αγροτική περιοχή και τα τελευταία χρόνια προσπαθεί να αλλάξει και ταυτόχρονα να εξελίξει το προφίλ της, ο τουρισμός έχει βοηθήσει και παράλληλα υποβοηθείται από τους αγροτικούς παράγοντες. Μπορεί να προσφέρει ένα καλό και φρέσκο αγροτικό προϊόν στον πελάτη - τουρίστα. Η τουριστική ανάπτυξη έχει βοηθήσει την αγροτική παραγωγή να υιοθετήσει άλλες καλλιέργειες λόγω της ζήτησης νέων προϊόντων. Προϊόντα που τα αγοράζουμε από το εξωτερικό, τώρα τα βρίσκουμε και στη χώρα μας αλλά και στο νομό μας σε καλύτερες τιμές αλλά και ανώτερα ποιοτικά.

Ερώτηση 4: Στον Αερολιμένα της Καλαμάτας παρατηρούνται αυξομειώσεις στα δρομολόγια;

Τα δρομολόγια έχουν αυξηθεί 150% την τελευταία διετία και χρόνο με το χρόνο παρατηρείται η ολοένα αυξανόμενη τάση των αεροπορικών εταιρειών να προτιμούν την Καλαμάτα. Σύντομα θα ανακοινωθούν στον τύπο τα δρομολόγια για το 2016.

Ερώτηση 5: Ποια αεροπορική σύνδεση παρουσιάζει μέχρι στιγμής ανοδική πορεία;

Η αεροπορική σύνδεση με το Λονδίνο μπορώ να πω ότι έχει ανοδική πορεία.

4. Πρωτοπρεσβύτερος Κωνσταντίνος Γιαννακόπουλος – Ιερός Ναός της Υπαπαντής

ΠΡΩΤΟΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

Ιερός Ναός της Υπαπαντής

Ερώτηση 1: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 μέχρι σήμερα ανά πενταετία;

Η εξέλιξη της Καλαμάτας μετά το σεισμό του 1986 ήταν θεαματική και η ανασυγκρότηση της πόλης έγινε πολύ γρήγορα. Συγκεκριμένα, για το Ναό της Υπαπαντής, οι ζημιές ήταν πάρα πολύ μεγάλες και οι επισκευές του σεισμόπληκτου ναού ολοκληρώθηκαν το 1991. Την ίδια χρονιά ολοκληρώθηκε και η αποκατάσταση των 12 παρεκκλησιών που είχαν υποστεί ζημιές και ετέθεισαν σε λειτουργία. Από το 1991 μέχρι το 2009 ολοκληρώθηκε και η αγιογράφηση του Μητροπολιτικού Ναού της Υπαπαντής και των άλλων παρεκκλησιών.

Ερώτηση 2: Θα χαρακτηρίζατε την Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και την αγροτική εκμετάλλευση;

Η σχέση μεταξύ του αγροτικού και του τουριστικού τομέα στην Καλαμάτα είναι αλληλοεξαρτώμενη. Βέβαια, καθαρά η προσωπική μου άποψη είναι ότι πρέπει να φροντίσουμε περισσότερο την αγροτική ανάπτυξη του τόπου, αφού οι εκτάσεις που περιβάλλουν την Καλαμάτα ενδείκνυνται για μεγαλύτερη ανάπτυξη και καλλιέργεια. Δεν πρέπει να αφήσουμε τον πρωτογενή τομέα, βέβαια πρέπει να τον εξελίσσουμε και σαφώς μπορεί να γίνει ένας συνδυασμός του με την τουριστική ανάπτυξη.

**5. Μαρτίνος Σταύρος – Δημοσιογράφος, Υπεύθυνος Ηλεκτρονικής
Εφημερίδας *kalamatajournal.gr***

ΜΑΡΤΙΝΟΣ ΣΤΑΥΡΟΣ

*Δημοσιογράφος, Υπεύθυνος Ηλεκτρονικής Εφημερίδας *kalamatajournal.gr**

Ερώτηση 1: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 μέχρι σήμερα ανά πενταετία;

Τη δεκαετία του 1990, η Καλαμάτα κατάφερε να ξεπεράσει τις πληγές που άνοιξαν οι καταστροφικοί σεισμοί του 1986. Υπάρχει η ταινία “Τα άνθη του σεισμού”, της Λυδίας Καρρά, η οποία δείχνει ότι η πόλη, κυρίως χάρη στο όραμα και το σχεδιασμό της τότε Δημοτικής Αρχής, κατάφερε όχι μόνο να συνεχίσει τη ζωή της αλλά να την αναβαθμίσει κιόλας. Αποκαταστάθηκαν παραδοσιακά κτίρια της πόλης που αγοράστηκαν μετά τους σεισμούς από το Δήμο, αναθεωρήθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο σε μια κατεύθυνση ήπιας πολεοδόμησης και δημιουργίας πολλών κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων. Ακόμα, υποστηρίχτηκαν πολιτιστικοί οργανισμοί και δημιουργήθηκαν θεσμοί, όπως το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας, το οποίο αποτελεί ίσως το σημαντικότερο διεθνή περιφερειακό πολιτιστικό θεσμό της χώρας σήμερα. Αυτά είναι τα “Άνθη του Σεισμού” που κάνουν σήμερα την Καλαμάτα να είναι από τις “ευδιαστές” πόλεις της Περιφέρειας. Η ανοδική πορεία της πόλης συνεχίστηκε και τις πρώτες δύο πενταετίες του 2000, με πιο αργούς ρυθμούς όμως. Από το 2010 μέχρι σήμερα, η ευρύτερη περιοχή αναπτύσσεται με ρυθμούς σαφώς γρηγορότερους συγκριτικά με άλλες πόλεις της περιφέρειας. Ο λόγος είναι ότι η περιοχή μπήκε στο διεθνή τουριστικό χάρτη με την υλοποίηση της Costa Navarino ανάμεσα στην Πυλία και την Τριφυλία, η οποία λειτούργησε σαν μαγνήτης ώστε να γίνουν και άλλες επενδύσεις στον τουριστικό τομέα, στην ευρύτερη περιοχή της Μεσσηνίας. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και ο νέος αυτοκινητόδρομος που συνδέει την πόλη με την Αθήνα και το ταξίδι πλέον γίνεται με ασφάλεια, άνεση και σε μόλις 2,5 ώρες.

Ερώτηση 2: Θα χαρακτηρίζατε την Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και την αγροτική εκμετάλλευση;

Γίνονται πολλές προσπάθειες ώστε να αναπτυχθεί στη Μεσσηνία γενικότερα ο θεματικός τουρισμός, όσον αφορά τον αγροτικό τομέα. Υπάρχουν τουριστικές επιχειρήσεις που το χειμώνα διοργανώνουν προγράμματα σχετικά με το λιομάζωμα με τη συμμετοχή τουριστών. Πολλές τουριστικές επιχειρήσεις ακόμα, παράγουν οι ίδιες αγροτικά προϊόντα, κυρίως ελαιόλαδο, το οποίο και εμπορεύονται. Τα μεσσηνιακά προϊόντα Navarino Icons της Costa Navarino έχουν κατακτήσει πολλά βραβεία διεθνώς. Σε περιοχές της Μεσσηνίας, ιδίως στη Μάνη και την περιοχή της Πυλίας, οι κάτοικοι όλο το καλοκαίρι ασχολούνται με τον τουρισμό και το χειμώνα με τα χτήματά τους. Ωστόσο, η σύνδεση του τουριστικού με τον αγροτικό τομέα δεν είναι ακόμη στη Μεσσηνία αυτή που θα μπορούσε να είναι.

***6. Ανδριανόπουλος Κωνσταντίνος – Διευθυντής Elektra Hotel & Spa,
Πρόεδρος του Σωματείου Ξενοδοχοϋπαλλήλων Μεσσηνίας***

ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

*Διευθυντής Elektra Hotel & Spa, Πρόεδρος του Σωματείου Ξενοδοχοϋπαλλήλων
Μεσσηνίας, Εμπνευστής του Σχολείου Τουρισμού Καλαμάτας*

Ερώτηση 1: Θα χαρακτηρίζατε την Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και την αγροτική εκμετάλλευση;

Είναι μία σχέση ουσιαστική αμφίδρομη. Μην ξεχνάς ότι ο τουρισμός για την περιοχή μας αλλά νομίζω και για οποιαδήποτε άλλη περιοχή, σημαίνει αύξηση του δυναμικού που καταναλώνει. Το καλοκαίρι η Μεσσηνία υποδέχεται περίπου πάνω από 250.000 αφίξεις, που αν τις πολλαπλασιάσουμε με ένα μέσο όρο 3 ή 4 διανυκτερεύσεων προκύπτει ένας αριθμός πολύ μεγάλος. Ουσιαστικά, ο πληθυσμός του νομού διπλασιάζεται και τριπλασιάζεται. Αυτοί είναι ενεργοί καταναλωτές, οι οποίοι μένουν στα ξενοδοχεία, πρέπει να πάρουν πρωινό, να χρησιμοποιήσουν τις υπηρεσίες του εστιατορίου, είτε για μεσημεριανό, είτε για βραδινό. Άρα, λοιπόν, είναι εν δυνάμει

καταναλωτές, βγαίνουν έξω στα εστιατόρια της περιοχής και καταναλώνουν και εκεί γεύμα ή δείπνο. Άρα είναι αμφίδρομη γιατί η περιοχή θα πρέπει να βρει φυσικούς πόρους από ανθρώπους. Η αγροτική παραγωγή, λοιπόν, του νομού βρίσκει ένα καινούργιο κοινό, πολλαπλάσιο από αυτό που ζει και εργάζεται στην περιοχή, στο οποίο για να διατεθεί η αγροτική παραγωγή, πρέπει αυτή να είναι πολύ ποιοτική και πλούσια. Είναι σίγουρο, λοιπόν, ότι αυτή η σχέση είναι αμφίδρομη και άμεσα εξαρτώμενος ο ένας κλάδος από τον άλλον.

Ερώτηση 2: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 μέχρι σήμερα ανά πενταετία;

Η Καλαμάτα και η Μεσσηνία γενικότερα σαν τουριστικός προορισμός αντίκρισε μια μεγάλη ανάπτυξη και εξέλιξη κυρίως τη δεκαετία του 2000. Η δεκαετία του 1990 ήταν μια περίοδος ουσιαστικά στασιμότητας σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη της περιοχής. Μια περίοδος που εξαρτιόταν αποκλειστικά από την ελληνική αγορά με πολύ μικρό κομμάτι της ξένης αγοράς εισερχόμενου τουρισμού, μια περίοδος που οι ξενοδοχειακές μονάδες ήταν σχετικά γερασμένες, δεν υπήρχαν νέες κλίνες στην περιοχή. Από το 2000 άρχισαν δειλά – δειλά να προστίθενται κάποιες νέες μονάδες, κυρίως από τα μέσα της δεκαετίας του 2000 και μετά, από το 2004 – 2005 δηλαδή. Είχαμε και την πρώτη παρουσία μιας ελληνικής αλυσίδας ξενοδοχείων που επένδυσε εδώ στην περιοχή, αγοράζοντας μιας υφιστάμενη μονάδα, το Filoxenia, και αυτό έδωσε μια ακόμα μεγαλύτερη αναγνωρισιμότητα στην περιοχή. Βέβαια, η μεγάλη θετική εξέλιξη για το νομό Μεσσηνίας αλλά και για την πόλη της Καλαμάτας, ήταν ουσιαστικά η ολοκλήρωση της επένδυσης της Costa Navarino, στην περιοχή της Δυτικής Μεσσηνίας, η οποία μας έβαλε στον παγκόσμιο τουριστικό χάρτη. Η περιοχή άρχισε να είναι αναγνωρίσιμη. Ουσιαστικά, ήταν ο κύριος λόγος για την ανάπτυξη του αεροδρομίου, που μέχρι τότε φυτοζωούσε. Φτάσαμε μια περίοδο από τις 7 με 8 πτήσεις την εβδομάδα το καλοκαίρι, τις 70 αυτή τη στιγμή και αυτό πλέον εξισορρόπησε τη ζήτηση της ελληνικής και της ξένης αγοράς. Αυτή τη στιγμή έχουμε φτάσει να είναι 50 – 50, 50% δηλαδή οι ξένοι τουρίστες και 50% οι έλληνες, ενώ τα προηγούμενα χρόνια είχαμε φτάσει να έχουμε 90% από την ελληνική αγορά και είχαμε μια πολύ μεγάλη εξάρτηση. Τώρα και η κρίση και η αναγνωρισιμότητα της περιοχής στην ξένη αγορά οδήγησε σε μια εξισορρόπηση αυτών των τάσεων. Τώρα,

σχετικά με τα μελλοντικά σχέδια στην περιοχή, νομίζω ότι μόνο θετικά είναι γιατί κυρίως η επένδυση της Costa Navarino είναι η ατμομηχανή που σύρει την ανάπτυξη του νομού σε πολύ μεγάλο βαθμό. Οι πτήσεις κάθε χρόνο δείχνουν ότι υπάρχει μια σταθερή ανοδική πορεία αρκετά μεγάλη. Δε θα συνεχιστεί βέβαια να έχουμε τέτοια νούμερα επ' άπειρον 60-65%, αλλά θα είναι πάντως σε θετική πορεία. Σχετικά με τη χρονιά που περνάει, το 2015, φαίνεται ότι ήταν μια χρονιά ωριμότητας και ίσως όχι πολύ μεγάλης ανάπτυξης. Ωστόσο, ελπίζω για τα επόμενα χρόνια ότι υπάρχει ήδη μεγάλο ενδιαφέρον από την ξένη αγορά για την περιοχή και υπάρχουν κάποια σχέδια για καινούργιες μονάδες που θα υλοποιηθούν και θα λειτουργήσουν μέσα στο 2017, κυρίως στην περιοχή της Μεσσήνης, στο θαλάσσιο χώρο κοντά στη Μεσσήνη. Αυτό είναι ελπιδοφόρο γιατί στην περιοχή εξακολουθεί να υπάρχει το μεγάλο πρόβλημα έλλειψης κλινών.

Ερώτηση 3: Τι έχετε να πείτε για την τιμολογιακή πολιτική των ξενοδοχείων από το 1990 μέχρι σήμερα;

Τη δεκαετία του 1990 οι τιμές είχαν μια σταθερά αυξητική πορεία, χωρίς όμως μεγάλες εξάρσεις. Η περιοχή άρχισε σιγά – σιγά να ανακαλύπτεται από την ελληνική αγορά, να αυξάνεται, δηλαδή, το ενδιαφέρον για την περιοχή. Οι ξενοδοχειακές μονάδες είχαν μείνει στάσιμες και δεν υπήρχε αύξηση των κλινών, επομένως δικαιολογούσε να υπάρχει μια αύξηση των τιμών προς τα πάνω. Ωστόσο, δεν παρατηρήθηκαν παράπονα. Βέβαια, η περιοχή ξεκινούσε από πολύ χαμηλό επίπεδο, ήταν μια σχετικά φθηνότερη περιοχή αναφορικά με άλλες γνωστές αναπτυγμένες τουριστικές περιοχές. Οπότε δεν υπήρχε κάποιο πρόβλημα να ανταποκριθεί η ζήτηση στην αύξηση των τιμών. Η μεγάλη αύξηση των τιμών παρατηρήθηκε ουσιαστικά από το 2000 και μετά, ειδικά το 2002 με κορύφωση του 2005, ίσως και το 2006, που ήταν η εποχή της ευμάρειας για την ελληνική αγορά, η εποχή του Χρηματιστηρίου, της πιστωτικής κάρτας και πλέον τότε είδαμε πολύ μεγάλες αυξήσεις των τιμών από χρόνια σε χρόνια, που έφτασαν κάποιες περιόδους μέχρι και το 30% γιατί πλέον υπήρχε πάρα πολύ μεγάλη ζήτηση στην περιοχή, χωρίς να έχουν προστεθεί κλίνες. Επομένως, δικαιολογούσε στα ξενοδοχεία να εκμεταλλευτούν αυτή την περίπτωση και να πουλήσουν πολύ ακριβά, δυσανάλογα με τις προσφερόμενες υπηρεσίες. Η ελληνική αγορά παρέμεινε ο μεγάλος μας πελάτης γιατί η ξένη αγορά έχει πολύ μικρό

μερίδιο ακόμα. Για την εποχή εκείνη, η Μεσσηνία ήταν περίπου το 80% ελληνική αγορά και το 20% ξένη. Αυτό αλλάζει βέβαια, από το 2007 – 2008 και μετά. Τότε ξεκίνησε και τη λειτουργία του το ξενοδοχείο της Costa Navarino και με τις νέες πτήσεις που δημιουργούνται που πλέον αυτή τη στιγμή έχει έρθει μια ισορροπία μεταξύ ελληνικής και ξένης αγοράς στο 50% περίπου η κάθε μία.

7. Αντωνίου Γεώργιος – Hotel Manager, Pharae Palace Hotel

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Hotel Manager, Pharae Palace Hotel

Ερώτηση 1: Πότε ιδρύθηκε το Pharae Palace Hotel;

Το Ξενοδοχείο μας ξεκίνησε τη λειτουργία του το 1994.

Ερώτηση 2: Αναφορά τιμής σε αρχικό επίπεδο και τώρα;

Όταν ξεκίνησε τη λειτουργία του, το 1994, ήταν μικρός ο ανταγωνισμός στον ξενοδοχειακό κλάδο στην περιοχή και κράτησε μία σταθερή πορεία. Σε γενικές γραμμές, η τιμολογιακή πολιτική που εφαρμόζουμε έχει να κάνει με την ποιότητα και την αποδοτικότητα της τιμής.

Ερώτηση 3: Πόσα δωμάτια υπάρχουν στο ξενοδοχείο σας;

Διαθέτουμε 76 δωμάτια, τα οποία σε δυναμικό κλινών μεταφράζονται σε 159 κλίνες.

Ερώτηση 4: Κατά πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική συγκυρία τη δουλειά σας;

Εμείς σε περίοδο οικονομικής ύφεσης παρουσιάζουμε αυξητική πορεία, η οποία χαρακτηρίζεται από σταθερότητα. Βέβαια, θα ήθελα να σας πω ότι η γεωγραφική

θέση της Καλαμάτας είναι τέτοια ώστε θα δικαιολογούσε και ακόμα μεγαλύτερες αυξητικές πορείες και πολλαπλάσια αύξηση συγκριτικά με τις περασμένες δεκαετίες.

Ερώτηση 5: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 μέχρι σήμερα ανά πενταετία;

Η εξέλιξη της Καλαμάτας τη δεκαετία 1990 – 2000 ήταν με μικρά και σταθερά βήματα. Όσον αφορά τον ξενοδοχειακό κλάδο, αρκετές μικρές ξενοδοχειακές μονάδες δημιουργήθηκαν για να εξυπηρετήσουν τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας και γενικότερα της Πελοποννήσου. Εκ των πραγμάτων, ήταν πάρα πολύ δύσκολο λόγω της απόστασης από την πρωτεύουσα και από ένα πολύ δύσκολο δρόμο, οι ενδιαφερόμενοι να καλύψουν μια απόσταση 4 ωρών. Αυτό έδινε τη δυνατότητα στις γειτονικές περιοχές να επισκέπτονται την Καλαμάτα περισσότερο. Βέβαια, ανά πενταετία, η Καλαμάτα γινόταν ολοένα και πιο γνωστή και ξακουστή για τις υπηρεσίες της, την παραλία, τον Ταΰγετο και γενικά τη Μεσσηνία και τις λοιπές περιοχές. Η παραλιακή ζώνη, της Ναυαρίνου ιδιαίτερα, άρχισε σιγά – σιγά να δημιουργεί εκείνες τις προϋποθέσεις ώστε να την επισκέπτονται όλο και περισσότεροι πελάτες. Το αεροδρόμιο που ήταν στα στενά του βήματα, άρχισε να αναπτύσσεται και αυτό πολύ περισσότερο, οι εταιρείες charter άρχισαν να έρχονται όλο και περισσότερο και γενικότερα μετά από το 2000, οι υπηρεσίες αναβαθμίστηκαν, περισσότερα αεροπλάνα, περισσότεροι ξένοι από Σκανδιναβικές χώρες, αργότερα από Γερμανία, Αγγλία, οι Γάλλοι έκαναν ένα πολύ μεγάλο βήμα από το 1995, ξεκίνησαν δειλά – δειλά αλλά όχι τόσο στην Καλαμάτα, όσο στη Δυτική Μεσσηνία. Αυτή τη στιγμή η αγορά έχει μεγαλώσει. Το μερίδιο αγοράς έχει διερευνηθεί. Όσον αφορά τον προορισμό Καλαμάτα, Γερμανοί, Άγγλοι, Γάλλοι, πολλοί Αμερικάνοι και πολλοί Αυστραλοί αλλά και από άγνωστες χώρες (αγορές) της Άπω Ανατολής και Κίνα, βλέπουμε σιγά – σιγά να έρχονται για διακοπές στην Καλαμάτα και μας δίνουν τη δυνατότητα να σκεπτόμαστε ότι η ανάπτυξη πιθανότητα να μην έχει ξεκινήσει ακόμα. Οι Ρώσοι που έκαναν τα δειλά τους βήματα τα τελευταία 2 – 3 χρόνια, δυστυχώς όσο γρήγορα ήρθαν άλλο τόσο γρήγορα έφυγαν. Η ανάπτυξη είναι ένα περίεργο πράγμα. Γενικότερα, όμως σαν πόλη, η Καλαμάτα έχει δημιουργήσει αρκετές προϋποθέσεις. Αυτό δε σημαίνει όμως ότι είναι έτοιμη να δεχτεί την ανάπτυξη σε όλο της το φάσμα. Έχει μεγαλώσει πάρα πολύ η πόλη. Το Πανεπιστήμιο

και το ΤΕΙ έχουν βοηθήσει, αλλά ακόμα δυστυχώς δεν υπάρχει εκείνη η τουριστική παιδεία, ώστε να τοποθετηθούν οι βάσεις, ώστε να γίνει η Καλαμάτα εκτός από οδικός προορισμός από την Αθήνα περισσότερο, να γίνει και ένας παγκόσμιος προορισμός. Αυτό, προϋποθέτει όμως ένα μεγαλύτερο αεροδρόμιο, το οποίο να μπορεί να δέχεται μεγαλύτερα αεροσκάφη και μεγαλύτερες ξενοδοχειακές μονάδες, πιο έμπειρο προσωπικό, υψηλότερου επιπέδου παρεχόμενες υπηρεσίες και πολλά άλλα πράγματα, τα οποία καλό είναι να γίνονται με σταθερά βήματα παρά να γίνονται γρήγορα και γρήγορα να τελειώνουν.

Ερώτηση 6: Θα χαρακτηρίζατε την Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και την αγροτική εκμετάλλευση;

Είναι και τα δύο παρόμοια και αλληλένδετα. Βέβαια, η αγροτική εκμετάλλευση προϋπάρχει της τουριστικής ανάπτυξης. Ισχυροποιείται η αγροτική εκμετάλλευση από την τουριστική ανάπτυξη. Αυτό συμβαίνει διότι οι ανάγκες μιας περιοχής όπως η Μεσσηνία που είναι γνωστή για τη γενικότερη παραγωγή της αλλά και για τους ελαιώνες και για τις λοιπές παροχές στο γεωργικό πλούτο. Αυτό δίνει τη δυνατότητα να μπορέσει η μέση της τουριστικής ανάπτυξης να διευρυνθεί ο όγκος της παραγωγής. Οι καθημερινές ανάγκες μιας πόλης των 70.000 – 80.000 κατοίκων μπορεί να είναι μίας Α ημερήσιας κατανάλωσης προϊόντων, εκτός από αυτών που εισάγουμε, αυτών που τουλάχιστον έχουμε στη διάθεσή μας από τους κοντινούς προορισμούς. Αυτομάτως, κατά την καλοκαιρινή περίοδο, εάν πάρουμε σαν σημείο Β τις χιλιάδες διανυκτερεύσεις που περίπου αγγίζουν τις 150.000 – 200.000 στην περιοχή, αυτό σημαίνει ένα ποσοστό πολύ μεγαλύτερο από τις πραγματικές ανάγκες της Καλαμάτας. Αυτό σημαίνει ότι δίνει το έναυσμα στον μικροπαραγωγό να γίνει μεγαλοπαραγωγός. Δίνει το έναυσμα σε κάποιον που δεν καλλιεργεί κάποιες περιοχές, να τις καλλιεργήσει. Σε κάποιον που απασχολείται εποχικά, να το δει περισσότερο επαγγελματικά. Σε κάποιον που μπορεί και διαβάσει την αγορά, να μπορέσει να διαφημίσει και να προωθήσει μέσα από τον τουρισμό και την ανάπτυξη που υπάρχει, είτε έρχεται από το εξωτερικό, είτε από τον ντόπιο τουρισμό, τα προϊόντα του και τις ανάγκες του. Αυτό φάνηκε. Πρώτα απ' όλα, αρκετές τυποποιητικές μονάδες δημιουργήθηκαν κατά τα τελευταία χρόνια που αφορούν

πολλά προϊόντα, κατά βάση το λάδι και τα παρελκόμενα αυτού (ελιές, φυτικά έλαια, cosmetics – βλέπεις πήγαμε και κάπου άλλου), αλλά και αποξηραμένα σύκα, αρωματικά φυτά και βότανα. Τα περισσότερα από αυτά είναι προϊόντα, χωρίς την τουριστική ανάπτυξη, ίσως να μην περνούσαν από το μυαλό κανενός. Βέβαια, η τουριστική ανάπτυξη δεν είναι απλώς ένα μοντέλο που δημιουργήθηκε ξαφνικά. Έπεσαν και χρήματα στην περιοχή. Βοήθησε πάρα πολύ ο κοντινός πλέον προορισμός από την Αθήνα, που πλέον τα προϊόντα έφταναν στον προορισμό τους πολύ πιο γρήγορα και ο χρόνος είναι χρήμα. Αυτός ο χρόνος μετακλίθηκε στην τιμή του προϊόντος, αναπτύχθηκε το προϊόν, ήρθε σε επαφή ο μικροαγρότης, ο μικροεπαγγελματίας (ο αγρότης δεν παύει να είναι επαγγελματίας εφ' όσον ζει από αυτό) να γίνει μεγαλοεπαγγελματίας, μεγαλοαγρότης, όταν είδε ότι ο ανταγωνισμός από την Αθήνα έρχεται, και αυτός πλέον μπορεί να φύγει προς την Αθήνα, διότι πλέον ο διαμεσολαβητής ενός προϊόντος που ήθελε πριν 4 ώρες να φτάσει στην Καλαμάτα, τώρα είναι σε 2 ώρες και κάτι και σου χτυπά την πόρτα και σου πουλάει φτηνότερα ένα προϊόν που ουσιαστικά εσύ το παράγεις. Άρα, λοιπόν, έπρεπε λιγάκι να ταρακουνηθεί ο αγρότης και σε αυτό βοήθησε πάρα πολύ η τουριστική ανάπτυξη. Πέσανε λεφτά, ο κόσμος ενημερώθηκε για πολλά πράγματα που ήταν λίγο ξεχασμένα, βοήθησε η κοινωνία, βοήθησαν και οι δραστηριότητες που έγιναν και πιστεύω πως αν συνεχίσουμε έτσι, η Καλαμάτα δεν θα έχει να ζηλέψει τίποτα για τα επόμενα χρόνια/ Για το λόγο αυτό είναι και αλληλένδετα.

8. Κουτσοκόστας Γεώργιος – Training Coordinator, Costa Navarino

ΚΟΥΤΣΟΚΩΣΤΑΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

Training Coordinator, Costa Navarino

Ερώτηση 1: Πείτε μας λίγα λόγια για την επένδυση της Costa Navarino.

Η ιστορία της TEMES και της Costa Navarino ξεκινάει από έναν άνθρωπο, τον καπετάν Βασίλη Κωνσταντακόπουλο, ο οποίος γεννήθηκε στο Διαβολίτσι της Μεσσηνίας. Σε ηλικία 18 ετών ξεκίνησε την καριέρα του στη ναυτιλία και 21 χρόνια μετά κατάφερε να αγοράσει το πρώτο του εμπορικό πλοίο και να δημιουργήσει μία

εταιρεία που σήμερα έχει ηγετικό ρόλο στον κόσμο των εμπορευματοφόρων πλοίων, την Costamare Shipping Company. Ο Βασίλης Κωνσταντακόπουλος είχε έντονη οικολογική συνείδηση και μεγάλη αγάπη για την πατρίδα του. Συνδυάζοντας αυτά τα δύο, άρχισε να αγοράζει γη στη Μεσσηνία και να οραματίζεται την ανάπτυξη των περιοχών αυτών ταυτόχρονα με την διατήρηση της οικολογικής και παραδοσιακής ταυτότητάς του. Έτσι, ίδρυσε την εταιρεία TEMES, η οποία αποτελεί και τον φορέα υλοποίησης της Costa Navarino. Η Costa Navarino είναι μια τουριστική επιχείρηση που βρίσκεται στη Μεσσηνία και είναι ένα σύμπλεγμα από ξενοδοχειακές μονάδες, θερινά καταλύματα, δωμάτια και σουίτες, τα οποία βρίσκονται εντός μιας μεγάλης έκτασης. Σκοπός της Costa Navarino είναι να παρέχει ολοκληρωμένες τουριστικές υπηρεσίες πολύ υψηλών προδιαγραφών. Στην Costa Navarino υπάρχουν πάρα πολλά ξεχωριστά ξενοδοχεία, όπως για παράδειγμα το Navarino Dunes, το Romanos Luxury Collection Resort και το The Westin Resort. Οι ευκαιρίες απασχόλησης είναι πολλές. Το The Westin Resort Costa Navarino έχει 445 δωμάτια, ενώ το Romanos Luxury Collection Resort 321. Το 2010 ήταν η πρώτη χρονιά λειτουργίας της Costa Navarino. Το όραμά της είναι να καθιερωθεί η Μεσσηνία ως τουριστική περιοχή υψηλής ποιότητας και παγκοσμίου φήμης. Αποστολή της είναι η ανάδειξη της περιοχής σε νέο διεθνή ποιοτικό τουριστικό προορισμό της Μεσογείου.

Ερώτηση 2: Ποια είναι η εξέλιξη του τουριστικού κλάδου στη Μεσσηνία;

Προφανώς, η ανάπτυξη του τουρισμού αλλά και η ποιότητα της ανάπτυξης είναι σε πολύ καλό δρόμο. Η προσβασιμότητα ωστόσο (αύξηση πτήσεων και υποδομή του οδικού δικτύου) αποτελεί κομβικό σημείο για την ανάπτυξη της Μεσσηνίας σε όλους τους τομείς. Στην Costa Navarino γίνεται προσπάθεια για αντιμετώπιση του κάθε επισκέπτη με βάση των προσωπικών του αναγκών και απαιτήσεων. Διαφορά τιμών υπάρχει ανάλογα με την περίοδο, τη ζήτηση και την εκάστοτε συμφωνία. Σίγουρα αυτή η κατάσταση δεν αφήνει κανέναν ανεπηρέαστο αλλά δεν έχει γίνει καμία έκπτωση στην ποιότητα των υπηρεσιών της Costa Navarino. Όσον αφορά τους συνεργάτες, το 10 με 15% αυτών, απασχολούνται όλο το χρόνο, ενώ όσο προχωράει η σεζόν γίνονται όλο και περισσότερες προσλήψεις.

Ερώτηση 3: Θα χαρακτηρίζατε της Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική και την αγροτική εκμετάλλευση;

Η Καλαμάτα έχει την υποδομή να υποστηρίξει πολλά είδη τουρισμού και αυτό δεν κάνει εύκολη την επιλογή ή τη διαχώριση για το αν είναι τουριστική ή αγροτική πόλη.

9. Πατριαρχία Σοφία – Ιδιοκτήτρια Comfy Hotel

ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΑ ΣΟΦΙΑ

Ιδιοκτήτρια Comfy Hotel

Ερώτηση 1: Πότε ιδρύθηκε το Comfy Hotel;

Η λειτουργία του ξενοδοχείου μας ξεκίνησε 12 Αυγούστου 2007

Ερώτηση 2: Αναφορά τιμής σε αρχικό επίπεδο και τώρα;

Το 2007 οι τιμές ήταν σε άλλο επίπεδο. Ενδεικτικά θα σας αναφέρω ότι 1 μονόκλινο δωμάτιο, το 2007 κόστιζε 90€/ημέρα, ενώ η σημερινή του τιμή έχει μειωθεί τα 70 - 75€/ημέρα.

Ερώτηση 3: Πόσα δωμάτια υπάρχουν στο ξενοδοχείο σας;

Αυτή τη στιγμή λειτουργούν 17 δωμάτια και 1 σουίτα.

Ερώτηση 4: Κατά πόσο έχει επηρεάσει η οικονομική συγκυρία τη δουλειά σας;

Την περσινή χρονιά και το Πάσχα παρατηρήθηκε έντονη ροή συγκριτικά με το Πάσχα, γεγονός που οφείλεται και στον καλό καιρό.

Ερώτηση 5: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 μέχρι σήμερα ανά πενταετία;

Βρίσκομαι στην Καλαμάτα από το 2007. Μέχρι τότε σπούδαζα και δούλευα σε άλλες πόλεις της Ελλάδας. Η εξέλιξη της Καλαμάτας είναι θεαματική. Έχουν γίνει πάρα πολλά πράγματα, τα οποία συμβάλλουν θετικά στην εξέλιξή της, για τους τουρίστες και για τα χρήματα που θα αφήσουν στην πόλη. Η ανάπτυξη των ξενοδοχειακών μονάδων από το 2007 μέχρι σήμερα είναι επίσης θεαματική. Σίγουρα θα ιδρυθούν και άλλες γιατί η τουριστική βιομηχανία έχει μέλλον στην πόλη αλλά και γενικότερα στο νομό. Ο δρόμος βοηθά πολιτιστικά και αθλητικά δρώμενα, όπως το Φεστιβάλ Χορού που υλοποιείται κάθε καλοκαίρι και συγκεκριμένα τον Ιούλιο μήνα, ο Μαραθώνιος. Όλα αυτά είναι εκδηλώσεις που φέρνουν κόσμο στην πόλη.

Ερώτηση 6: Θα χαρακτηρίζατε την Καλαμάτα ως αγροτική ή ως τουριστική πόλη; Ποια είναι, δηλαδή, η σχέση ανάμεσα στην τουριστική ανάπτυξη και την αγροτική εκμετάλλευση;

Ολόκληρη η χώρα στηρίζεται καθαρά στην τουριστική βιομηχανία. Για το λόγο αυτό απαιτούνται ξενοδοχειακές και τουριστικές μονάδες, μέσω των οποίων δημιουργούνται νέες θέσεις εργασίας.

***10. Λαμπροπούλου Ευγενία – Υπεύθυνη Λογιστηρίου, Kalamata
Filoxenia Hotel***

ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟΥ ΕΥΓΕΝΙΑ

Υπεύθυνη Λογιστηρίου, Kalamata Filoxenia Hotel

Ερώτηση 1: Ποια είναι η εξέλιξη της Καλαμάτας από το 1990 μέχρι το 2000 και από το 2000 μέχρι σήμερα ανά πενταετία;

Η Καλαμάτα έχει εξελιχθεί ραγδαία τα τελευταία 3 χρόνια. Αναμφισβήτητα, το Costa Navarino έχει συμβάλει καθοριστικά σε αυτό και πιο συγκεκριμένα στο να γίνει

γνωστή η Μεσσηνία σε ολόκληρο τον πλανήτη. Ταυτόχρονα, ο νέος αυτοκινητόδρομος επιδρά τόσο θετικά, όσο και αρνητικά, καθώς ευνοείται η μονοήμερη εκδρομή αλλά παρατηρείται μείωση στις διανυκτερεύσεις στα ξενοδοχεία. Ακόμα, έχουν συμβάλει πολύ και τα ποικίλα πολιτιστικά δρώμενα που γίνονται κατά καιρούς στην πόλη.

Ερώτηση 2: Ποιο είναι το τουριστικό κοινό που επισκέπτεται την Καλαμάτα;

Το Τουριστικό κοινό στην Καλαμάτα οικογένειες και τα τελευταία χρόνια παρατηρείται ότι προσελκύει και νεανικό κοινό ηλικίας μεταξύ 20 και 30 ετών. Ο νέος κόσμος έμαθε ότι η Καλαμάτα ενδείκνυται και για νυχτερινή διασκέδαση.

B) Φωτογραφικό Υλικό

Εικόνα 1. Στιγμιότυπο από το Πρόγραμμα "Λιομάζωμα στη Μεσσηνία" από Δανούς Τουρίστες

Εικόνα 2. Στιγμιότυπο από το Διεθνές Φεστιβάλ Χορωδιών Καλαμάτας

Εικόνα 3. Στιγμιότυπο από το Διεθνές Φεστιβάλ Χορού Καλαμάτας

Εικόνα 4. Ο Μητροπολιτικός Ναός της Υπαπαντής